

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI PROGRAMI

FOUCAULTCU BİR OKUMA İLE SİYASETE KATILIMA DAİR AMPİRİK BİR
DEĞERLENDİRME: MCBÜ ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

Deniz YİĞİT

DANIŞMAN

Doç. Dr. Buğra ÖZER

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI PROGRAMI

FOUCAULTCU BİR OKUMA İLE SİYASETE KATILIMA DAİR AMPİRİK BİR
DEĞERLENDİRME: MCBÜ ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

Deniz YİĞİT

DANIŞMAN

Doç. Dr. Buğra ÖZER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 13/02/2018 ve 7/Ek19 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Kadın Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Deniz YİĞİT'in "*Foucaultcu Bir Okuma İle Siyasete Katılıma Dair Ampirik Bir Değerlendirme: MCBÜ Örneği*" Konulu tezi incelenmiş ve aday 26/02/2018 tarihinde saat 14.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır. Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **75** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına

* ☐

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine

** ☐

ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

BAŞKAN

Doc.Dr. Biyran ÖZER

Biyran Özer

ÜYE

Yrd.Doc.Dr. Sermin Altın Çobanoğlu

Yrd.Doc.Dr. İsmail Başaer

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğu **“Foucaultcu Bir Okuma ile Siyasete Katılıma Dair Ampirik Bir Değerlendirme: MCBÜ Örneği”** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografya gösterilen eserden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Deniz YİĞİT

ÖZET

FOUCAULTCU BİR OKUMA İLE SİYASETE KATILIMA DAİR AMPİRİK BİR DEĞERLENDİRME: MCBÜ ÖRNEĞİ

Bu çalışmanın amacı Michel Foucault'nun iktidar düşüncesini açıklarken kadın ve iktidar arasındaki ilişkiyi çözümlemektir. Siyasi iktidara olan bakış açımızı cinsiyet temelli geleneksel toplum yapısı ve kadına yöneltilen olumsuz özellikler etkilemektedir. Bu durum ve nedenleri birçok çalışmanın konusu olmuştur. Çalışma sonucunda, temel amaç cinsiyet ve siyasal iktidar arasındaki ilişkiyi incelemektir. Değişkenler arasında anlamlı, olumlu bir ilişki bulunmuştur. Tezin ampirik çalışma bölümünde Foucault'cu okumaların ortaya koyduğu toplumlar üzerindeki kontrol ve disiplin süreçlerinde ortaya çıkan yönetimsellik kavramının somut izdüşümlerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. İktidar anlayışı, üniversitedeki öğrenciler gözünden iktidar, siyasi yapılanma içerisinde kadınlara bakış konularında genel bir tartışma sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İktidar, özne, kadın, cinsiyet, toplumsal yapı

ABSTRACT

A FOUCAULTIAN READING ON POLITICAL PARTICIPATION: AN ASSESSMENT AT MCBU

The objective of this study is to problematize the relationship between women and power based on the perspective Michel Foucault. People perspectives on political power has been negatively affected by gender based, traditional approaches versus the women, being the subject of numerous studies in the related fields. Henceforth, the study tackles with the relation ship with gender and political power. The study concludes that there is a meaningful and positive relationship between the variables inserted. The empirical part of the work set out an analysis whereby a Foucaultian reading of control discipline mechanisms along with the governmentality notion could be located. Political power notions, power, perspective on women participation are dealt from the perspective of university students.

Key Words: Power, Subject, Woman, Gender, Social Structure.

TEŞEKKÜR

Öncelikle çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli hocalarım Doç. Dr. Buğra ÖZER teşekkürlerimi sunarım. Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Deniz YİĞİT

Manisa, 2018

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	I
Özet.....	II
Abstract.....	III
Teşekkür.....	IV
Tablolar ve Grafikler Listesi.....	VII
Ekler Listesi	V

Giriş.....	1

I.BÖLÜM

Siyaset, İktidar ve Siyasal İktidar.....	4
1.1.Siyasetin Tanımı.....	4
1.2.Siyasetin Kaynağı.....	5
1.3.Siyasetin Özellikleri.....	5
1.3.1.İktidar Mücadelesi Olarak Siyaset.....	6
1.3.2.Güç Dağıtımı Olarak Siyaset.....	7
1.3.3.Yönetim Olarak Siyaset.....	7
1.4. İktidarın Tanımı	8
1.5.İktidar Olabilmenin Özellikleri.....	9
1.5.1.Yetenekli Olmak.....	10
1.5.2.Yetkili Olmak.....	10
1.5.3.Yapabilme Yeteneklerine Sahip Olmak.....	11
1.5.4.Yaptırabilme Yeteneğine Sahip Olmak.....	11
1.6.Siyasal İktidarın Tanımı.....	12

1.7.Siyasal İktidarın Meşruluk İlkesi.....	13
1.8.Siyasal İktidarın Meşruiyet Kaynakları.....	14
1.9.Siyasal İktidarın Güç, Devlet, Otorite ve Etki İlişkisi.....	15

II.BÖLÜM

Feminizm.....	17
2.1.Feminizm Tanımı.....	17
2.2.Feminizm'in Tarihsel Süreci.....	17
2.2.1. Birinci Feminist Dalga.....	18
2.2.2. İkinci Feminist Dalga.....	19
2.2.3. Üçüncü Feminist Dalga.....	20
2.3.Feminizm'in Genel Değerlendirme.....	21
2.4.Feminizm ve Siyasal İktidarda Kadın.....	23

III.BÖLÜM

Postmodernizm, İktidar ve Siyasetin Foucault'cu Tanımları.....	28
3.1. Postmodernizm Tanımı.....	28
3.2.Postmodernizmin Özellikleri.....	30
3.3.Postmodern Feminizm.....	31
3.4.Postmodern Siyaset Anlayışı.....	32
3.5.Siyasal İktidarın Foucault'cu Tanımları.....	33
3.5.1.Foucault'un İktidar Analitiği.....	33
3.5.2.Foucault ve Yönetimsellik Kavramı (Governmentalite)	34
3.5.3.Foucault ve Kültürel Siyaset.....	35
3.6.Postmodern Feminizm ve Foucault'nun Buluşma Noktası.....	37

3.7.Foucault'nun Postmodern Perspektif ve İktidar Anlayışı.....	39
3.8.Özne ve Özneler Arası İlişkilerde İktidar Anlayışı.....	39
3.9. Foucault ve Panoptikon Metaforu.....	41
3.10.Foucault'nun İktidar Çözümlemesine Katkısı.....	43

IV.BÖLÜM

Yöntem.....	46
4.1. Araştırma Modeli.....	46
4.2. Araştırma Grubu.....	46
4.3. Verinin Toplanması ve Analizi.....	46
4.4. Araştırma Bulguları.....	47
4.5. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler.....	75
4.6. Araştırma Modeli.....	75
4.7. Veri Toplama Süreci.....	76
4.8.Ver Analizi.....	77
4.9. Araştırma Bulguları.....	77

V.BÖLÜM

Sonuç ve Öneriler.....	86
5.1.Sonuç.....	86
5.2.Öneriler.....	89
5.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	89
5.2.2.Bu Alanda Yapılacak Diğer Çalışmalara Öneriler.....	89
Kaynakça.....	90
Ekler.....	95-102

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Grubunun Tanımlayıcı Özellikleri.....	20
Tablo 2. Örneklemen Merkezi Ölçütlere Göre Yaş Dağılımı.....	24
Tablo 3. Kadın ve Erkek Öğrencilerin Anne ve Babanın Eğitim Durumu Verdiğinin Değerlendirilmesi.....	24
Tablo 4. Anne ve Baba Meslek Durumu Değerlendirme Tablosu.....	26
Tablo 5. Yaşamla İlgili Önemli Kararları Vermelerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	29
Tablo 6. Örneklem Grubunun Siyasi Özelliklerine Göre Dağılımı.....	30
Tablo 7. Karar Alma Mekanizmalarında Kadın/ Cinsiyete Göre Dağılım.....	33
Tablo 8. Siyasal Sorumluluk Algısının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	35
Tablo 9. İnançların Siyasi Davranışlar Üzerindeki Etkisi.....	36
Tablo 10. Siyasette Görev Alma Dağılımı.....	36
Tablo 11. Kadınların Yönetici Olarak Karar Vermesi Değerleri.....	37
Tablo 12. Kadınlara Eşit Fırsatlar Sunulması Değerleri.....	38
Tablo 13. Kadınları Siyasette ve Mecliste Yer Almasına Dair Görüşlerin Sınıflara Göre Dağılımı.....	39
Tablo 14. Kadınların Siyasete Girmesini Doğru Bulma/ Bölümlere Göre Dağılım.....	40
Tablo 15. Siyasette Kadın/Erkek Aktifliği Cinsiyete Göre Karşılaştırma Değerleri.....	41
Tablo 16. Siyasette Kadın/Erkek Farklılığı Cinsiyete Göre Karşılaştırma Değerleri.....	42
Tablo 17. Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Sayısı Bilgisi Cinsiyete Göre Dağılım Değerleri.....	43
Tablo 18. Parti Adaylarını Oluşturma Kararı Değerleri.....	44
Tablo 19. Adayın Kadın Olması Halinde Oy Verme Durumunun Değerleri.....	45

Tablo 20. Ekonomi, Finans, Dış İlişkiler, Milli Güvenlik Alanlarında Kadın Olgusu Metaforunun Değerleri.....	46

Tablo 21. Kadın Siyasetçilerin Artması ve Türkiye'nin Daha İyi Bir Toplum Haline Gelmesi Değerleri.....	46

Tablo 22. Türkiye'de Kadınların Karar Verme Süreçlerine Katılımının Önündeki En Önemli Engelin Değerleri.....	47

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Cinsiyet Dağılımı.....	22

Grafik 2. Celal Bayar Üniversitesi Öğrencilerinin Dağılımını Gösteren Çubuk Grafik.....	23

Grafik 3. Celal Bayar Üniversitesi Öğrencilerinin Anne-Baba Meslek Dağılımları Histogram Grafiği.....	27

Grafik 4. C.B.Ü. Öğrencilerinin Anne Eğitim-Anne Meslek Dağılım Diyagramı.....	28

Grafik 5. C.B.Ü. Öğrencilerinin BabaEğitim-Baba Meslek Dağılım Diyagramı.....	29

Grafik 6. Celal Bayar Üniversitesi Öğrencileri Siyaset Tanımı Pasta Çizelgesi.....	34

EKLER LİSTESİ

EK 1:	Celal Bayar Üniversitesi Katılımcılık Anket Forumu.....	69
EK 2:	Celal Bayar Üniversitesi Görüşme Formu.....	76

GİRİŞ

Siyasal katılım yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir gibi birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Bu faktörlerin içinde özellikle geçmişten bugüne tartışılan cinsiyet, özel bir öneme ve yere sahiptir. Cinsiyet temelinde, geleneksel toplum yapısı ve kadına atfedilen birçok olumsuz özellik siyasal katılım davranışında farklılıklara sebep olmaktadır. Bu durum ve nedenleri birçok çalışmanın konusu olmuştur. Çalışmanın amacı cinsiyet, siyasal katılım ve iktidar arasındaki ilişkiyi incelemektir. İktidar kavramı, hukuk, siyaset ve sosyoloji ile uğraşanların daha çok ilgilerini üzerine topladıkları bir kavramdır. Bizler onun siyaset sözcüğü ile güçlendirilmiş haline aşına olsak da, o, aslında yaşamın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Çünkü iktidar olgusu, toplumsal yaşamdaki en temel süreçlerden, belki de en önemlilerinden biridir.

Gerçekten iktidar yapısı sosyal yaşamı tamamı ile sarmalayan bir olgudur. İnsan ilişkilerini, iletişimi ve etkileşimi zorunlu hale getiren ve bu ilişkilerin varlığını, ister istemez farklı grupların ortaya çıkmasını sağlayan bir yapıdır. Böylesine bir arka planda da iktidar, toplumdaki bireyler arasındaki farklılıklardan doğan çelişkileri düzenleyen ve gruplayan bir araç olarak da görülebilir. Fakat ne şekilde ele alınırsa alınsın, iktidar ilişkisi sosyal yapının kaçınılmaz bir özelliğidir ve toplumun kendisinin duyduğu ihtiyaçtan doğmaktadır.¹

Siyasal katılım, toplum üyesi kişilerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirlemektir. Sadece oy kullanma anlamına gelmeyen siyasal katılma, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve uzun bir süreci kapsar. Siyasal katılım, siyasal bir davranış türü olarak bireylerin, alınan ya da alınacak her türlü siyasal, ekonomik ve toplumsal kararlar karşısında gösterdikleri tepkiler, eğilimler ve yaklaşımlardan oluşmaktadır. İlgi, siyasal olayları izlemeyi; önemseme siyasal olaylara önem vermeyi; bilgi, olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmayı; eylem ise, siyasal olaylara aktif olarak karışmayı ifade etmektedir. Bütün bu bilgilerin ışında Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin siyasete ne kadar ilgi olduklarını, ne kadar önemsediklerini, olaylar ve sorunlar karşısında ne kadar etkin olduklarını anlamaya çalıştık. Temel amaçlarımızdan birisi de erkek ve kadın öğrencilerin siyasi yaşama katılımındaki farklılıkları ortaya koymak ve bu farklılıkların sebeplerini anlamaya çalışmaktır. Bu çalışmayı

---

¹ Sabit Menteşe, “Siyasette Kadının Yeri ve Önemine İlişkin Bir Araştırma: Tunceli Örneği”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.6, S.1, 2014, s.83-113.

yürütürken cinsiyet, iktidar, kadın ve siyaset ilişkilerini ele alan literatürlere yer vererek çalışmayı gerçekleştirmektedir.²

Eğitim sistemine demokratik bir yapı kazandıramayan toplumların demokratikleşmesi de beklenemez. Birçok ülkesinde eğitim siyasetçiler tarafından bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle gerçek anlamda demokratik bir toplum oluşturabilmek isteyen devletler öncelikle mevcut eğitim sistemini gözden geçirmeli, varsa eksik ve yanlışlarını saptayarak düzeltmeli ve daha iyi olanaklar sunmalıdır.³

Var olan bu sistem, bir yandan kadınların siyasette eksik temsil edilmesine yol açmakta; diğer yandan temsilci olma şansını yakalayan az sayıda kadının siyasette yer almasını olumsuz olarak etkilemekte, toplumsal cinsiyetin görünür kılınmasını sağlayacak politikaları gündeme taşıması beklenen nitelikli bir kadın temsilini de güçleştirmektedir. Bu çalışma, kadınların, siyasette az temsiline neden olan ve belki de iktidarın bir parçası olmayı başaramamış olma sebeplerini araştırmakta ve üniversitelerde yetiştirmekte kadın ve erkek öğrencilerin fikirlerinden yola çıkarak siyasete katılımlarının önündeki açmazlara odaklanmaktadır. Bu noktada, siyasal katılım ve temsilin önündeki engeller öğrencilerin gözünden, fikirlerinden de yararlanılarak tartışılmakta ve alternatif sonuçlar sunulmaktadır.

Bu araştırmada ele alınan problem, Celal Bayar Üniversitesi'nde eğitim alan öğrencileri iktidar anlayışlarını, kadının siyasi sahnede neden daha az olduğunu belirlemek ve bu anlayışları benimsemelerinin nedenlerini tartışmaktır.

Üniversitelerdeki öğrencilerin düşünceleri, sergilemiş oldukları davranışlar ve bunların günlük yaşamdaki ilişkilere yansımaları yükseköğretim kurumlarının kendilerine özgü bir siyasal kültür oluşturmalarında son derece önemlidir. Öyle ki bu siyasal kültür, öğrencilerin siyasal toplumsallaşma sürecinde edinecekleri siyasal kültürü de yansıtmaktadır.⁴

Tezin ilk bölümü araştırma ile ilgili genel bilgiler vermek ve tez hakkında bir fikir oluşturmak amacını taşımaktadır. Bu bölümde öncelikle siyaset ve iktidar kavramlarına vurgu yapılmaktadır. İktidar anlayışı, üniversitedeki öğrenciler gözünden iktidar, siyasi yapılanma içerisinde kadınlara bakış konularında genel bir tartışma sunulmaktadır.

Ayrıca yaş ve cinsiyet, siyasal tutumları etkileyen faktörler olarak bilinmektedir. Bu konudaki temel varsayım, gençlerin yaşlılara göre değişime ve yeni fikirlere daha açık

² Sabit Menteşe, s.85-86.

³Nihal Şirin PINARCIOĞLU " Eril Siyasette Kadın Temsili (Mi?)", **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, C.7, S. 1/1 (2017), s.12-13.

⁴ Ardaç Çuhadar, 'Üniversite Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Demokrasi Anlayışlarının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Cinsiyet, Bilim Alanı, Akademik Aşama ve Siyasal Katılımcılık Değişkenleri Açısından İncelenmesi', Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adana/2006.

oldukları, yaşlıların ise daha tutucu davranışlara sahip olduğu yönündedir. Cinsiyet açısından da kadınların siyasal katılımcılık yönünden erkeklerden daha zayıf oldukları ve siyasi tercihlerinde erkeklerden daha fazla istikrar aradıkları yönünde görüşler vardır. Yine kişilerin bulundukları toplumsal konuma uygun bakış açıları ve tutumlar geliştirdikleri de bilinmektedir. Bu nedenle de ülkenin koşulları üniversite öğrencileri tarafından farklı değerlendirebilir ve kadınsız iktidarın nedenlerini farklı yorumlanabilir.⁵

Bu araştırmada aşağıdaki sınırlılıklar dahilinde düzenlenmiştir.:

Tezin ampirik çalışma bölümünde Foucault’cu okumaların ortaya koyduğu toplumlar üzerindeki kontrol ve disiplin süreçlerinde ortaya çıkan yönetimsellik kavramının somut izdüşümlerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Böylesine bir kapsamda ilgili analiz örneklemin demografik göstergelerini de ipucu olarak kullanarak çalışmada yer alan deneklerin siyasete ve siyasi katılıma dair söylemlerini nasıl geliştirdiklerini ve ortaya koyduklarını irdelemeye çalışacak ve ilgili kavramlarla ilintilendirip tartışacaktır.

- 1.Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerine “İktidar ve Kadın” başlıklı anket soruları araştırmayı yürüten gözetmenler eşliğinde doldurmuşlar ve içtenlikle yanıtlamışlardır.
2. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri, kendileriyle yapılan görüşmelerde sorulan soruları içtenlikle yanıtlamışlardır.
- 3.Seçilen örneklem, evreni temsil etmektedir.

Araştırma, 2016/2017 öğretim yılında Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde toplanan verilerle sınırlıdır. Elde edilen bilgiler, anket maddelerine verilen yanıtlar ve görüşme sonuçlarıyla sınırlıdır.

Tezin birinci bölümünde “siyaset”, “iktidar” ve “siyasal iktidar” kavramları irdelenmektedir. İkinci bölümde ise feminizme kavramına yer verilmiştir. Siyasi iktidar kavramı feminizm çerçevesinde de tartışmaya sunulmuştur. Üçüncü bölümde Foucault’cu okuma ile iktidar kavramı analiz edilmiştir. Böylesine bir okumayla iktidara dair söylemleri irdelenmiş ve tartışmaya sunulmuştur. Son olarak da tezin ampirik çalışma bölümünde anket çalışmasına yer verilmiştir. Foucault’cu okuma ışığında örneklemden elde edilen sonuçlar değerlendirmeye alınmıştır.

---

⁵ Nihal Şirin Pınarcıoğlu, s.6-9.

I.BÖLÜM

SİYASAL İKTİDAR

İktidar, siyasetin anahtar kavramıdır. Ekonomi için para, fizik için enerji ne ise siyaset içinde iktidar odur. İktidarın içinde barındırdığı güç ise meşruiyettir. Bir iktidarın, o iktidarın egemenliğindeki toplum için kabul edilebilir olan hayati unsur meşruiyettir. Meşruiyet, “siyasi iktidarın varoluş sebebini” belirleyen en önemli üst anlam dünyasıdır. Meşruiyet, siyasal iktidarın varlık sebebi ve devam etmesinin tek güvencesidir. Siyasi iktidarın yasa, emir ve eylemlerinin toplum tarafından kabul görüp uygulanmasının tek dayanağıdır. Bu yüzden, siyaset, devlet, iktidar ve egemenliğin söz konusu olduğu her alan meşruiyet alanıdır. Meşruiyet, hem toplum, hem de siyasal iktidarın bağlı kaldığı bir üst sözleşmedir. Söz konusu durum her iki alanın da karşılıklı rıza üzerinde var olmasını ve sürekliliğini sağlamaktadır.⁶

1.1.Siyasetin Tanımı

Siyaset ve toplum arasındaki ilişkinin ne biçimde ve nasıl olduğunu açıklayabilmek için, öncelikle siyaset kavramının anlamını ve sınırlarını belirlemesi gerekir. Fakat konu, siyaset nedir sorusuna gelince karmaşık ve pekte iç açıcı olmadığı söylenebilir. Siyaset sosyolojisi ve siyaset biliminin ortak nesnesi olan siyaset kavramının anlamı konusunda, bu yöndeki çalışmalar, uğraş ve çabalara rağmen henüz bir uzlaşma sağlanabilmiş değildir. Siyaset kavramı hala tartışmalı bir konu olmayı sürdürmektedir.⁷

Siyaset kavramı, tartışmalarda iktidar, çatışma, otorite, düzen ve barış kavramlarla ilişkilendirilmektedir. Aristo’dan başlayarak günümüze kadar uzanan kavramı tanıma ve açıklama çabası hiç bitmemiş ve objektif tek bir tanım ortaya konulabilmiş değildir. Bu çabaların bir neticesi olarak felsefe ve siyaset bilimi bu kavram üzerinde farklı sonuçlar sunmuştur. Dolayısı ile literatürde siyaset kavramı ile ilgili çok sayıda tanım mevcuttur.⁸

En önemli konulardan biri ise yüzyılların başlarından bu yana tartışmalara damgasını vuran bir siyaset anlayışının söz konusu olmasıdır. Siyaset olgusunu devlet ile eşdeğer görmeyen anlayıştır. Aslında bu farklı anlayış çok önceleri literatürde mevcuttur ve yeniden keşfedilmeyi beklemiştir. Bu ikilem ve anlayışı ortaya koyan Almanya “Nazi dönemi” ile

⁶Yüksel Taşkın, **Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler**, İletişim Yayınları, İstanbul: I. Baskı 2014, s.22-32.

⁷ Orhan Gökçe, **Siyaset Sosyolojisine Giriş**, Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları, Mart,2013, s.53-74, Yayıncı Sertifika No: 17536.

⁸ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitapevi, Ankara: 1994.

bağlantısından gelmektedir. Bu farklılığı doğuran şey özü, “siyaset ile devletin” veya “devlet ile toplumun” aynı şeyler olmadığı düşüncesi olmaktadır.⁹

Sonuç olarak siyaset kavramı hakkında literatürde iki farklı akım bulunmaktadır. Birincisi, “siyaset eşittir devlet” anlayışıdır. Bu doğrultuda siyaset, iktidar, otorite ve uzlaşma gibi anlamlar içermektedir. İkincisi, “siyaset eşittir toplum anlayışıdır” birbirinden farklı şeyler olduğu anlayışıdır. Siyasetin, devletten önce var olduğu ve devletin olmadığı koşullarda da, insan toplumunun yer aldığı her alanda vardır. Siyaset kavramı bu iki esken üzerinde açıklanmaya çalışılmaktadır.¹⁰

1.2.Siyasetin Kaynağı

Siyaset bir güç mücadelesidir ve insana özgüdür. Siyasetin sebebi ve kaynağı insanlar arasındaki farklılıklardan doğar. İnsanlar temel biyolojik özellikleri bakımından aynıdır. Aynı zamanda insanlar toplu yaşarlar ve hiçbir canlının toplu yaşama ihtiyacı insanın toplu yaşama ihtiyacından daha büyük değildir. İnsan doğuştan sosyal hayata mahkûm doğar.¹¹

Toplu yaşamının hem avantajları hem de dezavantajları vardır. Toplu yaşamda ortak ihtiyaçların karşılanması için bir takım kuralların ortaya çıkmasına sebep olur. Bu kuralların neler olacağı, kimler tarafından yaratılacağı ve kullanılacağı insanlar arasında gruplaşmalara neden olur. Dolayısıyla, böyle bir olgu insan toplumlarında birçok farklılıklar ve ayrılıklara neden olur. Çatışmalar siyaseti doğurur. Siyasetin kendisi de çatışma kaynağı teşkil eder. Siyaset uzun vade de, bir paylaşma ve uzlaşma alanına dönüşür. Her insan toplumunun bir siyasi boyutu vardır ve hep böyle olacaktır.¹²

1.3.Siyasetin Özellikleri

Siyaset bir grup faaliyetidir. İnsan tek başına yaşasaydı, siyaset var olmazdı. İnsan topluluk içinde yaşadığı için siyaset var olmuştur. Siyaset her grup içinde değil, daha çok ulus seviyesinde ortaya çıkan bir faaliyet türüdür.

Siyaset süreklilik gösteren bir faaliyettir. Siyaset bir defaya veya birkaç defaya mahsus bir faaliyet veya bir süre yapıp ardından sona erecek bir süreç değildir. Çünkü, toplumda

⁹ Orhan Gökçe, s. 54.

¹⁰ Orhan Gökçe, s.56.

¹¹ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul: Topkapı, 2011, s.21-25.

¹² Atilla YAYLA, **Siyaset Bilimi**, Ankara: Adres Yayınları, Ekim/2015, s.25-30.

farklılıklardan doğan çatışma, ihtilaflar ve tarafların bunlara çözüm arama, uzlaşma sağlama arayışları asla bitmez.

Siyaset kararların ve kuralların uygulanmasını da kapsamaktadır. Uyulmayan kararlar almanın ve izlemeyen kurallar koymanın topluma hiçbir önemi ve etkisi yoktur. Kararların alınması ve kural konulması daha çok hükümet meselesi iken onların hayata geçirilmesi daha çok devlet meselesidir. Sonuç olarak, siyaset uzun vadede ve fiiliyatta devletle alakalıdır ve bu yüzden çalışmaları devlet ilgilenmek zorundadır.¹³

1.3.1.İktidar Mücadelesi Olarak Siyaset

Siyasetin, devletle bağlantılı bir faaliyet olarak tanımlanması, klasik bakış açısını yansıtır. Klasik siyaset bilimi, iktidara ve devlete odaklanmıştır. Devleti ve unsurlarını incelemek, bu bakış açısına göre siyaseti anlamanın özüdür. Daha geniş kapsamda, otoritenin uygulamalarını inceleme konusu yapılmaktadır. Siyaset, hükümet üzerine odaklanmış olmakta ve sosyal yapılar içerisindeki gündelik siyasi ilişkiler siyasetin dışında bırakılmış olmaktadır. Sonuç olarak, birçok kurum ve yapı ile birçok beşeri faaliyet, siyasi alanın dışında kalmaktadır.

Siyaset kavramı modernleşmenin, sanayi devriminin, etnik ve dinsel ayrışmanın sonucu olarak ortaya çıkan farklı sınıfsal ve toplumsal grupların birbirleri le mücadelesi doğrultusunda ve iktidar mücadelesi anlamında kullanılmaya başlamıştır. Özellikle sosyalist hareketin devleti bir sınıfın diğer sınıfları egemenlik altına almak için kullandığı bir iktidar aracı olarak tanımlaması siyasetin bu kullanım alanı oldukça genişlemiştir. Toplumsal alandaki tüm bu farklılıklar ve ayrımlar bireyler ve gruplar arasında bir iktidar ilişkisine ve çatışmasına neden olmuştur ve devletin gücünü siyaset yoluyla ele geçirmenin yöntemleri denenmiş. Siyasetin bir iktidar mücadelesi olarak bu şekilde anlam değiştirmesi neticesinde siyasetin tanımı da değişikliğe uğramıştır. İktidar mücadelesinin doğasında, devletin sahip olduğu güç ve otoritenin kullanılması inisiyatifin ele geçirme güdüsü vardır. İktidar sayesinde egemen güç, toplumu kontrol altına almak, kendi çıkarlarını topluma kabul ettirmek, ortak toplumsal çıkarları belirlemek ve bunları uygulama yetkisine kavuşur. Bu imkanları amaçlamayan hiçbir siyasal grup olamaz. Çünkü siyaset, iktidar mücadelesi olarak tanımlandığında, tek amaç “ne pahasına olursa olsun iktidarı ele geçirmek ve ne pahasına

---

¹³ Atilla Yayla, s.29-31.

olursa olsun iktidarı muhafaza etmek” olur. Siyaseti bu anlamda düşüncesinin merkezine oturtan Machiavelli “siyaset savaştır” şeklinde tanımlar.¹⁴

1.3.2.Güç Dağıtımı Olarak Siyaset

Siyasal güç ve otoritenin, toplumsal itibar ve ayrımcılıkların, ekonomik değer ve kaynakların alabildiğine geniş olduğu devlet kültüründe, siyasetin de güç ve değerlerin dağıtım aracı olarak düşünülmesi doğaldır. Özellikle ideolojik hegemonya ve toplumsal kültür alanında egemen olan devlet gücünün okullardan medyaya, sağlık alanından bankalara kadar geniş bir güç ve değer yaratması siyasetin bir dağıtım/bölüşüm ilişkiler bütünü olarak algılanmasına neden olmaktadır. Devletin bu kaynakları yaratıcı ve dağıtıcı tek güç olarak var olması da siyasetin alanını genişletmektedir.¹⁵

Siyaset, bölüşümle ve toplumun bütün kaynaklarının kullanımıyla ilgilidir. Kaynakların kullanımı söz konusu olduğunda ise, nasıl ve kim tarafından yapılacağı sorunu ortaya çıkar. Siyaset, değerlerin dağıtımında söz ve güç sahibi olabilme çabasıdır. Siyasetin içeriğini bu şekilde belirleyen gerçek neden: insan ihtiyaçları ve kaynaklar arasındaki orantısız dengedir. Bu nedenle siyaset, söz konusu kaynaklar üzerinde bir mücadele şeklinde ele alınabilir ve bu mücadelenin temel belirleyicisi ise güçtür.

1.3.3.Yönetim Olarak Siyaset

Siyasete yüklenen tüm çatışma teorileri dışında onu, insanların en doğal ihtiyaçları olan “ortak yönetim” anlamında ele alınan düşünceler de vardır. Bu anlamda siyaset barış içinde iktidar oyunlarına izin veren bir değer sistemidir. Siyaset, doğası gereği, liderlik, karizma, otorite, bilgi gibi değerlere sahip insanların işi olarak adlandırılır. İnsanlar kendilerini geliştirerek, rakipler ile barışçıl şartlar altında rekabet etmek ve devlet/toplum yönetiminde söz sahibi olmak için uğraşır. Machiavelli’nin iktidarı ele geçirmek ve sürdürmek için yeteneğe verdiği önemin nedeni buradan gelmektedir. Siyaseti, “savaş, çatışma, barış veya uzlaş” arayışı olarak da tanımlansa bunları gerçekleştirmenin tek yolu “ikna, hitabet, ilişki ve insanları etkilemektir.” Bu nedenle siyaset, “insanları aldatma yoluyla yönetme sanatı” olarak ifade edilir.¹⁶

¹⁴ Bülent Daver, **Siyaset Bilimine Giriş**, Kalite Matbaası, 4.Baskı, Ankara,1976, s.197.

¹⁵ Bu araştırma için detaylı bkz. M. Cavanaugh, **Power Politics and Organization : A Behavioral Science View**, John Wiley and Sons Ltd., USA, 1984.

¹⁶Bu araştırma için detaylı bkz. Bk. Baransel, s. 165; Nuri Tortop, **Yönetim Bilimi**, Ankara (tarih yok), s. 211; Turgay Ergun-Aykut Polat, **Kamu Yönetimine Giriş**, Ankara 1978, s. 38-39; Nermin Abadan, **Bürokrasi**,

Siyasetin bu yaklaşımı olumlu bir nitelik taşımaktadır. Bu açıdan siyaset, medeni ve sanatsal bir faaliyet niteliğine bürünür. İnsanlar bir faaliyet olarak siyasete saygı duymaya, siyasete katılmaya ve kendi toplumlarının siyasal hayatına dahil olmaya hazırlanabilir.

1.4.İktidarın Tanımı

İktidar kavramı, güç ya da etki kavramlarından çok farklıdır. Güç olgusal bir durumdur; toplumsal bir ilişki ya da etkileşim içerisinde bulunan kişilerden kendi görüşünü, hiç değilse bir kısmını, bir başkasına kabul ettirebilen birinin içinde bulunduğu durumdur. Taraflar arasında varılan bir ortak görüşle sonuçlanacak yerde bu ilişki ya da etkileşim, bir ya da birkaç kişi, bir başka kişinin iradesi önünde eğilme ve ona tabi olmak zorunda bırakmaktadır. Böyle bir ilişki türel açıdan eşitlikçi gibi olsa da fiilen bir eşitsizlik ilişkisidir. İktidar ise normatif bir kavramdır: Toplumsal bir ilişki içerisinde bulunan kişinin başkalarından kurallarına uymalarını talep etme hakkına sahip olduğu durumu yansıtır. Bu hakkı yaratan ve ondan yararlanacak olan kişiye veren ise bu ilişkinin içerisinde kurulduğu toplumun norm ve değer sistemidir. Buyurma (emir verme) hakkı genellikle, etkin biçimde kullanılmasını sağlayan olanaklarla donatılır yani iktidarın yanı sıra güç de verir. Fakat güçle iktidar, her zaman bir arada bulunmazlar. Gücsüz pek çok iktidarın bulunduğu gibi iktidarsız pek çok iktidar da vardır.¹⁷

Güç çok büyük bir çeşitlilik gösterir ve birbiriyle karşılaştırmamak gereken farklı sınıflamalara tabi tutulabilir. Birinci olarak, zorlamaya ya da cebriye dayanan güçle saygınlığa dayanan güç birbirinden ayrılabilir. İkinci olarak da, toplumun değer sistemine aykırı olan güçle, buna daha uygun olan güç birbirinden ayrılabilir. Örneğin; bir adam, başkasını, tabanca tehdidi, dayak ya da işkence altında bir sözleşmeyi imzalamaya zorlamışsa, zorlamanın en cebirsel şekli söz konusudur. Bir patron, bir memuruna, herhangi bir şeyi tüm yaşantısının bağlı olduğu bir işi kaybetme tehdidiyle yaptırmış ise, cebir göze daha az çapar, ama zorlama hiç de az değildir. Bir propaganda örgütü, insanların kafalarına ve yüreklerine çok usturuplu biçimde, haklı da olursa meşru da olsa, güçlülere karşı gelmenin, baş eğmeye oranla çok daha zararlı bir takım sonuçlar doğurabileceğini işlemekteyse, burada yine bir zorlama vardır ama bu kez cebir, acının uyuşturucu etkisiyle dinmesi gibi azalır, hemen hemen yok olur.¹⁸

Ankara 1959, s. 10-11; Ali Sait Yüksel, "Bürokrasi ve Yönetim Reformu", Reşat Kaynar'a Armağan, İstanbul 1981, s.t 269-291; Maurice Duverger, Siyaset Sosyolojisi, (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul 1975, s. 290.

¹⁷ Maurice Duverger, **Siyaset Sosyolojisi**, Varlık Yayınları, Sayı:1143, Sertifika No:10644, Basım:9, Ekim /2011.

¹⁸ Maurice Duverger, s.129.

Zorlama ve saygınlığa dayanan güçler arasındaki bu ayrım, daha önce belirttiğimiz, toplumsal değerler sistemine uygun ve aykırı olan güçler ayrımıyla özdeş değildir. Örneğin; patronun memuru üzerine uyguladığı zorlama, kapitalist toplumların değerlerine hiç de aykırı düşmediği halde, devrimi amaçlayan bir eylemcinin, izleyicileri gözünde kazandığı saygınlık bu değer sistemine aykırıdır.¹⁹

İktidarla olumlu bir değeri taşıyan güç arasındaki fark oldukça belirgindir. Çünkü olumu bir değeri olan güce boyun eğilir. Kişiliğe, parlaklığa, yeteneğe, paraya vb. beslenen saygınlıktan ötürü kişi boyun eğmek ister. Fakat türel açıdan, yani yerleşik normlar ve değerler açısından, boyun eğmenin hiç de gerekli olmadığını bilen kişi. Önderin meşru bir otorite olmadığı, yani elinde iktidar bulunmadığını bilir. İktidar ancak, ona sahip olan kişinin emirler vermek, buyurmak ve kendisine boyun eğilmesini talep etmek hakkına sahip olması halinde vardır. Bu durumda iktidarın var olabilmesi için, herhangi bir topluluğun kültür sisteminde, otoriteler diye adlandırılan bazı kişilere boyun eğme zorunluluğunun yüklenmiş olması ve böylece, eşitlikçi olmayan ilişkilerin resmen kurulmuş olması gerekir. Elinde iktidar bulunan kişi bu niteliği otoritedir; daha da basitleştirecek olursak elinde iktidar bulunan kişiye “otorite” denir.²⁰

İktidarın meşruluğu, onun toplumun bireyleri ya da hiç değilse bu topluluğun çoğunluğu tarafından, bir iktidar olarak tanınmış olması olgusundan başka bir şey değildir. Bir iktidar, eğer meşruluğu konusunda bir görüş birliği varsa, meşrudur. Meşru olmayan bir iktidar, iktidar olmaktan çıkar ve güçten başka bir şey değildir. İktidarın tek kaynağı, tek kökeni, o iktidarın uygulandığı toplumun norm ve değerler sisteminde saptanan meşruluk şemasına uygun olması ve bu şema konusunda da toplulukta bir görüş birliğinin bulunmasıdır. Bilindiği gibi, toplulukların çoğu, kendi meşruluk sistemlerini mutlak bir sistem haline dönüştürmekte ve iktidarın, her yerde, her zaman, tanrıdan, halktan, kral soyundan ya da bir başka kökten geldiğini sürmektedir. Sosyologlar ise, toplumların kendi değer sistemlerini evrensel bir değer sistemi olarak görmektedir.²¹

¹⁹ Bu araştırma için detaylı bkz. Adolf A. Berle, **İktidar**, Çev. Nejat Muallimoğlu, Tur Yayınları, İstanbul, 1980, s.33.

²⁰ Bülent Daver, s.130.

²¹ Maurice Duverger, s.132-143.

1.5.İktidar Olabilmenin Özellikleri

Modern demokrasilerde, örneğin; parlamenter yönetim şeklinde bir siyasi partinin parlamento seçimlerini kazanarak hükümeti kurması olağan kabul edilir. Hükümetin gerçek anlamda iktidar olabilmesi için bazı vasıflara sahip olması gerekir. Bu vasıflar var olan durumlarda hükümet personeline çalışılır ve sağlıklı kararlar alıp uygulanır. Toplumunda onayını alır. İktidarın sahip olması gereken vasıflar; yetenekli olmak, yetkili olmak, yapabilme yeteneklerine sahip olmak, yaptırabilme yeteneğine sahip olmaktır.

1.5.1.Yetenekli Olmak

İktidar olabilmek siyasi bir olgu olarak bazı değerlerle sınırlıdır. Bu değerler; güç kullanabilme yetkisine sahipken yetki sınırlarını aşmamak, alınacak kararlarda ve uygulamalarda adaletli davranmak, bireysel özgürlüklere ve hukuka saygılı olmaktır. İktidar sorumluluğunu yerine getirebilmek, adalete ve özgürlüğe saygı göstermek için iktidar olanın eğitiminin, bilgi ve becerisinin yüksek olması gerekir. İktidarı amaçlayan kişi bu vasıflara sahip değilse veya bunlardan sadece bir kaçına sahipse hem kendisine hem de topluma zarar verir. Bu sebeple iktidara gelecek olanların toplum tarafından iyi değerlendirilmesi ve yönetim için uygun bilgiye ve davranış kurallarına sahip olmadıklarını araştırması gerekir.²²

Tarihe baktığımızda her toplum en yetenekli olanlarının seçip yönetime getirme imkanlarına sahip olmamıştır. Örneğin: İnançlara bağlı toplumlarda, iktidar sahipleri olan dini liderler yönetme yetkilerinin Tanrı'dan geldiğine inandıkları için topluma karşı olan sorumlulukları ve sorunları ihmal ederler. Örneğin: Geleneksel toplumlarda, babadan oğula geçen yönetimlerde yöneticilerin yetenekli olması geleneksel toplumlar için büyük bir şanstır. Mirasla yönetime gelen her yönetici yetenekli olmayabilir. Bu durumda toplumsal sorunlar çözülemediği gibi toplumun yok olması da mümkündür.²³

²² Rıza Arslan, **Siyaset Bilimine Giriş**, Dora Yayıncılık, Bursa: Eylül/2016, s. 31-42.

²³ Elias Canetti; **Kitle ve İktidar**, (Çev. Aygen, Gülşat) Ayrıntı Yayınları, İstanbul,1998.

1.5.2.Yetkili Olmak

İktidarda olan hükümetin yönetimin meşru olması için toplum tarafından seçilmiş ve yetki vermekle görevlendirilmiş olması gerekir. Görevlendirilmeler farklı toplumlarda farklılıklar gösterebilir. Geleneklerine bağlı toplumlar yöneticilerinin yönetme yetkilerini geleneksel meşruiyete dayandırmaktadır. Etkileme gücüne sahip karizmatik bir kahraman, lider de bazı bazı toplumlarda meşru kabul edilebilir. Geleneklerine ve inançlarına bağlı olan toplumlarda dini liderin yönetimi meşru kabul edilebilir. Egemenlik yetkilerine sahip bireylerden oluşan toplumlarda ise yöneticiler seçimlerle belirlenir.²⁴

Yönetimlerde yetkili olduğunu bilen iktidar alacağı kararlara toplumun razı göstereceğinin farkındadır. Yetkili olup olmadığı konusunda karamsarlık yaşayan bir yönetici toplumun kendisini destekleyip desteklemediğini bilemediğinden alacağı kararlarda özgüvenden yoksun davranır. Psikolojik olarak iktidar olmadığının bilincindedir. Meclisin ve halkın çoğunluğunun desteğini alamadığı düşünen hükümet iktidarını meşru olmayan yollara başvurarak yönetimini sürdürür. Yetkilerini yitirmiş fakat yönetimde ısrar eden iktidar kendisini kısa vadede başarılı görebilir; toplumun desteğini olmadığından sürekli değildir ve uzun vadede çöker.

1.5.3.Yapabilme Yeteneklerine Sahip Olmak

İktidar olduktan sonra hem yetenekli olmak hem de yapabilme yeteneğine sahip olmak önemlidir. Yapabilme yeteneği, politikacının seçilmeden önceki kararları davranışlarıyla da kendini gösterir. İktidar olduktan sonraki süreçte de birçok sorunla karşılaştığında çözümünde kendisinden benzer duruş sergilemesi beklenir. Toplumlardaki sorunların büyük bir bölümü yapabilme yeteneği ve kararlı duruşla çözüme götürülür.²⁵

Yapabilme yeteneği, sosyal ve siyasal sorunların çözümünde etkili olduğu gibi ekonomik alanda da etkilidir. İktidarın izlemiş olduğu vergi, maliye, bütçe ve teşvik politikalarıyla girişimciler üzerinde oldukça önemli bir etki bırakmaktadır. İktidarın oluşturmuş olduğu olumlu ve olumsuz izlenimler yapabilme yeteneğinin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Ekonomik sorunların çözülmesinde iktidarın performansı ve yapabilme yeteneğine bağlıdır.

²⁴ Elias Canetti, a.g.e.

²⁵ Rıza Arslan, s.39-40.

Yapabilme yeteneği ülke yönetiminde sorun çözücü somut politikalar ve doğru bir şekilde uygulamak ile ilgilidir. Kararlı ve somut ayakları yere basan politikalar toplumsal sorunların çözülebilir nitelikte olduğunu gösterir ve toplumun desteğini hak eder.

Sonuç olarak yapabilme yeteneği, toplumsal sorunların analiz edebilme yöntemi, bu sorunların çözümündeki kararlı duruşu, sorunları çözebilecek yetenekli kadrolara sahip olmak, bunların bilgi ve becerilerini kapsar.²⁶

1.5.4.Yaptırabilme Yeteneğine Sahip Olmak

İktidarın yapabilme özelliğinin yanında yaptırabilme yeteneğine sahip olması da önemlidir. Yapabilme özelliği iktidar yöneticilerinin bireysel yetenekleri ilgilidir. Yaptırabilme özelliği iktidarın devlet kurumlarını ve toplumsal kesimi ikna edebilmesi ve bu doğrultuda hareket etmesi ile alakalıdır. İktidarın yaptırabilme yeteneğinin yüksek ölçüde olması ikna kabiliyeti ile bağlantılıdır. Yaratılan sinerji toplumların ve ülke sorunlarının üstesinden gelinmesini kolaylaştırır. Ülke sorunlarının aşılması sürecinde iktidara duyulan güven önemlidir.

Yaptırabilme yeteneği demokratik toplumlarda genellikle iktidarın ikna gücüne ve icraatlarına bağlıdır. Karizmatik ve dini toplumlarda daha farklı olabilir. Geleneksel toplumlarsa kral, padişah veya monarkın emirleri ikna edici bulunurken, dini yönetimlerde inanlar belirli konularda gönüllü yardıma çağrılır. Tarihe bakacak olursak, toplumsal sorunların çözülmesine en çok önem veren yönetim sisteminin modern demokratik yöntemler olduğunu ortaya koyar.²⁷

1.6.Siyasal İktidarın Tanımı

İktidarın kavramının en genel tanımı, bir kişi ya da grubun başka kişi ve gruplar üzerinde kendi istediğini yapabilme gücüdür. İktidar kavramının yerine kullanılan, egemen olma, yönetme ve etkileme kavramları da yine bu anlamda kullanılmaktadır. Buradan çıkan sonuç, iktidarın eşitsiz bir ilişkiye dayandığı ve bu eşitsizlikle beraber güç, etki, zorlama, baskı, yaptırım ve müdahalenin birlikte geliştiğidir.²⁸

İktidarın bu tanımı, günlük hayatın her alanında yer alan ilişkilerde karşımıza çıkmaktadır. Evde babanın otoritesi, arkadaş gruplarında elebaşı olanın gücü, aşiretlerdeki aile

²⁶ Rıza Arslan, s.40.

²⁷ Rıza Arslan, s.42.

²⁸ Elias Canetti, a.g.e., s.35.

büyüklerinin işlevi, sosyal örgütlerdeki önderlerin konumu, okuldaki öğretmenin otoritesi bir iktidar olgusunu işaret etmektedir.²⁹

Siyasal alanda iktidar kavramı tanımlaması, “siyasal iktidar” olarak dar kapsam içinde ele alınarak toplum, egemenlik, ülke unsurlarından oluşan devletin, bir bütünlük içerisinde yönetilmesi anlamında kullanılır. Siyasal iktidarın, diğer iktidar ilişkilerinden ayıran en belirgin özellik, kapsam alanı olarak bir kişi veya grup üzerindeki hakimiyet yerine, onları da içine alan ülkedeki üstün iradeyi temsil ediyor.³⁰ Bir kişinin otoritesi bir ailede, bir okulda, bir grupta geçerlilik gösterirken, siyasal iktidar, devletin egemenlik alanı olarak beliren ülkenin tümü ve o ülkede yaşayan insanlar üzerinde geçerlidir. Bu anlamıyla siyasal iktidar, devletle aynı anlama gelmektedir. Sadece devlet, bir ülke bütünlüğünü oluşturan tüm etnik, sınıfsal, grupsal, kişisel olguların üzerinde birleştirici, etken, büyük bir güç olarak karar alabilir ve elindeki güçlerle (yargı, ordu, polis) bu kararları ona karşı gelinmesi durumunda dahi uygulatabilir. Siyasal iktidarın farklı özelliği, diğer iktidar ilişkilerinin aksine, eşitlik yerine hiyerarşik bir üstünlük ve tek yönlü düzenleyiciliktir. Siyasal iktidar, bir devlet bütünlüğü içerisinde en üstün irade olarak tüm topluma, tek yönlü bağlacı yasalar çıkarma, bürokrasi ile bu yasaları yürütme ve uymayanları yargılama güç ve yönetimine sahip tek meşru kurumdur. Sürekli olan tek meşru iradedir. Siyasi iktidarı, diğer iktidar türlerinden ayıran bir diğer özellik ise, tek meşru irade olma gücüdür. Diğer iktidar tipleri maddi baskı, manevi güç, otorite, disiplin gibi unsurlarla başka kişiler üzerinde yaptırım sağlayabilirler. Fakat, bu yaptırımların iktidara dönüşebilmesi için süreklilik taşıması gerekir. Bir güç, süreklilik taşımadan iktidara dönüşemez. Güce devamlılık veren unsur, meşruiyettir.³¹

İktidar kavramının tarihsel sürecine baktığımızda, genel anlamda yönetim ve devlet erki anlamına, özel olarak ise egemenlik kavramıyla eş anlamlı olduğu söylenebilir. Önceleri, iktidar “emir vermek ve onay ilişkisi” ,insanların davranışlarını kontrol altına alma, insanları kaderlerine mahkûm etme olarak tek taraflı bir güç olarak işlev görmektedir.³²

1.7.Siyasal İktidarın Meşruluk İlkesi

Hukuki olan şeyle ile meşru olan şey arasında hala bir mesafe söz konusudur. Siyasal rejimlerin meşruluğu, o rejim altında yaşayan insanların rejimi benimsemelerine bağlıdır. Bu açıdan meşruluk, siyasal iktidarın varlık sebebinin toplumca benimsenen bir gerekçeye

²⁹ Atilla Yayla, s.36.

³⁰Maurice Duverger, **Siyaset Sosyolojisi**, s.134.

³¹ Atilla Yayla, s.36-37.

³²Maurice Duverger, s.37-38.

bağlanmış olması anlamını taşır. Günümüz demokrasilerinde, demokratik meşruluk kavramı, hem hukuki üstünlük hem de toplumsal algılarla bağlantılı olduğundan bir olgusal duruma bağlı olduğu tartışılmaktadır. Meşruluğun kaynağı konusunda dile gelen tartışma, devlet iktidarının ve devlet otoritesinin yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır.³³

Meşruluk, kaynağı neye dayanırsa dayansın iktidarın yasalarının, emirlerinin ve uygulamalarının kabulü dayanağını oluşturur. John Locke, toplumun onayının meşru yönetimin en önemli dayanaklarının başında geldiğini ileri sürer. Meşruluk, siyasal iktidara onay verme konusunda toplumsal uzlaşa sağlar. Modern iktidar kuramının temelini oluşturan Weber, “İktidarların kendilerini dayandırdıkları bir haklılaştırma alanı içerisinde toplumsal tasdik arayışı” şeklinde tanımlar.³⁴ “Güç tekeli” olan devlet, söz konusu gücü kullanma yetkisini de, meşruluğuyla bağlantılı olarak haklılaştırır. Siyasal iktidarın toplum toplum adına karar verme yetkisi, yine meşruluğundan ileri gelir. Tek bir güce dayalı iktidar mekanizması, zorbalıktan öteye geçemeyeceği için iktidarını sürekli kılamaz. Bu yüzden toplumsal onaya dayanmayan bir güce, siyasal iktidar denilemez.

1.8.Siyasal İktidarın Meşruiyet Kaynakları

Siyaset bilimi alanında meşruiyetin kaynağı konusunda, çıkar ilişkilerinden ahlaki amaçlara, realist bakış açısından idealist bakış açısına, nesnel iddialardan öznel olguya kadar, pek çok farklı olguya rastlanmıştır. Temel amaç, siyasal, iktidarın herkesçe kabul edilebilir bir dayanak aramaktır. Siyasal toplumun, siyasal iktidarın emir ve yasaklarına uyması, ancak siyasi iktidarı elinde bulunduranların, iktidarını, kişisel varlıklarından ve çıkarlarından daha üstün bir gücün varlığına dayanıyor olmasına bağlıdır.³⁵

Siyasal iktidar toplum tarafından kabul edilmesi için iktidar kaynağı kutsallıkla birleştirilmiştir. Bu nedenle din olgusu, Eskiçağdan itibaren sıklıkla siyasal iktidarın kaynağı olarak görülmüştür; iktidarın din ile beslenerek meşruluk sağladığı toplumlarda (suç-günah-, itaat-ibadet) giderek iç içe girmiş ve bir bütünlük oluşturmaya başlamıştır.³⁶

Meşruluk sağlayıcı bir araç olarak din olgusu, siyaset felsefesi boyunca farklı eserlerde farklı amaçlarla önem taşımaktadır. Platon, ideal devletin varlığını dine bağlamaz fakat

³³ Bertrand Russel; İktidar, (Çev. Ergin, Mete) Cem Yayınevi, İstanbul,1990. s.268

³⁴ Bu araştırma için bkz. D.Held, *Models of Democracy*. Cambrige: Polity Press, 1996.

³⁵ Halis Çetin, *Siyaset Bilimi*, Ankara: Orion Kitapevi, s.43-52.

³⁶ Baran Dural, *Siyaset Biliminde Kuram, Yöntem, Güncel Yaklaşımlar*, İstanbul, Avcılar: Paradigma Akademi Yayınları, Eylül: 2013, s.35-40.

kurulan düzenin itaatini sağlamak için Tanrıya başvurur. Siyasal iktidara dinden farklı bir meşruluk kaynağı arayan Machiavelli de prenslere, prensliklerini korumak, halkın bağlılığını ve sadakatini kazanmak için dine bağlı olmasalar bile dindarmış gibi davranmalarını söyler. Machiavelli, siyasal iktidarın kaynağını Tanrı'dan değil, güçten aldığını söyler. Siyasal iktidarın bilimselleşmesine de yol açar ve bunun sonucu olarak, kimi uzmanlarca siyaset biliminin kurucuları arasında gösterilir.

Gelenekler de siyasal iktidarı meşrulaştıran ve ona tarihsellik kazandıran bir unsurdur. Tarihsel süreklilik siyasal iktidara devamlılık kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun ahlaki ve kültürel birliğini de sağlar. Siyasal iktidar, yurttaşların kendi iradeleriyle kurdukları ve boyun eğdikleri kurgulanmış yapılar olarak, bazı haklara sahiptir. Siyasal iktidar, halk tarafından görevlendirilmiş ve toplumsal uzlaşıyla kurulmuş bir yapıyı gösterir.³⁷

1.9.Siyasal İktidarın Güç, Devlet, Otorite ve Etki İlişkisi

Güç ve etki gibi kavramlar olgusal bir durumu temsil etmektedir. İktidar ise olması gereken (normatif) bir gerçeği anlatır. İktidar, çeşitli normlarla işleyen bir boyun eğme ve emir-onay ilişkisi vardır. Güç ise, fiziksel ya da başka bir unsurdan kaynaklanan eşitsiz bir durumu kabullenmeyi, boyun eğmeyi ifade eder. Bu güç, gerçek fiziki zora dayandığı için zorbalık dediğimiz şeydir. Çünkü “gücün güçsüzlüğü, salt güçten gelmektedir”. Bundan dolayı gücün, iktidarın gerçek güç olabilmesi için, bu gücün kabul edilebilir bir eşitsizliğe dayanması gerekir. Bu eşitsizliğe neden olan şey ise güce iktidar sağlayan otoriteden gelir.³⁸

İktidarın başka bir yönü ise, insanların tehdit ve yasak olmadan bir eylemi yapmasını anlatan etkidir. İktidar, bu yönüyle; “ istenilen sonucun elde edilebilmesi için etki üretme” sürecidir. Devlet ise, modern tanımıyla, bölünmüş toplumun kurumsallaşması siyasal iktidarına sahip olan, iktidarı toplumsal rızanın genel ve yaygınlığına bağlı, soyut olarak ifade edilebilen üstünlük ile donanmış bir varlıktır. Devlet, güç kullanma vasfına sahip, otoriter bir güç ve düzenleyici bir iktidar demektir.³⁹

Devlet, otorite sahibi olan iktidardır. Otorite bir güç ve kontrol aracı olarak emir vererek, insanlar adına karar verme hakkına sahip olmak demektir. Otorite, iktidarı yönetme hakkının yönetenlerce tanınması ve kabul edilmesidir. Bu tanım, iktidarın olmazsa olmaz kuralını, toplumsal rızaya dayanma gerekliliğini vurgular. İktidar ile zorbalık arasındaki ayrımı

³⁷ Baran Dural, s.40-42.

³⁸ Halis Çetin, s.34-36.

³⁹ Baran Dural, s.36-38.

sağlama, toplumsal rızaya dayanma derecesidir. Bu açıdan otorite, meşru iktidar anlamını taşımaktadır.

Otorite, iktidar kavramıyla eşanlamli olarak kullanıldığı söylenebilir. Çünkü her iki kavram tamamıyla birbirleri ile ilişkisiz kavramlar değildir. Fakat her iki kavramda özünde farklı olgular da ifade etmektedir. Otorite, iktidarın meşru görünür kılınması ve hissedilmesidir. Başka bir deyişle ise otorite, meşru iktidardır.⁴⁰

Meşruiyet ise, siyasal iktidarın varlık nedenini yönetilenler için makul bir anlam taşıması, halkın rızası ve onayına dayandırılmasıdır. İktidarın emir ve yasalarının toplum tarafından kabul edilmesi ve uyulmasının tek dayanağı meşruiyettir. Bu nedenle; devlet, siyaset, iktidar ve egemenliğin söz konusu olduğu her alan meşruiyet alanıdır. Meşruiyet, “birey, toplum, siyasal iktidar” arasındaki bağlantıların üzerine inşa edilen kuralları ve değerleri göstermektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde feminizm kavramına, tarihsel sürecine ve birinci, ikinci ve üçüncü dalga femizime yer verilecektir ve ilgili siyasal iktidar kavramını feminizm çerçevesinden değerlendirilecektir.

---

⁴⁰ Orhan Gökçe, s..39-40.

II. BÖLÜM

FEMİNİZM

2.1.Feminizm Tanımı

Tam elli yıl önce Simone de Beauvoir “İnsan dünyaya kadın olarak gelmez, olur.” demiştir. Anatomi ve Biyolojiye (cinsiyet) dayanarak toplumumuzdaki iki cinsi toplum algısını mümkün olmaktadır. Feminist analizlerde cinsiyetlerin oluşumu sosyokültürel çerçeveden incelenir. Bu, toplumsal cinsiyet, cinsiyet kimliği kavramı ile gerçekleştirilir.

Kadın tarihsel süreçte uzun bir dönem kamusal karakter olarak yer almamaktadır. Kadının bir statüye sahip olması ve bir görevi yerine getirmesi gerektiği yerde, doğurganlığı üzerinden tanımlanmaktadır ve çocuk babanın malı sayılmaktadır. O sadece doğurgan annedir ve bu durum dahilinde bazı kurallara tabidir; bakirelik, tek eşlilik, boşanma yasağı, doğurma mecburiyeti, evlilik dışı anneliğin cezalandırılması, psikolojik baskılarla eve hapsetme vb. gibi. Feminist toplumsal analiz kadının toplumsal düzendeki ikinci sınıf olma, esir ve bağımlı olma konumunu aydınlatır. Kadının toplumsal statüsü, bir erkek ile olan ilişkisi dahilinde tanımların. Bu anlamda tarihsel olarak bağımsız bir kadın kategorisi yoktur.⁴¹

Aydınlanma ve Fransız İhtilali’nin neticesi olarak siyaset, iktisadi ve kültürel bir değişim ortaya koymak üzere bir enstrüman ortaya çıkarmıştır. 19.yüzyılda endüstri devrimiyle dönüşen hayat ve çalışma şartları olmuştur. Bu sayede toplumsal ilişkilerde de değişimlere sebebiyet vermiştir. 19.yüzyılın ortalarından itibaren kitlesel bir hareket isteği ortaya çıkmıştır. Tarihsel olarak bu dönem eski kadın hareketleri olarak geçmektedir. Almanca konuşun, dünyada iki ayrı akım ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkış süreci işçi hareketi ile aynı zamana denk gelen “proleter kadın hareketi” toplumsal özgürleşme düşüncesini benimsemiştir. Baskıların ortadan kalkması için ekonomik bağımsızlık şarttır. Önemli olan sadece reformlar değil, bir devrim arzusudur. “Burjuva kadın hareketleri” ise toplumsal ilişkilerde eşit olmayı hedeflemiştir. Özgürlük istekleri, eğitim hakkı, seçim hakkı ve diğer toplumsal her türlü faaliyetler temelinde dile getirilir.⁴²

⁴¹ Fatmagül Berktaş (2003), **Tarihin Cinsiyeti**, İstanbul: Metis Yayınları.

⁴²J. Donovan, **Feminist Teoriler**, (A.Bora, M.A.Gevrek ve F.Sayılan, Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

2.2.Feminizm'in Tarihsel Süreci

Feminizm kavramını ilk kullanan kişi, Fransız toplumbilimci ve sosyalizmin ilk savunucularından olan Charles Fourier olduğu bilinmektedir. Feminizm tarihsel olarak tek bir çıkış noktası izlememiştir. Feminizmin tarihini Ortaçağ'a kadar götüren isimler, kadın haklarını tartışmaya açan ilk kadınlardan birinin Christine de Pizan olduğunu savunanlar vardır.⁴³

Feminizmin Fransız Devrimi sonrasında şekillenen siyasal yapıya tepki olarak geliştiğini savunanlarda vardır. Bu düşüncüyü savunanların düşüncelerine göre kadınlar aktif olarak Fransız Devrimi'nde yer almasına rağmen devrim sonrası arka plana düşmüşlerdir. Fransız Devrimi'nin sembolü Marianna adında bir kadındır. Marianna'nın devrimin sembolü olmasının nedeni kadınların Fransız Devrimi'nde almış olduğu rolden dolayıdır. Fransa'da kadınlar devrim sonrasında toplumsal ve siyasal alanda beklenen yeri alamamıştır. Fransız kadınlar kamusal alanda eğitim hakkına en geç kavuşan kadınlardandır. Birçok ülke, kadınların on sekizinci yüzyıldan önce örgün eğitim kurumlarında eğitim hakkı vermesine rağmen Fransızlar bu hakkı kadınlarına 1888 tarihinde vermiştir. Fransa, kadınlara seçme ve seçilme hakkını Avrupa'da en geç veren ülkeden biri olmuştur. Fransız kadınlarının on dokuzuncu yüzyılda vermiş olduğu tepki feminizmin başlangıç noktası olarak kabul edilmiştir.⁴⁴

Feminizmi İngiliz sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan duruma tepki olarak ortaya çıkan bir hareket şeklinde görenler de vardır. Bu görüşte olanlar, sanayi devrimiyle birlikte üretim fabrikaya geçmiş ve fabrikadaki emek gücünü erkekler oluşturmaya başlamıştır. Bu durum kadınların sosyal hayattan ve üretim hayatından kopmasına yol açmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan siyasal değişim de erkek merkezli olmuş; erkekler giderek siyasal egemenliğe ortak olurken, kadınlar bu durumun da dışında kalmıştır. Tüm bu olanlar İngiliz orta sınıf kadınlarının tepkisine yol açmıştır. İngiliz kadınların kamusal alana girmek üzere verdiği mücadelenin sonucunda bir kadın hareketi gelmiş, oy hakkı için mücadele vermiştir.⁴⁵

⁴³ Ömer Çaha, Bican Şahin, **Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İdeolojiler**, Orion Kitapevi, Eylül:2013, s.243-253.

⁴⁴ Rudolf Richter, s.208-211.

⁴⁵ Bu araştırma için bkz. Fonow ve Cook, "Feminist Methodology", s. 216.

2.2.1. Birinci Dalga Feminizm

Feminizm literatürde aynı zamanda “Birinci Dalga”, “İkinci Dalga” ve “Üçüncü Dalga” olarak da bilinir. Birinci Dalgayı oluşturan kadın hakları hareketi, kadın-erkek arasındaki hiyerarşik yapı, kadın-erkek arasındaki eşitsizliği kaldırarak eşitliğe kavuşturmayı amaçlamıştır.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında belirginleşen birinci feminist dalga, Wollstonecraft’ın “Kadın Haklarının Savunusu” (Vindication of the Rights of Women) adlı eserindeki belirlemiş olduğu talepler üzerine kurulmuştur. Bu talepler, kadınların oy kullanması, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınların mülkiyet haklarını kapsamaktadır. Bu talepler dönemin şartlarına göre temel haklar niteliği taşımaktaydı. Özellikle, Amerikan Bağımsızlık Bildirisinde, Fransa’nın İnsan Hakları Bildirgesinde ve Doğal Haklar doktrini geliştiren teorisyenlerin eserlerinde kadınlara ve kadın haklarına yeterince değinilmediğini düşünen feminist gruplar sosyal, siyasal alanlarda birçok taleplerde bulunmaya itmişti.⁴⁶

Doğal haklar düşüncesinden gelen feminist kuramcılar, kadınların birer vatandaş olarak erkekler ile aynı seviyede temel haklara ve özgürlüklere sahip birer birey olduklarını ileri sürmekteydiler. Kadınların ev işlerinin dışında hareket etme özgürlüğünün olması gerektiğini savunmuşlar. Temel doğal haklar doktrinini kadınlara uyarlayan en erken girişim, Elisabeth Cady Stanton tarafından kaleme alınan ve 19-20 Temmuz 1848 tarihinde Seneca Fall, New York’ta yayınlanan, ‘Declaration of Sentiments (Duygusal Bildirisi)’dir. Bu bildiride; bütün erkek ve kadınların eşit haklara sahip olarak yaratıldığını, yaratıcı tarafından sorgulanamaz haklar verildiğini ve sahip olunduğunu, bu hakların içinde ise; özgürlük, yaşam hakkı, rıza ve yönetimsel haklar yer aldığı görülmektedir.⁴⁷

Birinci dalga feminizmde ki en önemli sonuç, ataerkil toplum yapısına karşı direnmek, “cinsel devrim” olarak adlandırılan hareketin toplumsal statü, rol ve zihinsel yapı alanlarını etkide bulunacak, değişimi meydana getirecek anlayışların temelini atmak ve reaksiyoner bir şekle bürünmesini sağlamak olmuştur.

⁴⁶ Ömer Çaha, Bircan Şahin, s.346-347.

⁴⁷ Evelyn Reed, **Kadın ve Özgürlük Sorunları**, Çev. Zeynep Saraçoğlu, İstanbul: Yazın Yayınları.

2.2.2.İkinci Dalga Feminizm

1960'lı yıllarda Batı'da gerçekleşen olaylar kadınları da doğrudan etkilemiştir. Bu dönemde kadınların güvenli ve sağlıklı doğum yapmalarını sağlayan teknolojik gelişmelerin ortaya çıktığı dönemdir. Kadınların bu teknolojik veya üretilen alternatif yöntemlere (ilaçlara) ulaşmada ve kullanmada zorluklar yaşamaktadır. Kadın grupları bu alternatif olanakların bütün kadınlara sunulmasını ve birçok ülkede mevcut baskıcı ve tutucu yasaların ortadan kaldırılması yönünde bir mücadeleye girişmişlerdir.⁴⁸

Özellikle Simone de Beauvoir'ın “kadın olunmaz, kadın doğulur” sözü ve “İkinci Cins”⁴ adlı eserinde de “Kadınların kurtuluşu karınlarından başlayacak” şeklindeki sözleriyle dile getirmiştir. Bu dönemde ayrıca kadınların, aile içi veya ev içi alanında eşitsiz rollerin devam ettiğini, ev alanının “özel alan” tanımlanması ile ilgili eleştirilerde bulunmuşlardır. Bununla birlikte aile kurumunun ataerkil yapıda olması da cinsiyetçi sömürüyü destekleyen ve çeşitlendiren bir durum olduğunu dile getirmişlerdir. Kadınlar, bedenlerinin erkek denetimi/kontrolünden çıkmasını talep etmişlerdir. Batı'da cinsellikle doğurganlığın birbirinden ayrılması için doğum kontrolünün yaygınlaştırılması talebi gündeme getirilmiştir. Tam olarak güvenli doğum kontrol sistemi henüz yaratılmadığı için kürtaj hakkının tanınması, kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olması istenmiştir. Bu alandaki mücadeleleri Kuzey Avrupa ve ABD'de etkin olarak devam etmiş, özellikle İngiltere'deki feministlerin mücadeleleri sonucu 1967'de doğum kontrol uygulaması yasalaşmıştır.

Bu dönemde feministler, ideoloji, bilim, kültür, özel yaşam ve siyasal alanlarda mücadelelerine devam etmiştir. Bu mücadeleler sürecinde birçok örgütlenmeler, yayınlar ve eylemler gerçekleştirmişlerdir. Mücadelelerin en temel hedefi, ataerkil yapıların her alanda ortadan kaldırılmasıdır. Farklı ideolojilerden ve farklı dünya görüşlerine sahip kadın grupları arasında feminizm adı altında mücadelelerinde farklı düşünsel temellere dayanan algılar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde feminist hareketin içinde farklı ideolojilerden ve farklı algılara sahip kadınların yer alması kendi içinde tartışmaları da beraberinde getirmiştir.⁴⁹

⁴⁸ Andrew Heywood, **Siyasi İdeolojiler**, (A.K.Bayram, Ö.Tüfekçi, H.İnanç, Ş.Akın, B.Kalkan. Çev.), Adres Yayınları, 3.Baskı, Ankara: Mart 2011, s.245-268.

⁴⁹ Ömer Çaha, Bican Şahin, s.348-353.

2.2.3.Üçüncü Dalga Feminizm

Üçüncü dalga feminizmi 1990'ların başlarında ikinci dalga feminizmin algısındaki yanlışlıklara karşı bir tepki olarak doğmuştur. Bu tepki genellikle feminizmin sadece üst ve orta sınıf beyaz kadınlara indirgeyen bakış açısı olması ve kadın hareketlerinin daha geniş bir alana yayılması amaçlanmıştır. Üçüncü dalga feminizm kadınlarının düşünsel algıları, ikinci dalga feminizm kadınlarının düşüncelerinde yer alan “tek tip evrensel bir kadınlık” algısını reddederler. Kadın sorunlarının sadece beyaz kadınlarının sorunları olmadığını, kadınların evrensel düzeyde ilgilenilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Üçüncü dalga feministler daha çok kadına şiddet, cinsellik, kadının güçlendirilmesi gibi mikro politikalarla ilgilenmişlerdir. Ayrıca içerik açısından diğer iki dalgaya göre çok daha çeşitli konular üzerinde durmuşlardır. Üçüncü dalga feminizm özellikle kadınları sınırlayan ve baskı altında tutmaya çalışan konularla ilgilenmiş ve toplumsal değişime gidecek yolu açacak unsurlar olarak da bilinçlenmeyi arttıran ve daha geniş tabana yayılmış bir görüşü desteklemiştir.

Üçüncü dalga feminist akım, genellikle toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk, cinsellik, milliyetçilik, siyaset, iktisat vb. konular üzerinde durmuştur. Josephine Donovan'ın “Feminist Teori” adlı eserinde, ikinci dalga feminist akımının liberal aydınlanmanın öncüleri olarak kabul edildiğini, üçüncü dalga feminist akım ise, herhangi bir politik kimliği reddeden postmodernist ve sosyalist grup içinde yer aldıklarını dile getirir ve aynı zamanda bu dönemde feministlerin kendi içinde liberal hümanist teori” ile “kültürel feminist” veya “kadın merkezli teori” arasındaki çarpışmalara sahne olduğunu ileri sürmektedir.⁵⁰

1990 yılında muhalif politikalar, kültür, kimlik, ırk, etnik vb. konuları incelemeye başlamışlardır. Feminizmle ilgili olan kadınların birçoğu, kimlikçi, farklılıkları ön plana koyan bir feminizme ilgi duymaya başlamıştı. Bu durum, ikinci dalga feministlerinden ayrılan diğer önemli bir noktayı oluşturmuştur. İkinci dalga feminizm de, ırk, kimlik, cinsel yönelim, sınıf ayrımı, etnik ve kültürel yapı gibi olgular kadınların vermiş olduğu mücadelenin içinde yer almamakta ve bütüncül bir birliktelik içinde mücadele etmekteydiler. Toplumsal cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılmasının gerekliliğini ve kadının da erkeğin de yüceltilmesine karşı olduklarını ifade etmektedirler. Üçüncü dalga feminizm, farklılıkların ortaya konmasıyla, dile getirilmesiyle var olma mücadelesindedir. Bireysel bir bakış açısıyla her kadının farklı baskı

⁵⁰ D.Josephine, Feminist Theory, Third Edition, New York: The Continuum International Publishing.

ve ezilmişlik sorunlarının olduğunu ve bu sorunları görmek, ortak noktalarını bulup ortaya çıkararak siyaset yapmak gerektiğine inanmaktaydılar.⁵¹

Üçüncü dalga feministleri, temel olarak ataerkil toplumsal düzeni eleştirmekte ve var olan sorunlara herhangi bir çözüm imkânı tanıyan ortak bir yaklaşım gerçekleştirememiştir. Bu nedenle; feminist gruplar düşüncelerini, farklı şekilde ortaya koymaya ve farklı kuramlardan faydalanarak açıklamaya girişmişlerdir.

2.3. Feminizm'in Genel Değerlendirmesi

Toplumsal cinsiyet, kadınla erkeği sosyal ve kültürel açıdan, ayırıcı özellikleriyle tanımlanmasına ve bu cinslere toplumun yüklediği her türlü kalıp rolleri tanımlamaya yarayan kavramdır. Biyolojik cinsiyet, doğuştan getirilen cinsiyet; bize verili olan beden cinsiyetidir. Toplumsal cinsiyet ise doğumla kazanılmaz, zaman içinde toplum bireyi çeşitli kalıp yargılar ve roller etrafında şekillendirir. Dolayısı ile toplumsal cinsiyet toplum ve kültür temelli, bir sonradan inşadır.⁵²

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin geliştirilmesi için kadınların ilerlemesini sağlayacak kurumsal mekanizmalar oluşturulacak, var olan mekanizmaların kapasiteleri güçlendirilmelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda erkeklerin farkındalığı ve duyarlılığı artırılacaktır. Yetki ve karar alma mekanizmalarında kadın temsiliyetinin artırılması için farkındalık yaratılacak, bilgi ve bilinç düzeyi artırılacaktır. Kadınların siyasal hayata katılımı ile yetki ve karar alma süreçlerinde yer almasına katkıda bulunacak düzenlemeler yapılmalıdır. Kamu politikaları kadın-erkek eşitliğini sağlar hale getirilecektir. Kadınların sağlık hizmetlerine erişim koşulları ve verilen hizmetlerin kalitesinin iyileştirilmesi için politika geliştirme dahil gereken tüm önlemler alınmalıdır. Sağlık konusunda doğru davranış ve tutum geliştirilecektir. Kadın sağlığına ilişkin araştırmalar, bilimsel çalışmalar ve bilgiler yaygınlaştırılmalıdır. Çevre verilerinin cinsiyet temelinde ayrıştırılması, kadın ve çevre konusunda araştırma ve bilimsel çalışmaların artırılması sağlanmalıdır. Kadınların çevre konusunda alınacak kararlarda etkin olmaları sağlanmalıdır. Çevre politikalarının etkin uygulanmasında kadınların rolü güçlendirilmelidir. Başta kırsal kesim kadını olmak üzere kadınlar kırsal ve kentsel olumsuz çevre koşullarına karşı

⁵¹ Fatmagül Berktaş, s.73-76.

⁵² Bu araştırma için bkz., Crompton, R., 1998, **Class and Stratification**, An Introduction to Current Debates, Polity Press.

korunacak, güçlendirilecek ve yaşam standartları yükseltilmelidir.⁵³ Kadının mevcut durumunu, medyada toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın geliştirilmesi ve medyadaki cinsiyetçi temsillerin dönüştürülmesi için sektörde çalışanların (her kademedede) ve ilerleyen dönemde çalışma potansiyeline sahip olan bireylerin konuya ilişkin farkındalıkları arttırılacak ve uygulamalar izlenmelidir. Kalkınma planı hedefleri dahilinde tüm taraflarca kadın istihdamının artırılmasına yönelik çalışmalara hız verilmelidir. Kırsal kesimdeki kadınların ekonomik konumları iyileştirilmedir. İşgücü piyasasında cinsiyet ayrımcılığı ile mücadele edilecek, kadın ve erkek arasında ücret farklılıklarının azaltılması sağlanmalıdır. Kalkınma planı hedefleri dahilinde eğitimin her kademesinde kız çocuklarının okullulaşma oranları (kayıt, devam ve tamamlama) arttırılmalıdır. Eğitimin her kademesinde fiziki ve teknik kapasite artırılmalıdır. Yetişkinler arasında “kadın okuryazarlığı” artırılmalıdır. Eğitimciler, eğitim programları ve materyalleri “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” ne duyarlı hale getirilmelidir.⁵⁴

Genel olarak bir değerlendirme yapacak olursak, kadınların siyaset için gerekli olan eğitim, para, profesyonel iş hayatı ve sosyal ağlar açısından kadınlar, erkeklerle karşılaştırıldığında dezavantajlı durumdadırlar. Çalışan kadınların ev içi yükümlülükleri de zaman kullanımı açısından yer tutmaktadır. Siyasi kurumlar, siyasi kültür hala erkek egemen değerlerle tanımlanmaktadır.⁵⁵

Bilinç düzeyinin artırılması, kadınların siyasal hayata katılımı ile yetki ve karar alma süreçlerinde yer almasına katkı sağlamak, kamu politikaları kadın-erkek eşitliğini sağlamalı. Ayrıca kadınların parlamento ve yerel yönetimlerde temsilini arttırmak, yönetici konumundaki kadın sayısını arttırmak. Söylem stratejileri; siyasi partilerin kadın katılımını destekleyen söylem üretmesi. Olumlu eylem stratejileri: kadın adaylara maddi destek sağlamak, kadına yönelik eğitim düzenlemek ve destek birimi kurmak. Pozitif ayrımcılık stratejileri : toplumsal cinsiyet kotaları, anayasa ya da seçim yasalarında siyasi partilerin kendi inisiyatiflerinde uygulanabilir.

Feminist söylemde toplumsal cinsiyete olumsuz bir yaklaşım söz konusudur. Toplumsal yapıda kadınların erkeklere oranla dezavantajlı durumda olması ve ev içi alanla sınırlandırılması toplumsal cinsiyetle bağlantılı bir durumdur. Toplumsal cinsiyet kadınlara ve erkeklere farklı roller uygun görür. Kadını özel alan ile sınırlandırırken erkeği toplumsal ve

⁵³ Andrew Heywood, s.253-259.

⁵⁴ Kevser Özyaydınlık, “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Sayı 33, Temmuz/Aralık 2014, s.93-109.

⁵⁵ Kamla Bhasin, Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller, Çev. Kader Ay, Black Rose Books.

siyasal aktör olarak kurgulamaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramının etkinlik kazanması ile birlikte feminizm, sadece yasal hakların elde edilmesi mücadelesi olmaktan çıkmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramı ile birlikte feminizm, toplumsal düzeyde köklü dönüşümler gerçekleştirme mücadelesine dönüşmüştür.

2.4.Feminizm ve Siyasal İktidarda Kadın

İktidar ve siyaset eksenli konularda toplumlar oluştuğu yapıya göre farklılıklar gösterir ve bu duruma etki eden bir çok faktör söz konusudur. Cinsiyetler arasında toplumsal düzlemde yaratılan ilişkileri anlamlandırmak için kadın-erkek arasındaki iktidar söylemlerine bakmak yeterli olmadığı için özel alan ile kamusal alan ya da ev içi alan ile evin dışındaki toplumsal alanın farklı ekonomik, siyasal, kültürel ve hukuki ilkelerle nasıl inşa edildiğini irdelemek önem arz etmektedir. Bu farklılıklar vatandaşların yalnızca siyasal katılımıyla ilgili değil, aynı zamanda iktidar koltuklarındaki yeri ve önemi üzerine de etkili olmaktadır.⁵⁶ Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de siyasal yaşama ağırlıklı olarak yön veren erkekler olmuştur. Yapılmış olan araştırmalara bakıldığında İskandinav ülkeleri hariç çoğu ülkede kadın “Siyasi katılım” ve “karar organlarında” yeterince temsili yoktur. Siyasi arenasında kadın hiçbir zaman başrol almamış, ikinci planda ve erkeğin gölgesinde kalmıştır.⁵⁷

Siyasal katılıma etki eden faktörlerden biri olan cinsiyet kavramı önemli bir yere sahiptir. Cinsiyet biyolojik bir kavramdır ve cinsler arasındaki ayrımı tanımlamada bir araçtır. Fakat zamanla bu durum değişikliğe uğramış toplum içerisinde “kadın” ve “erkek” yüklenen anlamlar farklılaşmıştır. Cinsiyet salt biyolojik bir kavram olmaktan çıkmıştır.

Kadınların siyasi temsili ve katılımının önemini aktarmadan önce siyasi katılımına engel olan dönemlerden bahsetmekte gerekiyor. Kadınlığa ve erkekliğe yüklenen roller, kadınlık algısı ve erkeklik algısı, kadının ev ile özdeşleştirmek, erkeği çalışma hayatı ile özleştirmek, kadına zayıf rollerin ve erkeğe güçlü rolleri yüklenmesi birçok sorunun tabanı oluşturmuştur. Kadını irrasyonel (akıl dışı) ve erkeği rasyonel (akla dayanan) bir varlık olarak tanımlanmıştır. Daha da derine inecek olursak kadın özel alana hapsedilmiştir. Kadınlığa yüklenen anlamlar oldukça geniş bir yelpazede yer almaktadır. Kadın hem ev içi sorumluluklarla yükümlü hem de annelik görevlerini yerine getirmekle sorumlu tutulmuştur. Özel alana kadın yerleştirilirken ve kamusal alan erkeğin var olduğu yaşam alanı olarak

⁵⁶ Gül Aktaş, “Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak”, **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.30, S.1, Haziran 2013, s.54.

⁵⁷ Semra Gökçimen, “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, **Yasama Dergisi**, S.10, 2008, s.37.

tasarlanmıştır. Söz konusu durum siyaset içinde geçerlidir. Siyaset ve karar mekanizmalarına katılım kamusal alanın bir uzantısı olarak adlandırılmış ve siyaset ile erkeklik ilişkilendirilmektedir. Özetle, özel alan siyasetten arınmış ve kamusal alan siyasetin bir parçası olarak görülmektedir. Kamusal alan ve özel alan arasında birbirini etkileyen önemli unsurlar vardır. Fakat iki zıt kutupmuş gibi görülmesi oldukça ilginçtir. Kadın özel alanda, güzel, duygusal, bakımlı, çocuğuna bakan, ev işi yapmakla yükümlü gibi pek çok rol yüklenir. Oysa özel alana ilişkilendirilen kadın bedeni, bakım (çocuk ve yaşlı gibi) konuları kamusal alanda sınıflandırılmaktadır. Çünkü sosyal politikalar, sağlık politikalar gibi karar verme ve politika yapma süreçlerinin sonucunda düzenlenirler.⁵⁸

Kamusal ve özel alanın daha da derine inerek kadının nasıl görünür olmaya çalıştığını analiz etmiş oluruz. Batı sanayi toplumuna paralel olarak şekillenmiş olan ortak kamusal alanda kadınlar başlangıçta hiç yer almamışlardır. İngiltere'nin öncülük ettiği gelişmiş sanayi ülkelerinde kadın hareketlerinin doğuşuna sebep olan temel neden kadınlardan bağımsız bir kamusal alanın oluşu ve erkek merkezli olmasıdır. Batıdaki kadın hareketleri hem toplumun siyasi yapısını belirlemeye çalışan siyasi düşünürlere bir tepki hem de erkek merkezli sanayi toplumunda kadına bir yer açabilmek adına gerçekleştirilmiştir.

Kamusal alan ve özel alan ayrımı Antik Yunan, Ortaçağ ve Modern Zaman dilimlerinde farklı farklı ele alınmıştır. İnsan ırkının, bilinçli ya da bilinçsiz olarak yaptığı ilk ayırım, kutsal olan ve kutsal olmayan ayırımıdır. Bu ayırımın kamusal ve özel ayırımına dönüşmesi ise Antik Yunan döneminde olmuştur. Yunanlılar, uzun süre varlığını sürdüren, şehir devleti adı verilen bir siyasi örgütlenme biçimi kurmuşlardır. Yunan şehir devletlerinin kurulması ile birlikte “koine” ve “oikos” olarak adlandırılan iki farklı yaşam alanı ortaya çıkmıştır. Özgür yurttaşların ortak kullandığı “polis” in alanı kabul edilen “koine” kamusal alana karşılık gelirken, tek tek bireylere ait olduğu düşünülen “oikos” hane hayatını temsil etmekte ve özel alana karşılık gelmektedir. Antik Yunan'da “koine” kamusal alana anlamına gelmekte, siyasi etkinliklerin gerçekleştirildiği bir alan olarak kabul edilmektedir. Antik Yunan'da “oikos” (hane) yani özel alansa siyasi olmayan etkinliklerin alanı olarak görülmekte, zorunluluk, baskı ve özgürlüğün olmayışı ile karakterize edilmektedir. Özel alan olarak hane, türün sürekliliği

⁵⁸ Ahu Sumbas, “Kadının Politik Temsil Meselesi Üzerine Bir Tartışma”, **İ.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S.53, Ekim- 2015, s.103-121.

ve bireysel ve yaşamsal zorunluluklara çareler aranan ve bulunan çarelerin sağlama alındığı bir düzendir.⁵⁹

Ortaçağ derebeyliklerin hüküm sürdüğü bir dönemdir. Toprak egemenliğinin hakim olduğu dönemde yargı, siyaset ve kurumlar arası paylaşımlar ayrı erk gruplara aittir. Bu dönemde özel alan ve kamusal alan iç içe geçmiş durumdadır. Ortaçağda kamusal alan temsili olma özelliği ile dikkat çekmektedir. Buradaki kamusal alan siyasal bir işlev görmekten çok, feodal otoritenin toplumsal statüsüne işaret etmektedir. Bu nedenle kamusal alanın belirli bir yeri yoktur; yeri olmadığından dolayı temsildir.⁶⁰

Modern çağda kamusal ve özel alan ayrımı yeniden ortaya çıkmıştır. Ailenin ve ekonominin alanının, bağımsız ilişkiler oluşturması ve bunların dışında yükselen kamuoyunun kendilerine ortaklaşa ifade ettikleri bir alan sunması ile ikilikler yeniden doğmuştur. 19.yüzyıl sonu, 20.yüzyılın başına gelindiğinde devlet ve toplum birbirine kenetlenmiştir. Refah devleti adı altında, farklı taban ve çıkarlara dayanan örgütlerin, devletle pazarlık yapıp uzlaşa yaptığı ve kamunun dışlandığı bir kamusal alan vardır.⁶¹

Tarih süresince kadın, toplumdaki birçok kamusal faaliyetten dışlanmış ve adeta özel alanın kölesi haline getirilmiştir. Bu durum antik kentlerde, kadının her tür siyasal ve dinsel görevlerden mahrum bırakılması ve iletişim çemberinin dışına atıldığı bir dönemdir. Antik Yunan’da ortaya çıkan kamusal ve özel alan ikiliği ile birlikte kadın kendi istek ve arzuları doğrultusunda hareket edemeyen bir “özne” olmaktadır.

Ortaçağda kadınlar, çalışma hayatında ve ev yaşamında daha etkin bir konuma sahiptir. Kadınlar sanayi kollarında yaygın ve yoğun bir biçimde olmasa da, kadın çalışanlara rastlanmış, hatta daha sonraki yıllarda, sadece kadınların çalıştığı bazı iş kolları doğmuştur ve kadın daha aktif bir hale gelmiştir.

Modern dünyanın kamusal alan ve özel alan ayrımı temelinde kurulması eril baskının olduğu dönemdir. Bu eril baskı kendisini dönemin düşünürlerinin de ifadeleri ile kendisini pekiştirme imkânı bulur.⁶²

⁵⁹ Aysel Günindi Ersöz, “Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın “Doğası” ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C.18, S.1, 2015, s.83.

⁶⁰ Ahu Sumbas, s.84.

⁶¹ Dilek İmançer, “Feminizm ve Yeni Yönelimler”, *Doğu Batı Dergisi*, Sayı:9, s.155-178.

⁶² Dilek İmançer, .s.155.

Feminist düşünürler açısından değerlendirecek olursak özel alan ve kamusal alan arasındaki ayrım aslında ataerkil sistemden gelmekte ve erkeğin kadın üzerinde kurmuş olduğu otoriter düzenin göstergesidir. Erkeklik ile politika kavramları özdeşleştirilirken ve el ele yürümeleri sağlanırken, politik sürece uzak kalan tüm etkinlikler kadınlara bırakılmıştır. Feminist teoriye göre kadınlar, cins olarak toplumsal iktidarın ve mülkiyetin dışarısında tutulmuş, ikincilleştirilmiş ve kadınlar sadece özel alanın bir parçası olarak yaşamlarını sürdürmüş.⁶³

Tarihi süreçte oluşturanların hem erkek hem de kadın olmasına karşın, tarihi yazanların hep erkek olmasından dolayı kadın daima nesne konumuna indirgenmiştir. Kadınların hiç olmadığı varsayılan savaş meydanları, antlaşmalar, kurumlar anlatılmıştır. Bundan dolayı kadınlar istatistiklerde, resmi evraklarda “özne” olarak yer almamıştır. Örneğin, siyasal katılım bireyin tek başına gerçekleştirebileceği bir eylemdir; bu eylem her ne kadar kamusal alana aitse de, “özne” nin bu yolla kurmuş olduğu kamusal alan ilişkisi dolaylıdır. Oysa, siyasi katılım; siyasi partiye katılmak, siyasi kadroya aday olmak gibi birçok şey bütünüyle bir kamusal alan etkinliğidir.

Kadınların karar verme süreçlerine katılımının önündeki en önemli etken yapısal problemlerdir. Temsili demokraside partiler üzerinden gidilmekte, partilerin aday gösterdikleri kişiler mecliste yer almakta ve kadın adaylar tercih edilmemektedir. Söz konusu durum kadınların mecliste yer almaları hususunda ciddi bir engel oluşturmaktadır.⁶⁴

Temsili demokrasi işleyişinde, karar alma mekanizmalarında sınırlı bir yere sahip olan kadın, sivil toplum örgütleri aracılığı ile politika yapma ve karar alma süreçlerine katılımları ve direniş göstermeleri oldukça dikkat çekicidir. Örneğin, Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu’nun değiştirilmesi sürecinde mecliste sınırlı temsili olan kadınlar, parlamento dışında, sivil toplum örgütleri aracılığı ile isteklerini ve ihtiyaçlarını dile getirmeye çalışmıştır. Kadınların karar verme süreçlerine katılımlarının önündeki engeller, aynı zamanda kadınların toplumsal katılımlarına da engel teşkil etmektedir.⁶⁵

Tezin ikinci bölümünde, “siyasal iktidarı” feminist çerçevede inceledik. Tezin üçüncü bölümünde “siyasal iktidar” kavramını postmodernizm ve Michel Foucault’nun fikirleri dahilinde değerlendirilecektir.

⁶³ Aysel Günindi Ersöz., s.61-63.

⁶⁴ Bkz. H. Kolay, Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talep ve Kazanımları, Nisan, Sayı:3, EMO Kadın Bülteni.

⁶⁵ Bu araştırma için detaylı bkz. J.Mitchel, Kadının Durumu, Çev. G. İnal, İstanbul: Kadın Çevresi Yayınları.

III. BÖLÜM

POSTMODERNİZM VE M.FOUCAULT

3.1. Postmodernizm Tanımı

Postmodernizm kelime anlamıyla değerlendirildiğinde modernizmden sonra gelen bir toplum türünü niteleyen, aslında içi boş bir kavramdır. Modernizm, içerik olarak ne olduğunu bilmediğimiz zaman kavranabilir. Modernizmin neye karşılık geldiğini tasavvur edebilirsek o zaman postmodernizm söylemini kabul edebilir ya da reddedilebilir.⁶⁶

Modernizmin ortaya çıkartan temel koşullar; sanayi devrimiyle birlikte toplumsal ve siyasal yapıda meydana gelen değişimler, teknolojik ve bilimsel gelişmeler olmuştur. Klasik Çağdan modernizme geçiş önemli bir gelişmenin yön değiştirmesiyle oldu. Klasik çağda dinin ve kilisenin egemenliği altında olan batı düşünce dünyası “modernizm” ile din etkisinden kurtularak buluştu. Bu durum “modernizm” geçişin en önemli belirleyicisi oldu. Çünkü modernizm ile birlikte akıl ve aklın egemenliğinde ortaya çıkan felsefi ve bilimsel söylemler her türlü yaklaşımı yeniden şekillendirdi. Dinin kutsal, soyut ve tanrı temelli düşüncelerin ve açıklamaların yerini bilim, akıl ve somut değerlendirmeler aldı. Pozitivizm, rasyonalizm, empirizm, varoluşçuluk gibi felsefi ideolojiler toplumsal yaşamı ve bilimsel yaklaşımı belirleyen önemli fikirler olmuştur. Modernizmin temel kavramlar rasyonellik, mantık, bilimsel ve evrensel doğrular, sistematik düşünme ve pozitivizm oldu.⁶⁷

Modernizm, bilimi ve akli ilerlemenin aracı olarak görmüştür. Nesnel ve evrensel bilgiye akıl ve deney yoluyla ulaşılabilceği sonucuna varılmıştır. Modernizm, siyasal ve kültürel yapısı ile ilerleyici tarih anlayış, din-dışı siyasal ve toplumsal hayat oldu. Modernizme göre toplumsal ve sosyal her türlü davranış evreni yöneten doğa yasalarına bağlanmıştır. Doğa yasalarının insanlara ve sosyal kurumlara uygulanmasıyla mükemmel düzenlenmiş bir toplum ortaya çıkacağı savı ortaya koymuştur.⁶⁸

Postmodernizm kavramını sadece kendi içinde bir bütünlüğü olan, bağımsız, kendi oluşum dinamikleri içinde ortaya çıkmış bir kavram olarak algılamak doğru değildir. Çünkü post modernizm kökenini modernizmden almaktadır. Post modernizm genel olarak modern olarak adlandırılan dönemden sonra gelen yeni bir dönemi adlandıran ve bu döneme uygun düşünce

⁶⁶ Rudolf Richter, **Sosyolojik Paradigmalar**, Küre Yayınları, İstanbul/Sefaköy, 2007, s.227-242.

⁶⁷ Mehmet Emin Şimşek, ‘**Moderniteden Postmoderniteye Uzanan Bir Köprü :Zygmunt Bauman**’, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2014.

⁶⁸ Rudolf Richter, s.14-17.

biçimlerini belirten bir kavram olarak kullanılmaktadır. Post modernizmdeki ‘post’ öneki Latince “sonra” anlamına gelir ve Modernizm sonrasını ifade ederken biryandan da yeni bir dönemi, yeni bir değişim sürecinin başlangıcını belirtir. 1970’li ve 80’li yıllarda Post modernizm, Lyotrad, Vattimo, Derrida, Foucault, Habermas, Baudrillard ve Jamerson gibi birçok teorisyenin çalışmalarıyla birlikte felsefi bir söylem olma özelliğini kazanmıştır. Tarihsel olarak ele alındığında, post modernizmin doğuşunda modernizmin başarısızlığıyla ilgili tecrübelerin önemli biryerinin olduğu görülebilir. 20. yüzyıl iki büyük dünya savaşına, sosyalizm ve faşizm gibi totaliter rejimlere, temelinde kapitalizmin bulunduğu sömürgecilik girişimlerine, araçsal rasyonalizme, yaşam biçiminde gözle görülür bir standardizasyona ve artık insanlığın geleceğini tehdit edecek ekolojik sorunlara sahne olmuştur.⁶⁹

Modernizmi ortaya çıkaran koşullar; sanayi devrimiyle birlikte toplumsal ve siyasal yapıda meydana gelen değişimler ile demokrasi, hümanizm gibi ideolojilerin dünyaya egemen olmasıdır. Postmodernizmi ortaya çıkaran koşullar ikinci dünya savaşı, sağ sol rekabeti, gelişen dünya ekonomisi, liberal demokrasi, kapitalizm ve teknolojik gelişmelerdir. Yirminci yüzyıldaki bu değişimler yeni bir dünya düzenin beraberinde getirmiştir. Bu yeni dünya düzeninin düşünce alandaki yansıması post modern dünya görüşüne kaynaklık etmektedir.

Postmodernizm’de de her felsefi sistemde olduğu gibi bir “gerçek” anlayışı vardır. Zira her felsefe hakikat arayışıyla başlar. Postmodernistler “apriori” olarak kabul edilen mantık ve akıl tarafından gerçekliği reddederler. Modernizmin tek, evrensel ve mutlak gerçeklik anlayışı post modernizmde çoğul ve görelî hale dönüşür. Hakikat belirsizdir; çünkü yorumlar değişkendir. Postmodernite, rasyonel düzen ve mutlak hakikat gibi, en başta belirlenmiş amaçlara asla ulaşamayacağı gerçeğiyle kendisini uzlaştırır. Postmodernizm, her koşulda geçerli olabilecek evrensel gerçeklere ulaşmanın imkansızlığı karşısında, öznenin bilgi ve kapasitesinin sınırlılığını kabul ederek, farklılıklar ve belirsizlikleri kabul edip kesin açıklamalar beklentisinde olmadan yaşanması gerekliliğidir.

Postyapısalcılık terimi, içerdiği "post" ön takısının bildirdiği “sonralık” tan da anlaşılacağı üzere, yapısalcılığa karşı son derece önemli bir dizi eleştirinin dile getirildiği ortak bir felsefe düzlemini ya da çerçevesini ifade eder. Post yapısalcılıkta, özellikle felsefe metinlerinde görülen bilgiyi, sorunsuz olduğu düşünülerek yapılan belirtik ya da örtük varsayımları ortaya koyarak sorun haline getirilmesi amacı söz konusudur. Post yapısalcı felsefenin önemli bir

---

⁶⁹ Nedret Çağlar, “Post Modern Anlayışta Siyaset ve Kimlik”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.13, S.3, 2008, s.369-386.

bölümünü yazarlarca ya da okurlarca metinlerde oluşturulan anlamların nasıl oluşturulduklarını sorgulamaya yönelik bir anlam, dil ya da metin felsefesi oluşturmaktadır.

Postmodern, post pozitivist ve post yapısalcı teorilerin ilgi alanları açısından bazı farklılıklar göze çarpmaktadır: Post modern bilim adamları, daha çok modernitenin eleştirisi üzerine odaklanmaktadır. Post-pozitivistler, esas olarak pozitivist geleneğin epistemolojik duruşuna meydan okumaktadırlar. Post yapısalcılar ise çalışmalarında dil, diskur, yapı sökülümü kavramlarıyla dikkat çekmekte, onlar da geleneksel modernist/pozitivist duruşa karşı olmaktadır. Farklı görünseler de üç gruptaki bilim adamları da genel olarak modernitenin ve onun bilimsel yaklaşımının eleştirisine odaklanmış ve bunu da benzer bir dil kullanarak yapmışlardır.⁷⁰

3.2.Postmodernizmin Özellikleri

Postmodernizm, modernizmin zıddı olarak ifade edilmektedir. Modernizm daha rasyonalist olarak anılmakta ve postmodernizmde bu noktada somutlaştırılmaktadır. Lyotard veya Rorty gibi poastmodernizmin temsilcileri, zorlukla inşa edilmiş güvenlik çatısının çöktüğünü düşünüyorlar. Bu görüş, bilim tarihi açısından ilk olarak Sorbonne’da eski felsefe ile köprülerin atılmasına sebep oldu. Diğer ülkelerde bu tartışma felsefi düzeyde kaldı. Şüphecilik yenilendi ve 16.yüzyıl hümanistleri tekrar gündeme taşındı.⁷¹

Postmodernizm, felsefi olarak Descartes’tan önceki düşünce dünyasına kadar uzanır. Bu durumu hümanizmin yeniden keşfi olarak adlandırabiliriz. İnsan duyguları, gücü ve zayıflıkları ile bilimin merkezine geri dönmüştür. Modern bilim, duygusal düzlemi rahatsız edici bir faktör olarak görür. Duyguları kontrol altına almayı ve değer yargılarından bağımsız olmayı benimserken, modern düşünceye göre kaygılandırıcı olan bu durum, tekrar bilimsel araştırmanın bir parçası haline gelmiştir. Değerlere bağlı tavırlar ve duygular, kendilerini yeniden kabul ettirdiler. Postmodern bir bilimin esas görevi bu insanları boyutları için uygun bir alan açmaktır. Bilim için bu durum sadece rasyonalite ile yetinilemeyeceği ve toplumun diğer düzlemlerinin de dikkate alınması gerektiği anlamına gelir. Bu durumun insani eylemler üzerindeki etkileri hesaba katılarak değerlendirilmelidir.⁷²

⁷⁰ Nedret Çağlar, s.389.

⁷¹ Rudolf Richter, s.230.

⁷² Bu araştırma için detaylı bkz. Seyfettin Aslan ve Abdullah Yılmaz (1), Postmodern Anlayışın Düşünce Öncüleri, <http://www.canaktan.org/felsesosyo-tarih/post-modern/dusunce-oncileri.htm>, ET: 15.08.2006. , Süleyman Boyal, Hayri, Postmodernizm, <http://www.canaktan.org/felsesosyo-tarih/postmodern/hayri-bolay.htm>, ET: 15.08.2006.

Postmodern dönemde kuramlar şu noktaları içermektedir: Birinci olarak, aktörün ahlaki tutumları dikkate alınmalıdır. Bu durumda söz konusu olan çözümlerin rasyonel bir şekilde elde edilmediği değil, sorunla uğraşmanın iyi olup olmadığıdır. Başka bir anlamda, isteklerin iyi olup olmadığı sorgulanmaktadır. İkinci olarak, postmodern kuramlarda sosyoloji “şeytanın avukatı” olarak ifade edilmektedir. Bu noktada gündeme gelen hususlar, farklı görüşler, arzular (rasyonel olmayan) çözümlerin mümkün olabileceği ve tevcih sorunun değer tutumlarıyla ilgili olup, hangi sorunun daha makbul olduğunun da daha önceden bilinmediğini ortaya koymaktadır.⁷³ Üçüncü olarak, kültürel entegrasyon mitinin ortadan kaldırılması. Modern ahlakın temel özelliklerinden biri de farklılıkları genel üst bir kavram içerisinde yok etmektir.

3.3.Postmodern Feminizm

Günümüz feminizmini ifade etmek için kullanılan kavramlardan biri de post yapısalcı söylemdir. Post modern söylemin feminizm üzerindeki en önemli etkisi çokluk ve farklılık anlayışında görülür. Buna göre kadın, kadın olmanın yanında farklı milletlerin, kültürlerin ve dini toplulukların üyesi olarak tanımlayabilir. Feminizm ile postmodernizmi sentezleyen postmodern feminizm, 17. yüzyıldan bu yana modern bilim anlayışının, erkeğin “bilim ve aklı”, kadının “duygu ve mantıksızlığı” çağrıştırdığı iddiasını veri alan “erkek” merkezli bir bilim anlayışı olduğunu iddia etmektedir. Post modern feminizm, erkeklerin kadınlara karşı önceliklere sahip olduğu görüşünü kabul etmekte, fakat bu önceliğin önemli olmadığını iddia etmektedir. Post modern anlayışa göre, kadın ile erkek arasında sadece toplumsal olarak yapılandırılmış farklılıklar söz konusudur. Öğrenilmiş davranışlar ve toplumsal normlar, erkek ve kadını birbirinden farklı kılmıştır.⁷⁴

Postmodern feminizm deyince ilk akla gelenler Fransız feministlerdir; örneğin Helene Cixous, Luce Irigaray ve Julia Kristeva gibi.. Beauvoir’ın bu feminist düşünürler üzerindeki etkisi çok açıktır. Beauvoir’ın varoluşçu analizinde kadını “öteki” diye nitelendirmesi postmodern yaklaşımlar açısından egemen kültürün eleştirisi için zemin hazırlamıştır.⁷⁵

Postmodern anlayış modernizme ait evrensellik ve nesnellik kavramlarını da reddeder. Postmodern “kendini bilme” anlayışı öznenin yaşanmış deneyimlerinden süzülür ve öznel, somut ve kişiye özgüdür. Postmodernizm büyük anlatıları herkesi aynılaştırdığı ve farklılıkları

⁷³ Rudolf Richter, s.232-233.

⁷⁴ Erdem Tuna, “Postmodern Feminizm,” Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı:2, 1994, s.67-82.

⁷⁵ Donald G. Tannenbaum & David Schultz, **Siyasi Düşünce Tarihi -Filozoflar ve Fikirler**, (Fatih Demirci,Çev.), Adres Yayınları, 8.Baskı ,Ankara: Eylül 2013,s.338-340.

sildiği için eleştiri almaktadır. Post modern feministler de diğer feminist yaklaşımları, kadınlar ve erkekler kategorisinde sınıflandırdığı ve böylece her bir bireyin özgünlüklerini yok saydığı için eleştirir. Kategorileştirme sınıfsal, kültürel, etnik, ekonomik vb. farklılıkları gizler. Belirli özellikleri ile tanımlanan kadın kategorisi orta sınıf kadının özellikleridir aslında. Bu tip bir kategorileştirme ile diğer kadınların sesleri, düşünceleri yok sayılmıştır.⁷⁶

Post modern feministlerin ilgilendiği bir diğer konu kadın bedeni üzerindeki denetimin ortadan kaldırılmasıdır. Hukuk erkek bedenini esas almış ve kadın bedenlerini dışlayarak, düzenlemeler yapmıştır. Sistem kadın güzelliği hakkında standartlar üreterek, hem kadının kendi üzerindeki denetimini ortadan kaldırır, hem de bu standartlara itaati kültüre içkin hale getirir. Hukuk ise evlenme, cinsellik, annelik, istihdam vb. konularda kadın bedeni üzerine hukuksal normlar üreterek egemen kültürel pratiğinin kendini yenilemesini sağlar.⁷⁷

3.4.Postmodern Siyaset Anlayışı

Postmodernizm, modern dönemi geride bırakan çağdaş davranış ve tutumları açıklayan aynı zamanda radikal ölçüde yeni deneyimler, uygulamalar ve yaşam alanları sunan yeni bir çağın başlamış oluşu inancını ortaya koyar. Postmodern dönemin karakteristik özellikleri; kısımlılık,sadelik, görelilik, belirsizlik, benzerliklerin olmayışı, çoğulculuk, parçalanmışlık ve çok kültürlülük olarak ortaya çıkmaktadır. Çoğulculuk, benimsenmesi mümkün olan ilkelerin çeşitliliği anlamındadır. Fakat bu ilkeleri üstün bir ilkenin altında sıraya koymak mümkün değildir.³⁶ Postmodernist bir siyaset ve siyasal kültür, modern siyasetten, onun öngörü kabiliyetinden, onun tekdüzeliğinden, geleneksel sadakatten, bürokrasiden, disiplinden, otoriteden ve mekanik çalışmadan hoşnutsuzluğu yansıtır. Farklılığı, düzenin bozulmasını ve yeniden düzenlemeyi, öngörülmezliği, özgürlüğü, meşruiyetsizliği ve güvensizliği, gücü ve doğallığı yansıtan bir siyasetin ortaya çıkmakta olduğunu vurgular.

Post modern anlayış içinde bulunan teorisyenler farklılığa, çoğulculuğa ve heterojenliğe vurgu yaparken, kimlik ve yerellik gibi sorunları tekrar gündeme getirirler. Bu da alternatif modelleri ortaya çıkarır. Radikal demokrasi ve müzakereci demokrasi gibi yeni modeller bu tür arayışlar sonucu ortaya çıkmıştır. Küreselleşme süreci içerisinde çok uluslu şirketlerin ön plana çıkması ile devletin egemenliğinin uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından paylaşılabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında insan hakları gibi kavramların gelişmesi, bir devletin coğrafi sınırları içerisinde yaşanan insan hakları ihlalleri dolayısıyla

⁷⁶ Zekiye DEMİR, **Modern ve Postmodern Feminizm**, İstanbul: İz Yayınları, 1997.

⁷⁷ Tuna Erdem, s.67-82.

uluslararası toplumun o ihlalcı devlete müdahale edebilmesinin yolunu açmaktadır. Bunlar klasik egemenlik anlayışının temel çerçevesinin değiştiğini göstermektedir.

Postmodern siyasetteki liberal düşünce ve devlet anlayışı farklılık, çoğulculuk ve katılımcılığı benimsemiş, özgürlüklerin sınırsız yaşandığı ve özgür düşünce akımlarının desteklendiği bir felsefe olarak globalleşen dünyada yeni bir bakış yeni bir siyasal kültür oluşturma fikrini sunmuştur. Azınlıkların varlığını pekiştiren, ulusalcılığı ret eden, etnik farklılıkları ön plana çıkaran, dil ve din birliği gibi bütünleştirici, güç birliği oluşturuca öğeleri kabul etmeyen postmodernler, benimsedikleri liberal devlet anlayışıyla da fikirlerini desteklemektedirler. Çoğunluğun hakimiyetinin sınırsız olmadığı herkesin hak ve hürriyetlerinin güvenceye alındığı, halkın ve onun seçtiği temsilcilerinin iradelerinin üstün tutulduğu, eleştiri ve sorgulama yollarının açık olduğu, devletin küçültüldüğü liberal demokratik bir devlet anlayışı esas alınmaktadır. Postmodernin değişime açık yapısı bu düşünce tarzıyla pekişmektedir. Eleştiriye açık, tek doğruya değil herkesin kendi doğrularının varlığını kabul eden hoşgörülü bir anlayışta eleştirinin kamusal alana taşınabilmesi demokratik bir siyaset ve kamusal tartışma alanına da zemin hazırlamaktadır.⁷⁸

3.5.Siyasal İktidarın Foucaultcu Tanımları

Foucault'nun iktidar tanımı sosyolojiyi yeniden çözümlemeye iten en önemli katkılardandır. Foucault, güncel siyasal ideolojiyle aykırı bir ilişkiye sahiptir. Foucault güncel siyaseti anlamak için kullanacağımız toplumsal ve siyasal kurumların bir çizelgesini oluşturmayı reddetmiştir. Foucault'nun ürettiği fikirler iktidarın beklenmedik yerlerde ve beklenmedik şekillerde işleyişini analiz etmek için kullanılabilir. Foucault iktidar analitiği, yönetimsellik ve kültürel siyaset üzerinde önemli gelişmelere ve geniş etkiye sahiptir.

3.5.1.Foucault'un iktidar Analitiği

Foucault, iktidarla mücadelenin bireysel, toplumsal ve siyasal yöntemlerini etraflıca tartışır ve siyasî, etik, toplumsal ve felsefî sorun olarak, bireyi hem devletten hem de devletle ilişkili olan bireyselleştirme türünün yollarını aramayı önerir.

Foucault'a göre iktidar analiz etme teknikleri vardır. İktidarı, en yerel biçimlerinde ve kurumlarında; iktidarın, kendisini düzenleyen ve sınırlandıran kuralların dışına taşıdığı, bu kuralların ötesine geçtiği, kendi kurumlarında yayıldığı yerlerde ve araçlarda aramak

⁷⁸ Gencay Şaylan, **Postmodernizm**, İmge yayınları, Ankara, 2002, s.296-298.

gerekmektedir. Foucault, iktidarı bir biçimde dış yüzü bakımından, şimdilik nesnesi, hedefi, uygulama alanı olarak adlandırabileceğimiz şeyle doğrudan ve aracısız ilişkisinde yer ettiği ve fiili etkilerini ürettiği yerde incelemek gerektiğini söyler. Foucault, iktidarı, dolaşımda olan ve zincir şeklinde işleyen bir şey olarak analiz edilmelidir. İktidar işler, iktidar bir ağ biçiminde işler ve bu ağda bireyler yalnız dolaşıma girmekle kalmaz, aynı zamanda ona boyun eğmek ve onu uygulamak durumunda kalır. Bireyler her zaman iktidarın aracıdır. İktidar bireyleri geçiş yolu olarak kullanır, bireylere uygulanmaz. İktidarın aşağıdan yukarıya giden bir analizini yapmak gerekir; yani kendi tarihleri, kendi çizgileri, kendi taktik ve teknikleri olan sonsuz ölçüde küçük mekanizmalardan hareket etmek ve ardından kendi teknolojileri olan bu iktidar mekanizmalarının nasıl gitgide daha genel mekanizmalar ve küresel tahakküm biçimleri tarafından kuşatıldığını, dönüştürüldüğünü ve yayıldığını görmek gerekir. Büyük iktidar mekanizmalarına ideoloji ürünleri eşlik edebilir; örneğin bir eğitim ideolojisi, ama temelde iktidar ağlarının uç noktalarında oluşan şey ideolojiler değildir. Bu noktada bilginin oluşma ve birikmesinin fiili araçlarının, gözlem yöntemleri, kaydetme tekniklerinin, araştırma ve soruşturma prosedürlerinin, doğrulama aygıtlarının sorgulanması gerekir.⁷⁹

3.5.2.Foucault ve Yönetimsellik Kavramı (Governmentality)

Yönetimsellik (governmentality) kavramı ile Foucault, bireylerin ve kolektivitelerin yönetilmesini amaçlayan pratik alanlarına ve idare biçimlerine dikkat çekmektedir. Foucault, iktidarın mikrofiziği kavramını toplumsal makro yapılara ve devlet olgusuna doğru genişletir. Yönetimi yapısızlaşmış bir süreç olarak gören yönetimsellik literatürünün paylaştığı genel ilke devleti, iktidarın merkezileşmiş yeri olarak ayrıcalıklı kılınmasının reddedilmesidir. Foucault'ya göre, yönetimsellik “hedefi nüfus, temel bilgi biçimi ekonomi politik ve esas teknik araçları güvenlik aygıtları olan bu çok spesifik; ama karmaşık iktidar biçiminin uygulanmasını sağlayan kurumlar, prosedürler, analizler ve düşünceler, hesaplar ve taktiklerden oluşan bütün” dür. Yönetimin amacı nüfus, nüfusun sağlığı, refahı, koşullarının iyileştirilmesi, zenginliğinin, yaşam süresinin, sağlığının, vb. artmasıdır. Temel mekanizması ise güvenlik aygıtlarıdır. Yönetimsellik, nüfusun refahı, sağlığı ve mutluluğunu bilme ve yönetme çabalarında somutlaşan düşünme ve eylemde bulunma biçimleri olarak siyasal rasyonalitelerde somutlaşır. Siyasal rasyonaliteler yönetilen gerçekliği basitçe “sunan, temsil eden” safi, tarafsız bir bilgi değildir. Siyasal rasyonaliteler, dışsal bir kerte değildir, içinde iktidarın uygulanmasının “rasyonel” hale getirildiği söylemsel bir alan yaratılmasını sağlayan

⁷⁹ Michel Foucault, **İktidar ve Bilgi**, çev. Oruç Aruoba, Tan, 3-4/1982: s. 84-92.

yönetimin bir ögesidir. Yönetimsellik kavramı iktidar teknikleri ve bilgi formlarının karşılıklı olarak kurulduğunu gösterir. Günümüzde daha önemli olan şey “devletin toplumu tahakküm altına alması veya toplumun devletleşmesi değil, devletin yönetimselleşmesidir”.⁸⁰

Foucault, modern devletin iktidarın merkezi yeri olarak sabitlenmesine karşı çıkar ve devletin kendisini yekpare bir kurum veya aygıt olarak değil yayılmış pratikler seti olarak görür. Bu merkezlessiz, yayılmış pratikler seti özgürlük alanı olarak tasavvur edilen sivil toplumla özdeşleştirilen alanlarda işler. Tam da bu nokta iki düşünürün karşı karşıya geldiği zeminlerden biri olan neoliberal iktidar tarzının ele alınmasına kapı aralar.⁸¹

3.6.Postmodernizm, Feminizm ve Foucault’nun Buluşma Noktası

Feminizm, kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi aile, eğitim, kültür, tarih ve iş hayatına kadar yayılmış geniş bir çemberde sorgulayan ve kadın-erkek iktidar ilişkisini değiştirmeyi ve dengeye sokmayı amaçlayan siyasi bir harekettir. Feminizm, kadın-erkek arasındaki ayrımı erkek egemen anlayışı ve erkek merkezli toplumsal normları değiştirmeyi, kadınlara da değer vermeyi ve kadınsı değerlere önem vermeyi amaçlayan bir siyasi hareket olarak ilerlemektedir. Feminizmi genel olarak ikiye ayrılmaktadır: kadın hakları hareketi ve kadının kurtuluşu hareketi olarak adlandırılır. Feminizmin tarihsel sürecine baktığımızda ise, 17. yüzyıl İngiltere’inde feodalizmin bitmesi ve kapitalizmin gelişmesi ile kendini yeni toplumdan dışlanmış bir sosyal kategori olarak hisseden orta sınıf kadınlarının istekleri ile ortaya çıkmıştır.⁸²

Feminizme ilişkin tartışmaların odağında kadına ilişkin söylem ve pratiklerin öncelikle aile ortamı ve ataerkil düzenin işleyişi olduğu gerçeği yatar. Aile her yeni kuşakta yeni yöneten erkekler ve yönetilen kadınlar üretir. Kadın baskı altında ezildiği için sınırlar içinde yaşamayı öğrenir. Kadını ezen bu ekonomik ve politik sistem bitmez tükenmez bir döngüyle sonsuz çeşitlilik göstererek kendini ortaya koyar. Oysa aydınlanma düşünürlerinin iddia ettiği gibi kadın doğası erkekten farklı değil, tam tersine kadın, hem doğası gereği hem de rasyonalitesi itibarıyla erkekle aynıdır.⁸³

⁸⁰ Bu araştırma için bkz. Michel Foucault (1991). “Governmentality.” In G.Burchell, C.Gordon, and P. Miller (eds.), The Foucault Effect: Studies in Governmentality: London: Harvester Wheatsheaf.

⁸¹ Kate Nash, **Çağdaş Siyaset Sosyolojisi**, Çev.Hayrettin Özler, Orion Kitapevi, Ankara, 2016 , s.25-43.

⁸²Michel Foucault, s.59.

⁸³Kate Nash, s.61.

Foucault'nun feminizm ile kurduğu bağlantı kapitalist sistem ve beden arasındaki ilişkiye ve normların arkasında işlemekte olan iktidar mekanizmalarına yapmış olduğu vurgudur. Sosyal feministler ve post modern feministler için, kapitalist sistem, erkeği çalışma, kadını ev içi emeğe hapsetme ve bunu normalleştirecek ahlaki normlara dayattığı ve kendi cinsiyet rejimini kurduğu gerçeğidir. Post modern feministlerin en önemli eleştirilerinden biri de kadının, doğurma, büyütme, bakım hizmetlerini karşılaması, erkeğin de çalışması için bedensen ve ideolojik olarak denetlenip, kurgulanması üzerine olmuştur. Bu düzenin devamlılığını sağlayan kadın ve erkek bedenlerinin arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Yapılmış olan vurgular, eril ve dişil ayrımlarının yapaylığının açığa çıkması bakımından önemli bir yere sahip olmuştur.⁸⁴

Foucault için disiplin altına almış bir iktidar özneyi hareketsiz hale getiren, pasifleştiren bir iktidardır. Her disiplin alan, kendisine ait söylen ve bilim teknolojisi ile hem bedeni hem de cinselliği denetim altına alan iktidar araçlarına dönüşmüştür. Foucault'nun “görünmez” olarak vurgulamaya çalıştığı iktidarın farklı şekillerinden bir kaçı; tüketim çılgınlığı, yeme-içme, giyim, iş, ilişkiler, günlük aktiviteler gibi oladukça geniş bir alanı kapsayan konular ve insanları kendi bilgileri dışında ve istemedikleri halde etkileme, yönlendirme çalışan, toplumsal kabul görme kuralları ile nasıl bireysellikten çıkardığını açıklamaktadır⁸⁵.

Foucault gibi düşünenler; feministler ve aydınlar, post yapısalcılar, marksizmi ve pozitivizmi red ederler ve bunu yaparken, çoğu liberal aydınların ve Marks'ın insan ve toplum anlayışından faydalanırlar. Foucault'nun düşünceleri feminist düşüncüyü, özellikle de Fransız feminist kuramını etkilemiştir. Foucault, kurgusöküm “köken” kavramını reddetmektedir. Foucault'nun feminizm veya herhangi bir toplumsal hareket açısından çıkarılacak dersler varsa da, bu derslerin yüzeyde bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca Michel Foucault erk ve cinsiyet sorunlarını da bir arada işlemektedir.⁸⁶

Foucault'nun Eski Yunan'da kadın olgusuna dair önemli düşüncelerine yer vermiştir. Eski Yunan'da kadınlar öz-denetimli olabildiklerini, ancak felsefe ve kurum bağlamında bakıldığında kadınların, erkeklerin ve eril gücün gölgesi altında kaldığı görülüyor. Toplumsal

⁸⁴Çiğdem Akgül, “Tüketilen ve “İktidar”laşan Bir Beden: “Amerikan Sapığı”, **Fe Dergisi**, Sayı: 4, 2014, s.72-86.

⁸⁵ Kate Nash, s.62.

⁸⁶Çiğdem Akgül, s.72.

ve doğal olarak edilgen sayıldıklarından, kadınlar kusursuzluğu temsil etme durumunda değillerdi.⁸⁷

Ölçülülüğün ve ölçüsüzlüğün etken yapıları vardır. Ölçülülüğün eril yapısı etken ilkeye karşıttır ve ölçüsüzlüğün esası da etken olmaktır. Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayrım kitabından bir örnek; “kadın peşinde koşma eylemi” etken bir durum gibi gözükabilir fakat etken değildir. Bu durum, kişinin arzularına etken olmayan bir biçimde boyun eğişinin ve kendi kendisini kontrol altına almaya etken olmayan bir şekilde karşı çıkmasının göstergesidir. Yunan erkeğinin kadın üzerindeki hâkimiyeti söz konusudur ve bu egemenliğin, öz-egemenliğin kuralcı yapısı ve siyasal tabularla yürüdüğü açıktır. Kabul görmeyecek derecede katı olan bu eşitsizliğin tabanı öz-egemenlik, ölçülülük ve yükümlülük niteliklerinden oluşmaktadır. Foucault'nun, doğrudan doğruya feminizme yönelik siyasal bir yaklaşımı yoktur.⁸⁸

3.7. Foucault'nun Postmodern Perspektifi ve İktidar Anlayışı

Postmodern toplum kuramının düşünürlerinden olan ve modern toplumun bileşenleri üzerinde fikirler inşa eden Foucault'un post-modern düşünceye ve siyaset bilimine katkılarında birisi de iktidar kavramı çözümlemesi olmuştur. Foucault'nun anlattığı şekil ile iktidarı anlamaya çalışmadan önce bizim düşüncelerimizde nasıl yer ettiğini tanımlayalım. Hayatımızın her noktasında olan iktidar kavramı neyi ifade etmektedir? İktidar kavramı üzerine karikatürler çizilmiş, bilim adamları, filozoflar, sosyologlar ve ekonomistler bu konu hakkında yazılar yazmış ve vecizeler söylemişlerdir. İktidar olgusu sürekli bir şekilde hükümetin (devletin) bulunduğu bir odak noktası olarak zihinlerimizde yer etmiştir. Merkezi bir sistem olduğu hakkında kesin yargılara varmış ve ideoloji ile işleyen bir çark olduğunu düşünmüştür. Düşünsel olarak da zihinlerde tasarladığımız kendini bilgi yolunda adanmış olan insanların oturduğu iktidar koltukları olarak hayal etmişizdir. Yüz yılların alışla gelmiş tanımlarını alt üst eden Michel Foucault'ın iktidar tanımlaması çok daha farklıdır. En önemlisi de Foucault iktidarın merkezi olarak devlete odaklanmaz. İktidarı şekilsiz bir yapı olduğunu ve tabandan geldiğini ifade eder. Mikro-iktidar biçimlerini ilk olarak gösteren düşünürlerden biridir. Makro iktidar süreci, mutlaka bir yapı ya da kuruma gereksinim duyarken; mikro iktidar, düzensiz bir süreç olarak, ne yapıya ne de kurumlaşmaya gereksinim duyar. Mikro iktidarın böyle bir yönelime, yani kurumlaşmak ve hukuk yaratmak gibi düzenli bir sürece

⁸⁷ Roy Boyne, **Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayrım**, Çev.Ayşe Banu Karadağ, Ed.Ayşe Ece, Sel Yayıncılık 2011, s.49-50.

⁸⁸ Michel Foucault, s.50-52.

girmesi, zaten onun makro iktidara dönüşmeye başladığının göstergesidir. İlk makro iktidar denemeleri büyük olasılıkla kadınlar ve yetişkin olmayan erkekler üzerinde yapılmıştır. Toplumsal işlevleri sayesinde kadın ve çocuklara göre “üstün” bir konum kazanan yaşlı erkekler, bu çözülme sürecinin baş öznesi olmuştur. Ayrıca kadın ve çocukları nesneleştirmeye yönelik törenler statik ve yalnızca yetişkin/yaşlı erkek grubunun çıkarlarına kadın ve çocukların, dolayısıyla tüm bir toplumun çıkarları aleyhine- hizmet eden kuralları toplumsal yaşam sürecine sokmuştur. Fakat mikro iktidar, makro iktidarın belirlediği yapı içinde o yapıyı korumaya ve yeniden üretmeye hizmet edebileceği gibi o yapıyı bozucu bir işlev de taşıyabilir. Michel Foucault kendi iktidar hırsınızı ancak eğiterek zararsız hale getirebileceğimiz görüşündedir. Başkalarının iktidarından kurtulmanız mümkün olamayacağını ve bu iktidarlara karşısında da direnme odakları yaratmaktan gerektiğine vurgu yapar. Foucault, direnme odaklarını iktidara bağımlı değişkenler olarak tanımlar. Foucault için, iktidarın günümüzde aldığı biçimi, tüm mikro alanlara yayılmış; algılanan değil hissedilen bir süreç olarak açıklar.⁸⁹

Michel Foucault göre iktidarın yalnızca özgür özneler üzerinde ve yalnızca özgür oldukları sürece işleyebilir olduğunu söyler. Foucault’nun özne olarak adlandırdığı gerçeği itiraf eden bireylerin, nasıl Marksist özne düşüncesinden farklı bir şekilde ortaya koyduğunu göstermektedir. Özne olmak bir özgürlük ve özerlik meselesi değil itaate bağlı olarak öznelleşmektir şeklinde tanımlar. Öznesiz birey olabilmek: Michel Foucault, buna öznellik biçimleri adını vermektedir. Bunlar bir çağdan diğer çağa değişime uğramıştır. Foucault, öznelliği öznenin oluşturduğu konum olarak düşünmez. Bişeyleşmek ille de özne oluşturmak zorunda değildir. Birey olmayı öznelleşmek olarak açıklar. Michel Foucault göre özne ve nesne olabilmenin ötesine geçmek, öznelliği aynalarda yansıtıp konuşturup çoğaltmaktadır. Öznenin özneye geçerken farklı öznellikler varolabilir. Öznellik olan bu üçüncü eksen bilgi ve iktidar ekseninden sonra gelmektedir.⁹⁰

Michel Foucault üç çeşit ontoloji ortaya çıkarmıştır: İktidar, Bilgi ve Kendilik. Bilgi varlığı, iktidar varlığı ve kendilik varlığı olarak açıklar. Foucault için düşünmek görmek ve konuşmaktır. Görmek ve konuşmak arasında bir boşluk vardır ve bu boşlukta düşüncenin oluşabilir olduğunu ifade eder. Bu boşlukta bilgi eksenini tanımlanır. Foucault için ikinci düşünmek, iktidarın parçası olmak anlamına gelmektedir. Güçler savaşımını bir “A”

⁸⁹ İ.Uğur Esgün, “Makro İktidar, Mikro İktidar ve Hukuk”, **Birikim Dergisi**, S.118, Şubat -1999.

⁹⁰ Ahmet Kemal Bayram, “İktidar Çözümlemelerinde Bir Mihenik: Michel Foucault”, **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.2, 2003, s.33-47.

noktasından “B” noktasına gitmektedir. Bunlar belirli bir düzeni oluşturmamaktır. Güçler mücadelesi farklı noktalarda yer alır ve değişiklik gösterebilir. Son olarak, Michel Foucault için düşünmek, katlanmaktır. İçerisi ve dışarısı arasında bir katman oluşturmaktan bahseder. Dışarıdan gelen gücü bükme, dışarısı ve içerisi arasında bir set oluşturarak aynı anda yaşanılır olmasını mümkün kılar. Katlanmak, zaman demektir şeklinde açıklar. Görülerek ve işitilerek kayıt altına alınan güçler bütünü diyagramı oluşturmaktadır. “İktidar eksen” ve “bilgi eksen” ilişkisinden söz etmektedir. Bu noktada diyagramda bir ayrım olmadığı ve belirli kesişme noktalarında güçler ilişkisi söz konusu olduğunu açıklar. Üçüncüsü, “öznellik eksen” dir. Öznelelikte varlık katlanarak ve çoğalarak öznelliği üretmektedir. “Ben” olabilmek öznelleşmek demektir.⁹¹

Delleuze’un belirttiği gibi, “rüzgar olmak”, ama ille de Lodos ismini almak değil, “o” rüzgar olmak. “O” dalga olmak. “Sevgili” olmak. Sevgili olmak kimsenin hissetmediğini, görmediğini, sevmediğini görmek ve sevmektir. ”Hani o bakışı vardır ya. ”Bunları tanımak ve bunların yalnız sevgili tarafından bilinmesidir; “o gülüşündeki gamzeleri..” Herkesin görmediğin hissedip ,anlayıp, tanıyıp görebilmek. İşte sevgili olmak,dalga olmak ,rüzgar olmak. Özne olmadan kişi olmak: Foucault’daki öznellik sürecidir.⁹²

3.8. “Özne” Olmak ve Özneler Arası İlişkilerde İktidar Anlayışı

Özneler arası ilişkilerde iktidarın nasıl ortaya çıktığının peşindedir. Bu ilişkide “iktidar özne” , alt nesne görüntüsüne bürünür. Michel Foucault bireyin alt nesne olarak nesneleştiği alanları üç grupta bölmeler; Bu gruplar iktidarın cisimleştiği üç ana iktidar alanıdır. Ekonomik, ideolojik ve siyasi iktidar türlerinden bahseder. Birincisi, Konuşan özneyi nesneleştiren genel dilbilgisini, emek harcayan özneyi nesneleştiren ekonomi ve kalkınmayı, yaşayan özneyi nesneleştiren doğa tarihi ve biyolojiyi kendilerine “bilim statüsü kazandırmaya çalışan araştırma kipleri” olarak görür ve bu çerçevede inceler. İkincisi, Öznenin nesneleştiği “bölücü pratikler” olarak adlandırılan, özneyi kendi içinde ya da başkalarından bölen, deli ve akıllı, hasta ile sağlıklı, suçlu ile iyi çocuklar gibi yaşam pratikleridir. İkilikleri dile getirir. Son olarak, nesneleştirme kipi insanın kendisini

⁹¹ Ali Akay, **Michel Foucault’da İktidar ve Direnme Odakları**, Ed.Ufuk Çoşkun, Ankara/Doğu Batı Yayınları, 2016, s.170-171.

⁹²Ahmet Kemal Bayram, s. 34.

nesneleştirdiği iktidar alanıdır; örneğin cinsellik öznesi olarak bireyin kendisi ile ilişkisini tanımlayarak sınıflandırmasıdır.⁹³

Foucault'nun özne tanımı; geleneksel toplum modelinden modern topluma geçen, toplumsal işleyiş içindeki bireydir. Foucault, bireyi bedeni ve kimliği ile inşa eden bir varlık olarak görür. İnşa eden ise bireyi baskısı ve kontrolü altında tutan iktidardır. Foucault'un tanımladığı iktidar şu şekildedir.

Modern dönemle birlikte insanın yaşamasına, çalışmasına ve konuşmasına ilişkin kurumların (hastane, hapisane, fabrika, okul) ve söylemlerin (tıp, hukuk, ekonomi, eğitim..) birlikte ortaya çıkardıkları bilginin benin bireyselleşmesini gerçekleştirmek amacıyla kullanılmasının doğurduğu bir dış iktidardır.⁹⁴

İktidar vücudumuzdaki kılcal damarlara benzer ve her yerdedir. Aynı zamanda iktidar, öznelere bedenlerinde can bulan, görünmez, sınırsız hareket kabiliyetine sahip bir eylem ve ilişki şeklidir. Bilgi ve iktidar karşılıklı iletişim ve etkileşim içinde birbirini üretir ve çoğaltarak toplum yapısının temelini oluşturur. Toplum yapısının temeli, vücudumuzu ayakta tutan iskelet gibidir. Bir sonraki aşamada etik bireylerin kimliklerinin nasıl inşa edileceğini şekillendirerek iskeletin içini doldurur. Bilgi dediğimiz alan; kavramlar, teoriler, hakikatler üretir. İktidar dediğimiz alan ise normlar ve kurallardan oluşur. Bilgiyi üretebilen ve kullanan özne, iktidar ilişkisinin de öznesidir. Michel Foucault'nun “etik” kavramı; insanın kendisi ile kurduğu ilişkiler bütünü olarak görülür.

Foucault'a göre; Sistem içinde yaşayan öznenin kendisiyle olan ilişkisi yani bireyin kendisini tarihsel bir deneyimin öznesi olarak deli, hasta, suçlu, eşcinsel ya da normal olarak tanımlaması, kabullenmesi ya da reddetmesi pratiği belirli bir etik çerçevesinde geçerli olan hakikat oyunlarının sonucudur.

Klasik Çağda Deliliğin Tarihi, Kliniğin Doğuşu, Kelimeler ve Şeyler, Bilginin Arkeolojisi Foucault'nun arkeolojik çözümleme yaptığı eserleridir. Cinselliğin Tarihi, Gözetlemek ve Cezalandırmak (Hapishanenin Doğuşu) olarak geneolojik yaklaşım örnekleri olmuştur.⁹⁵ Ünlü düşünürlerin iktidar arayışları birbirinden çok farklıdır. Karl Marx; iktidarı sınıf ilişkilerinde, Nietzsche; “Perspektivizm” de, Max Weber; geleneksek, karizmatik ve bürokratik kurumlarda göstermektedir. Michel Foucault; iktidarı hayatın günlük rutini içinde göstermeyi amaçlar.

⁹³ Vedat Çelebi, “Michel Foucault'da Bilgi, İktidar ve Özne İlişkisi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C.5, Sayı: 1, 2013, s.521-521.

⁹⁴Urhan Veli, “M. Foucault ve Bilgi/İktidar İlişkisinin Soykütüğü”, **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Yayın: Kaygı, Sayı: 9, 2007, s.99-118.

⁹⁵ Esen Yücel Spahiu, “Michel Foucault-Foucaultcu İktidar, Söylem ve Özne Kavramları”, **Kurgu Dergisi**, Sayı: 19, 2002, s.272.

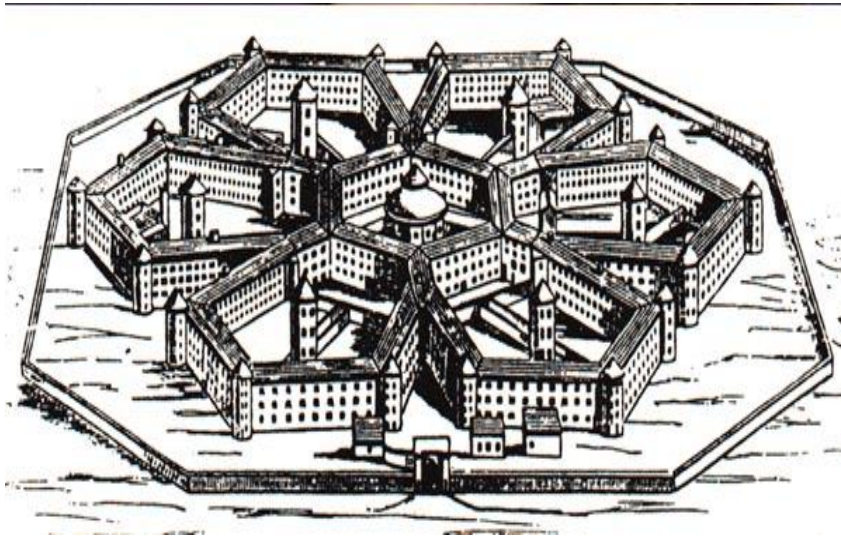
İktidarı gündelik toplumsal ilişkilerle özdeşleştirir. Ona göre her insani ilişki ve her sosyal ilişki şekli bir iktidar ilişkisidir. İktidar ilişkisi var olabilmek için özgür olan, iktidarı şekillendirme kapasitesine ve direnme hakkına sahip olan bireye ihtiyaç duyar.⁹⁶

3.9.Foucault ve Panoptikon Metaforu

Panoptikon modern toplumun ve denetleyici iktidarın bir tasarısıdır. Foucault'nun panoptikon metaforu bireyin yaşamını soruşturmaya değil incelemeye dayandığının altını çizer, inceleme olasılığının farkında olan birey gözlendiğinden emin olmaksızın kendi davranışlarının denetleyicisi olur.⁹⁷

Michel Foucault iktidarın varlığını özgür bireyler olarak ortaya koymuştur. Fakat iktidarı “disipline edici iktidar” olarak tanımlamıştır. O, iktidarın bireyleri kontrol etmeye çalıştığını ileri sürmektedir. Foucault, iktidar arenasını; baskı altında tutmaktan çok şekil vermeyi amaçlayan güçlerin etkileşim içinde olduğu bir alan olarak görmektedir.⁹⁸

Şekil 1: Panoptikon & Hapishane Modeli

Kaynak: Mayhew, The Criminal Prisons of London, 1862

⁹⁶ Fulya Özkaya Karaismaloğlu, ‘Sosyal Teoride İktidar Tartışmaları; Marx, Nietzsche, Weber, Foucault’, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2006.

⁹⁷ Michel Foucault, İktidarın Gözü: Seçme Yazılar, Çev. Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003.

⁹⁸ Gizem Özdel, “Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve "Panoptikon" ve "İktidarın Gözü" Göstergeleri”, **The Turkish Online Journal of Design Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2012, s.22-28.

Foucault'nun önerdiği yeni ve alternatif iktidar kavramı olan “bio-iktidarı” şu şekilde tanımlayabiliriz; üretim aracı olan öznenin güçlendirilmesi, örgütlenmesi, etkin kullanılması ve denetlenmesidir. Foucault bio-iktidarın devamlılığını sağlayabilmek için teknikler geliştirir. Bu teknikler; kurumlar, söylemler, mimari biçimler, düzenleyici kararlar, yasalar ve idari tasarruflardır. Bu söylemsel ve söylemsel olmayan öğelerin arasında doğan ilişki çeşitlerinin oluşturduğu bir sistemdir.⁹⁹ Foucault'nun öznesi;

Bu iktidar bireyi kategorize ederek, bireyselliğiyle belirleyerek, kimliğine bağlayarak ona hem kendisinin, hem de başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir hakikat yasası dayatarak doğrudan gündelik yaşamına müdahale eder. Bu bireyleri özne yapan bir iktidar biçimidir. Özne sözcüğünün iki anlamı vardır; denetim ve bağımlılık yoluyla başkasına tâbi olan özne ve vicdan ya da özbilgi yoluyla kendi kimliğine bağlanmış olan özne. Sözcüğün her iki anlamı da boyun eğdiren ve tabi kılan bir iktidar biçimi telkin ediyor.¹⁰⁰

Foucault, kendi kimliğine bağlanmış olan öznenin, Nietzsche'nin “üst insanı” gibi, kendi ahlaki değerlerine ve etiğine sahip olmasını bekler. Foucault, Nietzsche'nin söyleminin izinde günümüz iktidar ilişkilerini açığa çıkarmıştır. Foucault'un çalışmaları, modern değerlerin, normların çözümlemesi yoluyla özgür düşünebilen üst insana doğru atılmış bir adım olarak görülebilir.¹⁰¹

Foucault'nun da çalışmalarına konu olan, 1791 yılındaki hapisane projesi ile Jeremy Bentham olmuştur. Topluma fayda sağlaması düşünülerek tasarlanan hapisane modeli panoptikon toplumdan dışlanmış “normal” olarak adlandırılmayan bireylerin, sosyal durumlarını ve toplumsal ilişkilerini iyi duruma getirmeyi, düzenlemeyi amaçlamaktaydı. Bentham, “saydamlık” teması işleyerek ve toplumu bir bütün olarak görünürliğe ulaştırmayı amaçlamıştır.¹⁰² Panoptikon, 18.yüzyılda disiplini sağlayan, sürdüren bir tür mekansal önerme olarak değerlendirilir. Bentham'ın o dönemki mimari tasarımları, gözetim aracılığı ile toplumsal denetimi sağlamakla sınırlı değildir. Bentham'ın hedeflediği çok daha fazlasıdır. Bütün bir toplumun, mahallenin, kasabanın merceği altına alacak büyük ölçekli planlar tasarlamıştır. Michel Foucault, 18.yüzyıldan 20.yüzyıla kadar geçen süreçte iktidarın, bedeni kuşatması gerektiğine inanıldığı görüşündedir ve hastanelerde, kışlalarda, okullarda,

⁹⁹ Gülay Özdemir Akgündüz, “Foucault'da İktidar ve Beden İlişkisi”, **Akademik Başarı Dergisi**, S.38, Eylül – Ekim 2013.

¹⁰⁰ Michel Foucault, **Özne ve İktidar**, (Çev. Osman Akinhay, Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınları, 2016, s.315.

¹⁰¹ Michel Foucault, **Hapishanenin Doğuşu**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitapevi, Ankara, 2006.

¹⁰² Foucault 1977-78'de, “panopticon'un en eski egemenin en eski rüyası olduğu bile söylenebilir” diyerek, bugüne kadar disipliner mekanizmanın ana modeli olarak gördüğümüz panopticon'u egemenlikle ilişkilendirir.

konutlarda, ailelerde rastlanan korkutucu derece disipline edici rejimlerin buradan geldiği kanısına varır.¹⁰³

Foucault, iktidar anlayışını devlet gibi bir üst kuruma bağlı olarak açıklamasa da, modernliğin iktidar analizi çözümlendiğinde, egemenliğin ağırlıklı olarak devletin uzantısı olan belli kurumlar (hapishaneler, akıl hastaneleri, okul, kışla vb.) düzeyinde işlediği ve bedeni denetleme ya da daha iyi duruma getirme görevinin ağırlıklı olarak bu kurumlara verildiği sonucuna varılmaktadır.¹⁰⁴

3.10.Foucault’nun İktidar Çözümlemesine Katkıları

Postmodern yaklaşımın temsilcisi Foucault, genel özelliklerini baskıcılık, belirleyicilik ve zor kullanma olarak belirtebileceğimiz geleneksel “negatif iktidar” anlayışını reddeder ve özellikle “Marksist” görüşü eleştirir.

Foucault’nun klasik iktidar yaklaşımına karşı çıkışının temel noktası özne anlayışıdır. Modernliğin tanımladığı yetkin özne anlayışının aksine Foucault özneyi, uyumlaştırma sürecinin bir ürünü olarak görür. Bu durum da onun yaklaşımını iktidardan çok “gücü” ele alan klasik yaklaşımdan ayıran en önemli farktır.¹⁰⁵

Klasik yaklaşımların tamamen aksine Foucault’ya göre iktidar çoğul, olumlu, üretken ve ilişkiseldir. Yani tek bir iktidar biçiminden bahsedilemez. İktidar, tüm toplumsal ilişkilere yayılmış bir biçimde vardır ve birbirinden farklı biçimlerde sayısız noktada uygulamaları vardır. Ayrıca iktidar sadece baskıcı değil; kapasiteleri, eylemleri ve özneliği/uyrukluğu kışkırtan ve üreten bir niteliğe sahiptir. İktidar bir öz, bir mülkiyet olmadığı için tek başına bir tarafın sahip olduğu bir potansiyel de değildir. İktidar daha ziyade güç dengesi; rekabet ve direnç gösteren taraflar arasında uygulanan stratejilerden doğan karmaşık bir ilişkiler yumağıdır.¹⁰⁶

Foucault’nun iktidar çözümlemesinin literatüre iki noktada önemli katkısı olmuştur. Bunlardan birincisi geleneksel iktidar görüşlerine yaptığı eleştiridir. Bu eleştiri çerçevesinde iktidara ilişkin kavramlaştırmaların yasaklayıcı bir nitelik ve sadece egemene ait bir mülkiyet

¹⁰³ Kübra Kuruoğlu , “Dijital Ortamda Panoptisizm”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 31, Ekim-2016, s.254-267.

¹⁰⁴ Michel Foucault , **Hapishanenin Doğuşu**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Yayınevi, 2000.

¹⁰⁵ Bkz. Michel Foucault, *Security, Territory, Population. Lectures at the Collège de France, 1977-78*, Hampshire ve New York, Palgrave Macmillan, 2007.

¹⁰⁶ Michel Foucault, **Ders Özetleri** , Çev: Selahattin Hilav, İstanbul: Yapı Kredi, 1993.

olmadığı ortaya atılmıştır. İkinci katkısı ise, Foucault'nun kapitalist modernliği belirleyen iktidar uygulamaları ve tekniklerinin ayrıntılı bir tarihini sunmasıdır.

Foucault'ya göre iktidar, iplikleri her yere uzanabilen bir ağıdır ve iktidar çözümlemesi niyetler üzerinde değil, bu iktidarın uygulaması üzerinde yapılmalıdır. Foucault'nun iktidar çözümlemesinde “iktidar kimin elinde” veya “iktidar sahiplerinin niyeti ne” gibi sorular anlamsızdır. Çünkü onun için asıl sorun, iktidarın nasıl uygulandığı ve bu uygulamaların sonuçlarına bağlı olarak öznelere oluşum ve oluşturulma süreçlerini çözümlemektir. Çünkü modern dönemlerde iktidar, yaşamımızın tüm boyutlarına nüfuz etmiş, özgürlük alanları daraltılmış ve kurumsal yollarla ahlakileşmelerin ürünü öznelere ortaya çıkmaya başlamıştır.

Foucault'nun iktidar kuramının ana hatları şöyle özetlenebilir; İktidar yasaklayıcı, olumsuzlayan, baskıcı negatif bir gerçeklik değil, tersine olumlayan ve kuran pozitif bir gerçekliktir. Yani bir kışkırtma, teşvik ve görünür kılmadır. İktidar bastırıp yok etmeyi değil, ayrıştırmayı ve çeşitlendirmeyi kapsar. Örneğin, XIX. yüzyılda cinsellik üzerindeki iktidar tesisi yasaklama ile değil sistematik davranış, söz ve pratikler zinciri aracılığıyla olmuştur. Bu dönemde cinsellik bastırılmamış tersine kışkırtılmış, söze dökülmüş ve sözle kuşatılmıştır (mahremiyet sürekli konuşma alanına çekilmiştir.). Ayrıca iktidar hiyerarşik bir güç, merkez ya da özne değildir. Sayısız ilişkili örgüsü olan önceden kestirilmeyen bir şebekedir. Örneğin cinselliğin iktidara tabi kılınması belli bir takım kurumlar aracılığıyla değil, cinsellik üzerine konuşmaya teşvik eden ve itirafa çağıran bir söylem aracılığıyla gerçekleşmiştir. İktidar davranışları, sözleri, dili söylemler içerisinde örerek kendi sınırlarını genişletmiştir. Öznellik bu anlamda farklı iktidar stratejilerinin uğrağı olmuştur.¹⁰⁷

Foucault'ya göre iktidar, belli kişilerin mülkiyeti değildir. İktidar öyle bir ilişkiler şebekesi veya yumağıdır ki, burada kişiler hem iktidarın ürünü hem de uygulayıcılarıdır. Ayrıca iktidarın sadece yasaklayıcı yönü olmayıp, toplumun bütün kurumlarını ve boyutlarını dolaşan kılcal damarlar ile üretici yönü de vardır. Örneğin, modern iktidarın disiplinler ve itirafa yönelik tekniklerinin genel işlevi normalleştirmektir. Yani okullar, fabrikalar, ordular için gerekli ve uygun kadroları üretmektir. Bugünün tekniklerini, klasik tekniklerden daha sinsi kılan şey, bugünkü tekniklerin kendilerini karşıtları olarak maskelemeleridir. Örneğin, beşeri bilimler gibi. Hakikat, iktidarın dışında olan bir şey değildir. Bu dünyaya aittir ve sadece çeşitli baskı biçimleri tarafından üretilir. Her toplum kendine has hakikat rejimi ve genel hakikat politikalarına sahiptir.

¹⁰⁷ Michel Foucault, **Cinselliğin Tarihi (1)** (Çeviri: Hülya Tufan). İstanbul: Afa, 1993.

Foucault'ya göre postmodern dönemde bilimsel olduğu düşünölen söylem iktidarının etkilerine başkaldırı vardır. Sorun bilimsel söylemin destekçisi olan bilgi ve iktidar ilişkileridir. İktidar düzenekleri ile iktidarın sınırlarını çizen hakkın kurallarıyla birlikte, iktidarın ürettiğı ve ürünü olduğı hakikat etkilerini ilişkilendirmek önemli bir meseledir. Yani iktidar, hak ve hakikat üçgeni arasında ilişkilerden söz edilebilir. Hakikat söyleminin iktidarın haklarını nasıl belirlediğı ve sınırladığı geleneksel bir sorundur. Toplumların hemen hepsinde toplumsal yapıyı oluşturan, niteleyen katmerli iktidar ilişkileri vardır. Bu iktidar ilişkileri söylemin üretimi, birikimi, işlevi ve devri daimi olmadan tesis edilip uygulanamadığı gibi pekiştirilemez de. Hakikat söylemleri olmadan iktidar işletilemez. Zaten hakikatin kendisi de mütehakkindir, tartışmaya meydan vermez.¹⁰⁸

Foucault'nun temel sorunu, iktidarın bizim de katılımımızla suç ortağı olduğumuz söylem düzenleri ile yaşam alanlarında aldatıldığımız, kurulmasına katkıda bulunduğumuz düzen içinde iktidarın bizi nasıl biçimlendirdiğı, hizaya soktuğı, istediğı itaat noktasına getirdiğı; ve ayrıca oluşturduğu hastalık, delilik, suçluluk, cinsellik alanları ile insanca özgürlüğümüzü nasıl düzenlediğı, bedenimizi nasıl terbiye ettiğı, zihnimizi nasıl sağlıklı kıldığı, eğilimlerimizi nasıl yönlendirdiğı yani kısaca iktidarın bizi nasıl iyileştirdiğıdir. Özne ile uyruk özdeşliğinin nasıl sağlandığını çözümlmeye çalışmaktır.

Tezin son bölümünde ampirik bir çalışmaya yer verilmiştir. Bu çalışmada iki farklı yönteme yer yerilmiştir. Birinci bölümde anket çalışması yapılmış ve ikinci bölümde betimsel analiz tekniğı kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğı kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Foucault'nun iktidar kavramı çerçevesinde irdelenmiştir.

---

¹⁰⁸ Michel Foucault, s.92-102.

IV. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu ampirik çalışma Foucault'cu okumaların ortaya koyduğu toplumlar üzerindeki kontrol ve disiplin süreçlerinde ortaya çıkan yönetimsellik kavramının somut izdüşümlerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Böylesine bir kapsamda ilgili analiz örneklemin demografik göstergelerini de ipucu olarak kullanarak çalışmada yer alan deneklerin siyasete ve siyasi katılıma dair söylemlerini nasıl geliştirdiklerini ve ortaya koyduklarını irdelemeye çalışacak ve ilgili kavramlarla ilintilendirip tartışacaktır.

4.1.Araştırma Yöntemi

Bu kısımda, sırasıyla araştırmanın modeli, evren ve örneklemin seçimi, veri toplama aracı, verilerin toplanmasında izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

4.2.Araştırma Grubu

Manisa Celal Üniversitesi'nde okumakta olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine 2017 yılının Mayıs ayında uygulanmıştır. Çalışma evreninin büyüklüğü 543 kişiden oluşur. Evreni oluşturan katılımcıların 205 kişi (% 37,8) erkek, 338 kişi (%62,2) kadındır.

4.3.Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada nicel araştırma içerisinde yer alan survey yönteminde sıklıkla tercih edilen veri toplama aracı olan anket yöntemi kullanılmıştır. Anketler ders saatleri içerisinde gözlem altında dağıtılmıştır. Çalışmanın evrenini Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde okumakta olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi, Maliye, İktisat ve Ekonometri öğrencileri oluşturmaktadır. Her sınıftan öğrenciye yer verilmiş; birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıf ve yüksek lisans öğrencilerine uygulandığı için küme örneklem yöntemi uygun görülmüştür. Anket verilerinin düzenlenerek istatistiksel analizlerinin yapılabilmesi için, Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 15.0 programından yararlanılacaktır. Anket sorularında yaş, eğitim, iş, yaşanılan yer ve cinsiyet algılarına dair veriler toplanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan anket formu ile anketi yanıtlayanların kişisel bilgilerinin gizlenmiş ve siyasi katılımcılıklarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Kişisel bilgiler, cinsiyet, fakülte ve bölüm adı belirtecekleri

sorulardan oluşmuştur. Sorular oluşturulmadan önce konuyla ilgili alan taraması yapılmış ve diğer çalışmalar göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.¹⁰⁹

Anket ile toplanan verilerin çözümlenmesinde frekans dağılımı alınmış, testler ve grafikler kullanılmıştır. Frekans dağılımı, var olan durumu betimlemek ve net bir biçimde gözler önüne sermek açısından yararlı olmuştur. Cinsiyet, siyaset anlayışları, siyasal katılım türleri gibi süreksiz, kategorik değişkenlerin karşılaştırılması açısından çapraz tablolar kullanılmıştır.

4.4.Araştırma Bulguları

Bu bölümde araştırmanın amaçlarına uygun biçimde, Manisa Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerinin siyaset anlayışlarını, bu anlayışların cinsiyetlerine göre nasıl bir dağılım gösterdiğini, bu dağılımın siyaset anlayışları açısından anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelemektir. Bulgular tablo halinde sunulmuş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Araştırmanın tablo 2 bölümünde araştırma grubunun tanımlayıcı özellikleri yer almaktadır.

Tablo 1: Örneklem Grubunun Tanımlayıcı Özellikleri

Cinsiyet, Sınıf, Medeni Durum		
Cinsiyet	SAYI	%
Kadın	338	62,2
Erkek	205	37,8
Toplam	543	100,0
Sınıf		
1.sınıf	147	27,1
2.sınıf	129	23,8
3.sınıf	159	29,3
4.sınıf	99	18,2
Yüksek Lisans	9	1,7
Toplam	543	100,0
Medeni Durum		
Bekar	531	97,8
Evli	3	,6
Diğer	9	1,7
Total	543	100,0

¹⁰⁹ Durmuş Ekiz, **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Anı Yayınları, 2015, s.115-117, ISB :978-9944-474-75-7.

Çalışma evreninin büyüklüğünü 543 kişiden oluşmaktadır. Evreni oluşturan katılımcıların 205 kişi %37,8'i erkek, 338 kişi %62,2'si kadındır.

Bölümleri ve 18 Yaşına Kadar En Uzun Yaşanan Yer

Bölüm		
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	147	27,1
Kamu Yönetimi	206	37,9
Maliye	89	16,4
Ekonometri	52	9,6
İktisat	49	9,0
Toplam	543	100,0

18 yaşına kadar en uzun yaşanan yer		
İl merkezi	325	59,9
İlçe merkezi	155	28,5
Kasaba köy	57	10,5
Yurtdışı	6	1,1
Toplam	543	100,0

Anket çalışmasına katılan 147 kişi %27,1' Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 206 kişi %37,9'u Kamu Yönetimi, 89 kişi %16,4'ü Maliye, 52 kişi %9,6'sı ekonometri ve 49 kişi %9,0'ı İktisat bölümü öğrencileridir. Bu çalışmaya katılan öğrencilerin 147 kişi %27,1'i birinci sınıf, 129 kişi %23,8'i ikinci sınıf, 159 kişi %29,3'ü üçüncü sınıf, 99 kişi %18,2'si dördüncü sınıf ve 9 kişi %1,7'si yüksek lisans öğrencisidir.

Baba Eğitim ve Anne Eğitim

Babanızın eğitim durumu

Okuma yazması yok	5	,9
Okur yazar	12	2,2
İlkokul bitirmiş	161	29,7
Ortaokul bitirmiş	125	23,0
Lise bitirmiş	138	25,4
Üniversite bitirmiş	102	18,7
Toplam	543	100,0

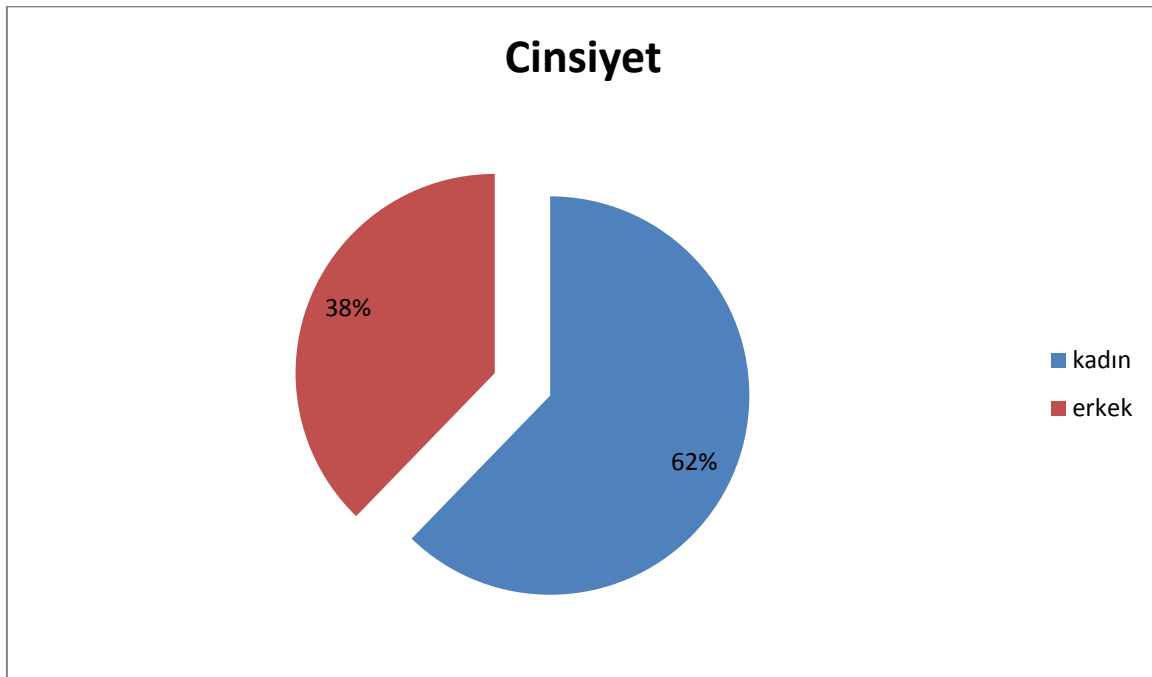
Annenizin eğitim durumu

Okuma yazması yok	23	4,2
Okur yazar	25	4,6
İlkokul bitirmiş	211	38,9
Ortaokul bitirmiş	110	20,3
Lise bitirmiş	127	23,4
Üniversite bitirmiş	47	8,7
Total	543	100,0

Baba eğitim durumundaki dağılım şu şekildedir; okuma yazması olmayan 5 kişi %0,9, okuryazar olan 12 kişi %2,2, ilkokulu bitirmiş 161 kişi %29,7, ortaokulu bitirmiş 125 kişi %23,0, lise bitirmiş 138 kişi %25,4 ve üniversite mezunu 102 kişi %18,7 kişi bulunmaktadır. Baba eğitim durumu tablosuna baktığımızda ağırlıklı olarak ilkokul mezunlarından oluşmaktadır. Baba eğitim durumundaki sıralama şu şekildedir; ilkokul, lise, ortaokul, üniversite, okuryazar ve okuma yazması yok şeklinde bir sonuç elde ediyoruz. Anne eğitim

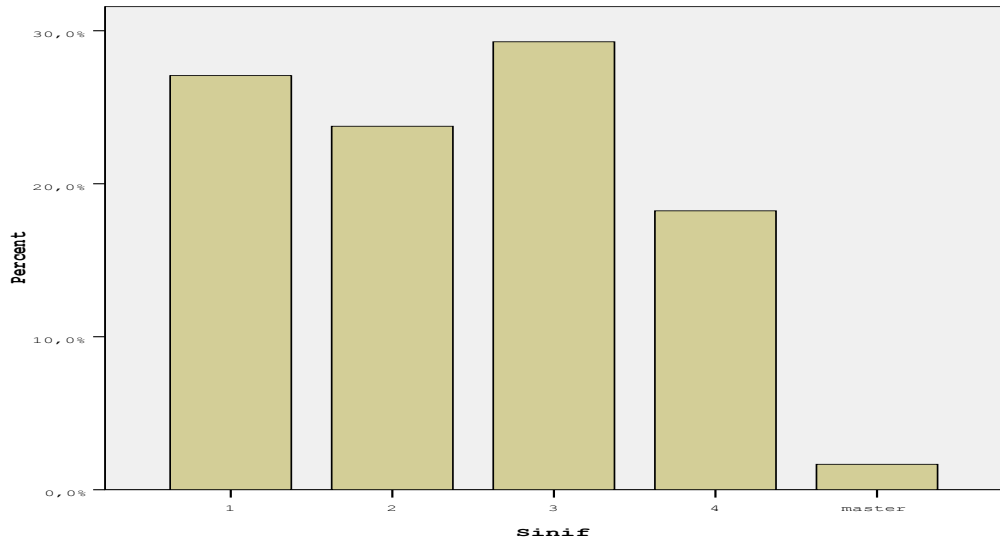
durumundaki dağılım şu şekildedir; okuma yazması olmayan 23 kişi %4,2, okuryazar durumda olan 25 kişi %4,6, ilkokulu bitirmiş 211 kişi %38,9, ortaokulu bitirmiş 110 kişi %20,3, lise bitirmiş 127 kişi %23,4 kişi, üniversite bitirmiş 47 kişi %8,7 kişi bulunmaktadır. Anne eğitim durumuna bakıldığında ağırlıklı olarak ilkokul mezunu oldukları tespit edilmiştir. Anne eğitim durumundaki sıralama şu şekildedir; ilkokul, lise, ortaokul, üniversite, okuryazar ve okuma yazması yok. Anne ve baba eğitim durumları karşılaştırıldığında iki grupta da ağırlıklı olarak ilkokul mezunu bireylerin olduğu dikkat çekmektedir. Ailelerin eğitim durumlarının düşük olması birçok şeye etken olabilir ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde farklı tablolar yorumlanırken tekrar değerlendirmeye alınacaktır. Çalışmaya katılan öğrencilerin “18 yaşına kadar yaşadıkları yer” dağılımı şu şekildedir; 325 kişi %59,9’u il merkezinde, 155 kişi %28,5’i ilçe merkezinde, 57 kişi %10,5’i kasaba/köylerde, 6 kişi %1,1’i yurtdışında yaşamıştır.

Grafik 1: Cinsiyet Dağılımı

Yukarıdaki tabloda araştırma grubunun cinsiyet dağılımı pasta grafik şeklinde verilmiştir. Örneklem grubunun % 62'si mavi renk ile gösterilen kadınlardan ve % 38'ini kırmızı renk ile gösterilen erkeklerden oluşur. Cinsiyet dağılımının büyük bir çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır.

Grafik 2: Celal Bayar Üniversitesi Öğrencileri Sınıf Dağılımını Gösteren Çubuk Grafik

Grafik 2’de örneklemin sınıf dağılımını gösteren çubuk grafiği yer almaktadır. Çubuk grafik istatistik analizlerinde yaygın olarak kullanılan bir tür olup basit bir gösterimle dağılımı anlamamıza yardımcı olacaktır. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde gerçekleştirmiş olduğumuz bu çalışmaya birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıf ve yüksek lisans öğrencileri katılmıştır. Yüksek lisans sınıfı hariç diğer sınıflardaki katılımlar neredeyse eşdeğer düzeydedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre dağılımı ve eşit sayıda olmasa da birbirine yakın olmaları önemlidir. Çünkü sınıf seviyesi arttıkça verilen cevaplar değişiklik gösterebilir ve bunu incelemek için birbirlerine yakın sayıda olmaları bizim için önemlidir.

Tablo 2: Örneklemen Merkezi Ölçütlere Göre Yaş Dağılımı

YAŞ	
N – Valid	543
Missing	0
Mean	21,27
Medain	21,00
Minimum	18,00
Maximum	37,00

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin frekans dağılımı yapılmış ve merkezi ölçütlere göre değerlendirmeye alınmıştır. Bu çalışmada bölüm, sınıf, yaş şeklinde öğrenciler kategorilere ayrılmıştır. Yukarıda görmüş olduğunuz tabloda da öğrencilerin yaş dağılımlarına yer verilmiştir. Tabloda gördüğünüz gibi toplam 543 öğrencimiz vardır. Hatalı veri bulunmamaktadır. Ortalama yaş değer “21”, orta değer “21”, en küçük değer “18” ve en büyük değer “37” olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin geneli 21 yaş grubunu oluşturmaktadır.

Tablo 3: Kadın ve Erkek Öğrencilerin Anne ve Babanın Eğitim Durumu Verdiğinin Değerlendirilmesi

Anne eğitim	Okuma/yazması yok	Okur/yazar	İlkokul bitirmiş	Ortaokul bitirmiş	Lise bitirmiş	Üniversite bitirmiş
Kadın	12	10	145	74	76	21
Erkek	11	15	66	36	51	26
Total	23	25	211	110	127	47

Yukarıdaki tabloda kadın ve erkek öğrencilerin annelerinin eğitim durumları verilmiştir. Kadın öğrencilerin anne eğitim durumu şu şekildedir; 12 annenin “okuma/yazması yok”, 10

anne “okur/yazar”, 145 anne “ilkokul” mezunu, 74 anne “ortaokul” mezunu, 76 anne “lise” mezunu, 21 anne “üniversite” mezunu. Tablo 3’e bakıldığında kadın öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesi oldukça düşük görülmektedir. Erkek öğrencilerin anne eğitim durumları şu şekildedir; 11 anne “okuma/yazma yok”, 15 anne “okur/yazar”, 66 anne “ilkokul mezunu”, 36 anne “ortaokul mezunu”, 51 anne “lise mezunu”, 26 anne “üniversite mezunu”dur.

Baba eğitim	Okuma/yazması yok	Okur/yazar	İlkokul bitirmiş	Ortaokul bitirmiş	Lise bitirmiş	Üniversite bitirmiş
Kadın	2	8	104	89	86	48
Erkek	3	4	57	36	52	53
Total	5	12	161	125	138	101

Kadın öğrencilerin baba eğitim durumları şu şekildedir; 2 babanın “okuma/yazması yok”, 8 baba “okur/yazar”, 104 baba “ilkokul mezunu”, 89 baba “ortaokul mezunu”, 86 baba “lise mezunu” ve 48 baba “üniversite mezunu” dur.

Kadının eğitimi toplumdaki konumuna yansımaları açısından özetlenebilir. Kadının yeri, kadının toplumsal rolü ve beklentileri ile kadının davranış biçiminin eğitim durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Kadının eğitimi, tüm zamanlarda tartışma konusu oluşturmaya ve çeşitli girişimlerde bulunulmasına rağmen, bir sorunlar yumağı olarak güncelliğini korumakta ve her alanda karşımıza çıkmaktadır.

Yukarıdaki tabloda anne ve baba eğitim durumları karşılaştırılmıştır. Anketler değerlendirmeye alındığında 211 anne ve 161 babanın ilköğretim mezunu olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin anne ve babalarındaki eğitim seviyesi düşüklüğü dikkati

çekmektedir. Pek çok çalışmada olduğu gibi eğitim eksikliği sorunu bir kere daha karşımıza çıkmıştır.

Tablo 4: Anne ve Babanın Meslek Durumu Değerlendirme Tablosu

Anne Meslek	Çalışmıyor	İşçi	Devlet Memuru	Emekli	Özel Sektörde Çalışıyor	Diğer	Total
Sayı	376	37	26	42	42	20	543
%	69,2	6,8	4,8	7,7	7,7	3,7	100,0

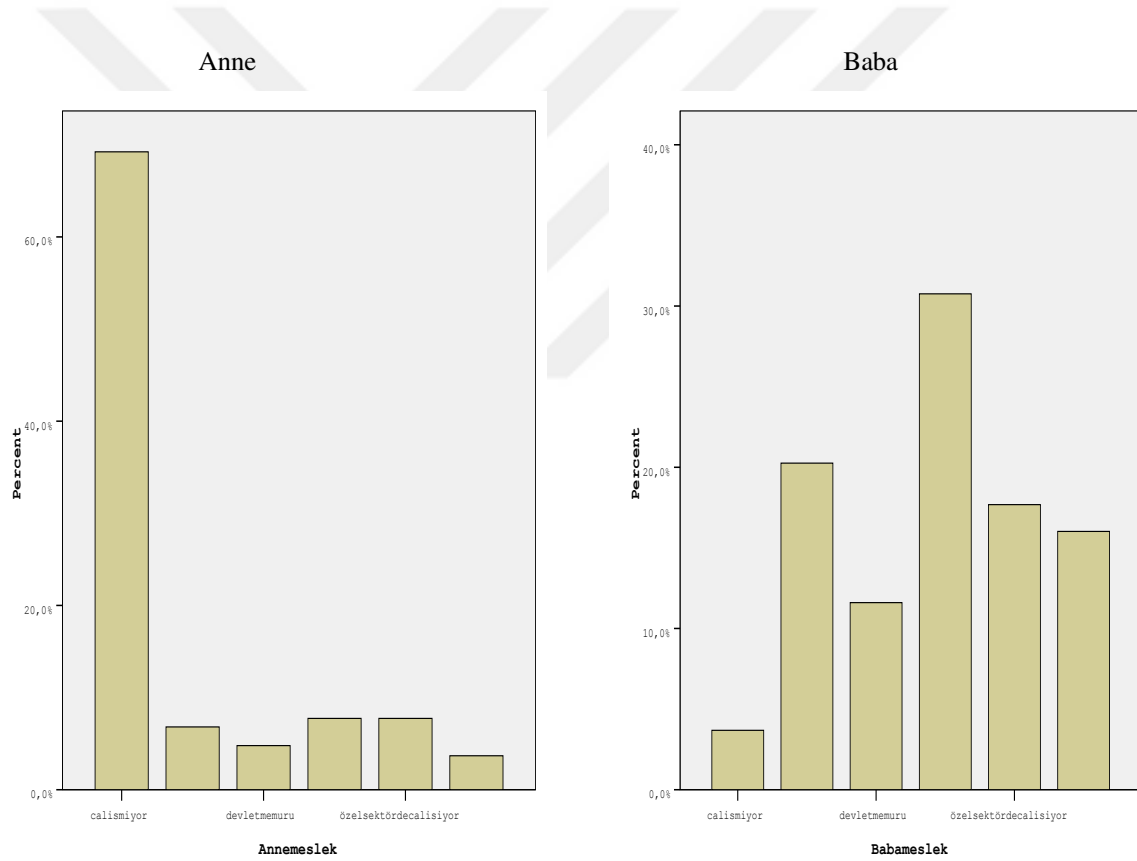
Baba Meslek	Çalışmıyor	İşçi	Devlet Memuru	Emekli	Özel Sektörde Çalışıyor	Diğer	Total
Sayı	20	110	63	167	96	87	543
%	3,7	20,3	11,6	30,8	17,7	16,0	100,0

Tablo 4’te araştırmaya katılan 543 öğrencinin anne ve babalarının meslek durumu değerlendirilmeye alınmıştır. Anne meslek dağılımı; 376 kişi “çalışmıyor” %69,2, 37 kişi “işçi” %6,8, 26 kişi “devlet memuru” %4,8, 42 kişi “emekli” %7,7, 42 kişi “özel sektörde çalışıyor” %7,7, 20 kişi “diğer” % 3,7 dir. Baba meslek dağılımı; 20 kişi “çalışmıyor” %3,7, 110 kişi “işçi” %20,3, 63 kişi “devlet memuru” %11,6, 167 kişi “emekli” %30,8, 96 kişi “özel sektörde çalışıyor” %17,7, 87 kişi “diğer” %16,0 dir. Tablo 3’teki meslek dağılımlarını değerlendirdiğimizde kadın ve erkek dağılımlarının birbirinden çok farklı olduğunu görüyoruz. 543 kişilik bir araştırma grubunda 376 annenin “çalışmıyor” olduğunu görüyoruz.

Büyük bir çoğunluğun iş yaşamının ne kadar uzağında olduğunu görüyoruz. Babaların sadece %3,7'si “çalışmıyor” olduğunu görüyoruz. Erkeğin çalışma hayatını içinde kadınlardan daha aktif olduğunu görmüş oluyoruz.

Grafik 3: Celal Bayar Üniversitesi Öğrencilerinin Anne ve Baba Meslek Dağılımlarını Gösteren Çubuk Grafik

Çubuk grafik istatistik analizlerde yaygın olarak kullanılan bir diğer grafik türüdür. Histogramdan farklı olarak çubukların kalınlıkları herhangi bir anlam taşımaz. Sadece yükseklikleri önemlidir. Basit bir gösterim sağlar.

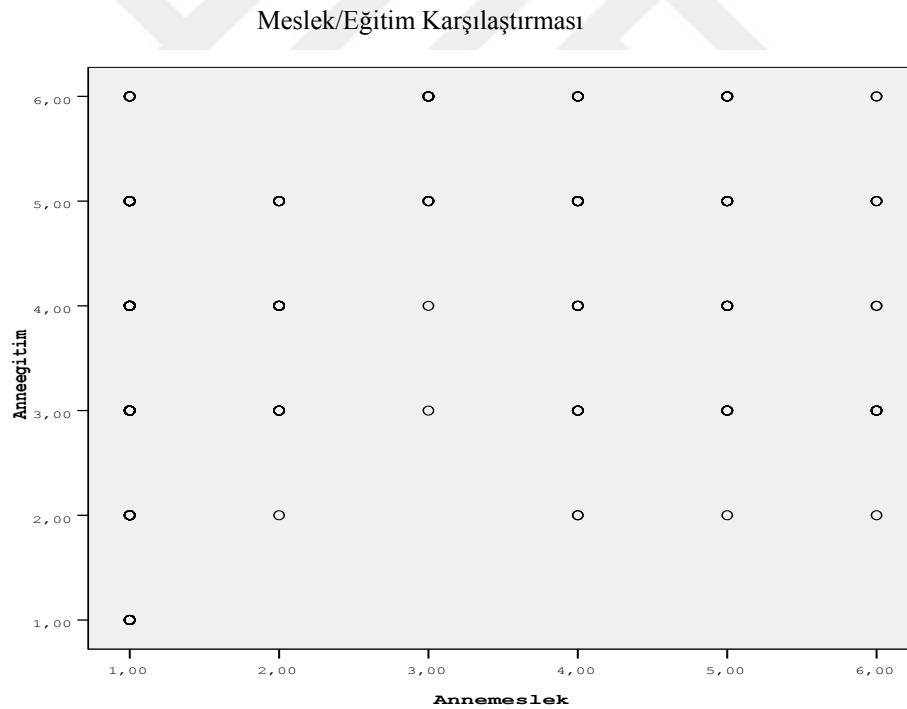

Yukarıda tablo 4'teki sayısal verileri değerlendirdiğimizde öğrencilerin anne ve babalarının meslek dağılımlarını incelediğimizde ciddi farklılıklar olduğu dikkatimizi çekmiştir. Bu durumu daha iyi değerlendirmek ve görmek açısından dağılımın histogram grafiğine yer verilmiştir. Araştırmaya katılan 543 öğrencinin annesinin meslek durumu

değerlendirmesinde kadınların ağırlıklı olarak “çalışmıyor” yani “ev hanımı” olduğunu görüyoruz.

Grafik 4: C.B.Ü Anne Eğitim ve Anne Meslek Dağılım Diyagramı

Dağılım Diyagramı, iki değişken arasındaki ilişkiyi sergileyen yararlı bir grafik türüdür. İki değişken arasındaki ilişki pozitif veya negatif olabileceği gibi, bu eğilim güçlü ve zayıf olabilir. Diyagram grafiklerde problemi yaratan ve etkileyen sebepler arasında çoğunlukla etkileşim ve ilişkiler vardır. İlişki tipleri, üç şekilde gösterilebilir; pozitif ilişki, negatif ilişki ve ilişkisiz dağılım şeklindedir. Bizim çalışmamızda yer alan diyagram türü pozitifdir. Çünkü bir değişken artarken diğer değişkenin de arttığı bir ilişki tipini yansıtmaktadır. Anne eğitim seviyesi ise meslek dağılımı arasında bağlantılı bir artış söz konusudur.

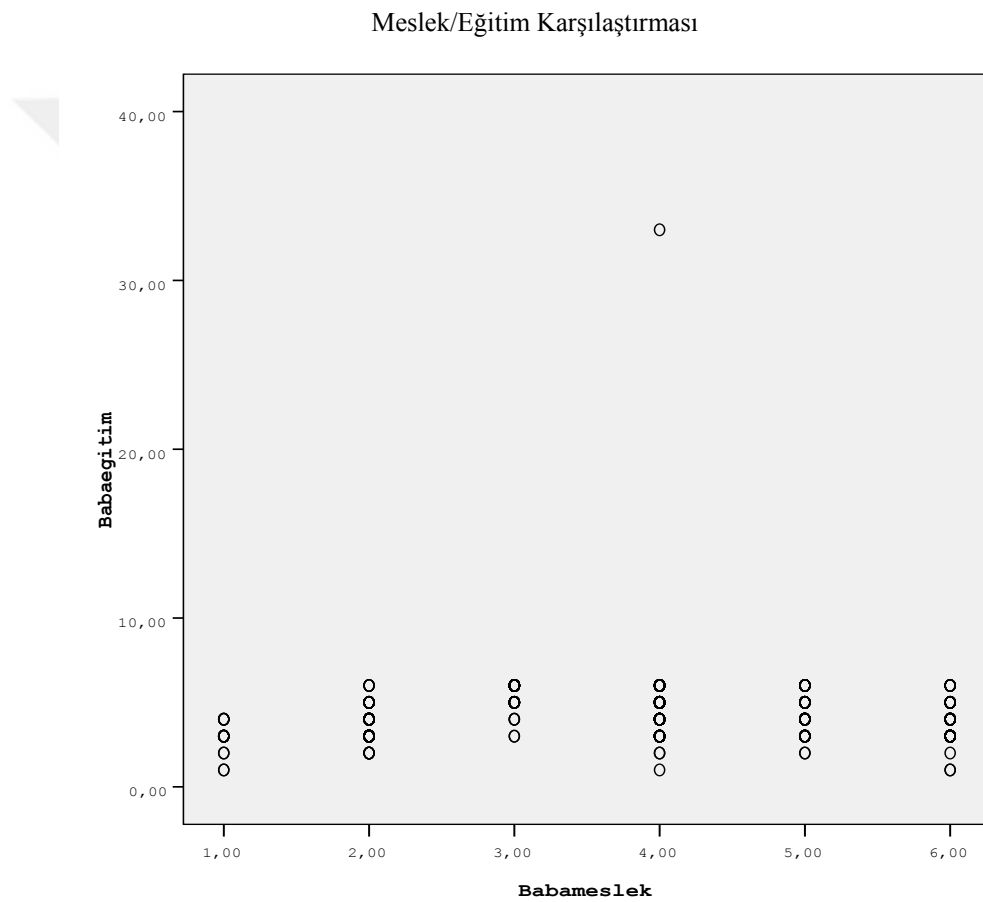

Anne ve Baba eğitim ve meslek durumları için ilk aşamada ankete verilen yanıtlar doğrultusunda iki farklı tablo ile değerlendirmeye aldık ve anne meslek durumunun babadan çok farklı oluşunu çubuk grafikler şeklinde belirttik. Bu aşamada da meslekleri eğitim durumunun ne kadar etkilediğini diyagram dağılımına bakarak inceledik ve arasındaki

dağılımı görmüş olduk. Kadınların eğitim seviyesinin yetersiz oluşu ve çalışma hayatında olmayı arasında doğrudan bir ilişki saptanmıştır. Aynı durum erkekler içinde geçerlidir. Meslek dağılımları almış oldukları eğitim düzeyleri ile bağlantılı olup düzenli bir dağılımın olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 5: C.B.Ü Baba Eğitim ve Baba Meslek Dağılım Diyagramı

Dağılım Diyagramı, iki değişken arasındaki ilişkiyi sergileyen yararlı bir grafikdir.

Ailenin eğitim düzeyi ve meslek dağılımının önemi yüksektir. Çünkü araştırmaya katılan bireyler o kültürden gelmektedir ve pek çok şeyle ilgili düşüncelerini, yetiştiriliş şekillerini ve kültürel farklılıklarını ortaya koymada etkendir.

Tablo 5: Yaşamla İlgili Önemli Kararları Vermelerine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Tablo 5’de görüldüğü üzere öğrenciler orta derecede yaşamla ilgili kararlarını kendileri ve vermektedir. Örneklem grubunun %49,4’u orta derece, %29,8’i çokça, %11,8’i son derece, %6,8’i çok az ve %2,2’si hiç özgür hissetmiyor.

Bireylerin yaşamla ilgili önemli kararları alırken

aile ve çevreye bağlılık açısından ne kadar özgür hissediyor.

	SAYI	%
Hiç	12	2,2
Çok Az	37	6,8
Orta Derece	268	49,4
Çokça	162	29,8
Son Derece	64	11,8

Öğrencilerin karar alma süreçlerinde tam olarak kendilerini özgür hissetmediği ve bu süreçlerde aile ve çevrenin baskı oluşturduğu sonucuna varıyoruz. 18 yaşın üstü olan bireylerin karar verme mekanizmalarında ailenin, arkadaşların ve çevrenin neden olduğu koşullardan dolayı birey tek başına karar alma yetisini yitiriyor.

Tablo 6: Örneklem Grubunun Siyasi Özelliklerine Göre Dağılımı

Oy Kullanma	SAYI	%
Evet	475	87,5
Hayır	65	12,0
Fiktim yok	3	0,6
Total	543	100,0
Parti Üyeliği	SAYI	%
Evet	38	7,0
Hayır	505	93,0
Total	543	100,0
Siyasal Gelişmeleri Takip Durumu	SAYI	%
Evet	473	87,1
Hayır	70	12,9
Total	543	100,0
Siyasal Karar Verme Durumu	SAYI	%
Evet	533	98,2
Bazen	10	1,8
Total	543	100,0

Siyasal Sorumluluk Alma İsteği	SAYI	%
Evet	453	83,4
Hayır	58	10,7
Fiktim yok	32	5,9
Total	543	100,0
Seçim Sürecinde Desteklenen Partiye Oy Verme Durumu	SAYI	%
Evet	468	86,2
Hayır	48	8,8
Fiktim yok	27	5,0
Total	543	100,0
Siyasette Görev Alma İsteği	SAYI	%
Belediye Başkanı	90	16,6
Milletvekili	239	44,0
İl Genel Meclis Üyesi	34	6,3
Parti Yöneticisi	62	11,4
Hiçbiri	118	18,8
Total	543	100,0

Tablo 6’da öğrencilerin siyasi durumlarıyla ilgili bilgileri içermektedir. “Son Seçimde Oy Kullandınız mı?”, “Herhangi Bir Partinin Üyesi misiniz?”, “Siyasi kararları kendiniz mi

veriyorsunuz?”, “Siyasi gelişmeleri takip eder misiniz?”, “Seçim süreçlerinde desteklediğiniz siyasi partilere oy veriyor musunuz?”¹¹⁰, “Siyasette görev almanız gerekse hangisini tercih edersiniz?”, “Siyaset herkesi ilgilendiren bir sorumluluk mu?” şeklinde sorular yönetilmiştir. Oy kullanma sorusuna 475 kişi “evet” cevap, 65 kişi “hayır” cevabı ve 3 kişi “fikrim yok” cevabını vermiştir. Parti üyeliği sorusuna gelen cevaplar şu şekildedir; 38 kişi %7,0 si “evet”, 505 kişi %93,0 “hayır” yanıtını vermiştir. “Siyasi gelişmeleri takip ediyor musunuz?” sorusuna, 473 kişi %87,1 “evet” derken 70 kişi %12,9’u “hayır” şeklinde cevap vermiş. “Siyasi kararları kendiniz mi veriyor musunuz?” sorusuna yanıtlar şu şekildedir; 533 kişi %98,2’si “evet” yanıtını verirken, 10 kişi %1,82 “bazen” yanıtını vermiştir. “Siyaset bir sorumluluk mu?” şeklinde yönetilen soruya cevaplar şu şekildedir; 543 kişi %83,4’ü “evet”, 58 kişi %10,7’si “hayır”, 32 kişi %5,9’u “fikrim yok” yanıtını vermiştir. “Seçim sürecinde desteklenen partiye oy vermiyor musunuz?” şeklinde yöneltilen soruya verilen cevaplar; 468 kişi %86,2’si “evet”, 48 kişi %8,82i “hayır” ve 27 kişi %5,0’i “fikrim yok” yanıtını vermiştir. “Siyasette görev almak isteseydiniz hangisini tercih ederiniz?” sorusuna yanıtlar şu şekildedir; toplamda 543 öğrenci ankete katılmıştır ve bunlardan 90 kişi “belediye başkanı”, 239 kişi “milletvekili”, 34 kişi “il genel meclis üyesi”, 62 kişi parti yöneticisi ve 102 kişi “hiçbiri” diye yanıtlamıştır. Örneklem grubunun siyaseti özellikler şeklinde değerlendirdiğimiz sorular ve verilerin yanıtlar öğrencilerin pozitif düşündüğü yönündedir. Siyasete eğilim ve siyasete ilgi duyma konuları toplumların yapısı itibariyle farklılıklar gösterir. Toplumu oluşturan bireylerin sosyal, kültürel ekonomik ve eğitim düzeyleri açısından birbirinden farklı olmaları fikrîsel anlamda farklılıklara sebep olur. Bu farklılıklar bireylerin sadece siyasal katılım tercihlerinde değil, siyasetin yeri ve önemi üzerine de etkili olmaktadır. Siyasal yaşam ağırlıklı olarak erkekler tarafından belirlenmektedir. Demokratik

---

¹¹⁰ İbrahim Ethem Erdinç, “Üniversite Öğrencilerinin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Faktöre Yönelik Bir Araştırma”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi**, C.2, S.2, 2012, s.65.

bir yönetim, tüm bireylerin cinsiyet ayrımı yapmadan karar almak süreçlerinde yer alması, siyasal, sosyal ve kültürel yaşamın her alanında eşit olması sağlanmalıdır. Siyasi yapı gereği erkeğin basın olarak rol aldığı bir işleyişte kadın aktif siyaset yapma anlayışından uzak kalmıştır. Ancak çalışma bulguları değerlendirildiğinde, Manisa Celal Bayar Üniversite’si hem erkek hem de kadın öğrencilerin siyasetin uzağında görülmemektedir. Bu bulgular Türkiye şartlarında iktisaden geri kalmış toplumsal bir yapıya sahip olmasına karşılık, Celal Bayar Üniversite’sindeki kadın ve erkek öğrencileri siyasete yakın durmaları önemli bir sonuçtur. Yapılan bazı araştırmalarda sosyoekonomik yapının ve daha ileri ekonomik kalkınmışlık yapısına sahip yerlerde yapılan araştırmalarda ve rastlanan sonuçlarda tezatlıklar bulunmaktadır. Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerinin siyasete bakış açıları da olumlu yöndedir. Araştırmaya dahilindeki kadın ve erkek öğrencilerin, siyasete nasıl baktıklarına ilişkin görüşler analiz edildiğinde sonuç olarak sıcak baktıkları ve bilgi düzeyinde yer aldıkları saptanmıştır. Siyasette bilgi düzeyinde yer alabilmek, olaylara ve sorunlara yakın olmak ve siyasette sorumluluk üstlenmesi anlamına gelmektedir.

Tablo 7: Karar Alma Mekanizmalarında Kadın / Cinsiyete Göre Dağılımı

Karar Alma Mekanizmalarında Kadın	Evet	Hayır	Fikrim Yok	Total
Erkek	136	33	36	205
Kadın	311	4	23	338
Total	447	37	59	543

Örneklem grubunun “karar alma mekanizmalarında kadına bakış açıları” şu şekildedir; 205 erkekten oluşan örneklem grubundan 136 erkek kadının karar alma mekanizmasında daha fazla yer almasına “evet” derken, 33 erkek “ hayır” ve 36 erkekte “fikrim yok” yanıtını

vermiştir. Söz konusu durum kadınlarda şu şekildedir; 338 kadından 311'i “evet” , 4 kadın “hayır” ve 23 kadın “fikrim yok” yanıtını vermiştir.

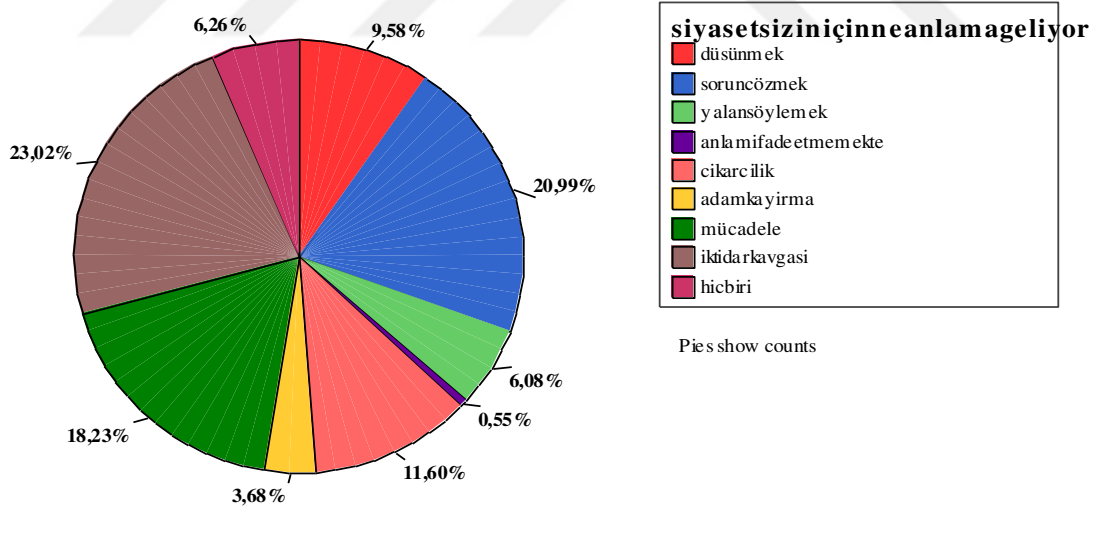
Öznenin gereksinimlerini dile getirme konusunda önemli bir başlık olan evrensel kadın sorunlarına eleştirel bakmanın gerekliliği ile ilgilidir.. Kadınların sorunlarını, deneyimlerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğumuzda, farklı deneyim ve perspektiflerde kadınların karar verme süreçlerinde yer almasının önemi ortaya çıkmaktadır. Kadınların siyasal temsili katılımı ve karar alma mekanizmasında yer alması temsiliyetleri açısından oldukça önemlidir. Kadınların, karar verme süreçlerine katılmasının önündeki engeller, aynı zamanda kadınların toplumsal katılımlarına da engel teşkil etmektedir. Tüm bireylerin eşit haklara sahip olduğu ve bu haklara erişimlerinin sağladığı fakat söz konusu siyasal haklar olunca oldukça çekimser davranılmaktadır.

Yasalar kadın ve erkeğe eşit fırsatlar sunmasına rağmen, pratikte eşitliğin sağlanamadığını en somut biçimde siyasal düzenlemelerde görmek mümkündür. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, eğitim düzeyinin düşük oluşu, pek çok alanda olduğu gibi kadınların kadınlar karar mekanizmasında yer almasını da olumsuz yönde etkilemektedir. Cinsler arası eşitliğin sağlana bilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alma eğitim modelinin önemi daha da belirgin hale gelmelidir. Kadınların siyasette ve karar alma mekanizmalarında eksik temsiliyetlerinin oluşu siyasi sistemi ve partileri de ilgilendiren kültürel bir unsurdur. Adaylık süreçleri, siyasal yaşamın işleyişi, siyasi partiler içerisinde güçlü olarak yer almamaları, kadınların siyasal rollerini ve katılımlarının seçmenlikle sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Kadınların siyasetteki eksikliği ve eksik temsiliyeti geçmişten günümüze kadar uzanan global bir olgu olmuştur.

Kadınların siyasal katılımının artması ve karar mekanizmalarında yer alması hususunda karşıt görüşlerde vardır. Pek çok çalışmanın konusu olan, demokratik bir işleyiş olmayacağı şeklindedir. Demokratik değildir çünkü “seçmenler kimin seçileceğine karar veremezler”,

“siyasette cinsiyet önemli değildir”, “seçilen kişiler bir grubun çıkarlarını değil ülkenin çıkarlarını temsil eder” ve “kota uygulaması olacak ise yalnızca kadınlar için olmaz”, “o zaman farklı gruplar içinde kota uygulaması olmalıdır” şeklindedir. Siyasette cinsiyetin bir önemi olmadığı ve gerçek olan tek şeyin kişinin bireysel donanımı olduğuna vurgu yapar. Aday listelerinde kota uygulaması getirmek seçmenlerin istediği adayı seçme özgürlüğünü elinden almak olarak görülür. Farklı politik partilerden gelen kadınların meclisteki sayısı Asgari sınırı geçse de ortak hareket etmelerinin mümkün olmayacağı şeklindedir.

Grafik 6: Celal Bayar Üniversitesi Öğrencileri Siyaset Tanımı Pasta Çizelgesi

Pasta grafik farklı kategoriler içinde karşılaştırma yapabilmenin yanı sıra, kategorinin bütün içindeki ağırlığını göstermesi açısından yararlıdır. Örneğin çubuk grafikte de farklı kategorileri başarılı bir şekilde karşılaştırabilirsiniz. Ancak her bir kategorinin toplam içindeki

payını göremezsiniz. Dolayısıyla anketlerde tek bir seçeneğin işaretlendiği soruların gösteriminde pasta grafiğin en uygun gösterim şekli olduğu söylenebilir.

Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerine “Siyaset sizin için ne anlama geliyor?” şeklinde yönelttiğimiz soruya cevaplar şu şekildedir; 52 kişi % 9,6’sı “düşünmek”, 114 kişi %21,0’ “sorun çözmek, 33 kişi %6,1’i “yalan söylemek”, 3 kişi %0,6 “anlam ifade etmemekte”, 63 kişi “ çıkarıcılık”, 20 kişi %3,7’si “adam kayırma”, 99 kişi %18,2 “mücadele”, 125 kişi %23,0 “iktidar kavgası” ve 35 kişi %6,3’ü “hiçbiri” demiştir. Örneklem grubunun frekans dağılımına baktığımızda negatif yönün biraz daha ağırlıkta olduğu bir sonuçta karşı karşıya kalıyoruz. 543 kişiden oluşan örneklem grubunun “iktidar kavgası” ve “sorun çözmek” şeklinde ikiye ayrıldığını söyleyebilir. Siyasetin ne anlam taşıdığını sorarken özellikle altını çizerek belirtilen “sizin” kelimesi ile öğrencilerin bir tanım oluşturması istenmiş ve siyasete yükledikleri anlam anlaşılmaya çalışılmıştır.

Siyaset, devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş ve anlayıştır. Politika, devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esasının bütünüdür. 14.yüzyıldan sonra kullanılan “siyaset” sözcüğü 20.yüzyıldan itibaren eş anlamlısı olan “politika” sözcüğü ile yaygınlaşmıştır. Devlet uygulamalarını yürütmek, bir topluluğun kontrol edilmesi, herhangi bir konuda uzlaşma ve yürütme eylemi anlamına gelmektedir. Devletin işleyişini düzenlemek ve yürütmek olarak geçen “siyaset/politika” kelimesinin “negatif” olarak tanımlanması oldukça ilginç bir sonuçtur. Siyaset dediğinizde “iktidar kavgası” olarak açıklayan öğrencilerde olumsuz bir bakış açısı hakimdir.

Kadının siyaseti nasıl gördüğüne ilişkin algılar kadının demografik özellikleri yanında içinde bulunduğu toplumun özelliklerine göre de değişiklik göstermektedir. Araştırma bulguları siyasetin kadın için çok ve çeşitli şekillerde algılandığını göstermektedir. Bilginin egemen olduğu toplumlarda, kadının siyasete bakış açısı, kapalı toplumlara göre daha farklıdır. Kapalı toplumlara göre açık ve çağdaş görüşlü toplumlarda kadınlar, siyasi olarak

toplumsal rollerinin bilincinde olarak siyasette daha aktiftir. Pasta grafikte de gösterildiği üzere siyaseti “negatif” ve “pozitif” olarak algılayan iki grup oluşmuştur. Pozitif olarak algılayanların siyasetin önemini doğru algıladığı söylenebilir. Negatif açıdan değerlendirenler için de şu şekilde yorumlanabilir; toplumu yönetme konusundaki yetersizlik, eksiklik ve hakları eşit ve adil yaşamak için gösterdikleri bir tepkidir.

Pasta grafiği Foucault’cu okumaya göre değerlendirecek olursak toplum üzerindeki disiplin mekanizmaları insanı hem kontrol altına almakta hem de disiplin etmektedir. Foucault için disiplin altına almış bir iktidar özneyi hareketsiz hale getiren, pasifleştiren bir iktidardır. Her disiplin alan, kendisine ait söylen ve bilim teknolojisi ile hem bedeni hem de cinselliği denetim altına alan iktidar araçlarına dönüşmüştür. Disiplin ve kontrol mekanizmalarında pasif rol alan kadınlar iktidara bu nedenle negatif bir bakış açısı ile yaklaşıyor olabilir.

Tablo 8: Siyasal Sorumluluk Algısının Cinsiyete Göre Dağılım

Öğrencilerin, “Siyaset herkesi ilgilendiren bir sorumluluk mudur?” sorusuna vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir; 453 kişi %83,4 “evet”, 58 kişi %10,7 “hayır”, 32 kişi %5,9’u “fikrim yok” yanıtını vermiştir.

Siyasal Sorumluluk Alma İsteği

	SAYI	%
Evet	453	83,4
Hayır	58	10,7
Fikrim Yok	32	5,9
Total	543	100,0

543 kişiden oluşan grubun 347'si "evet" yanıtını vererek siyasi sorumluluk anlayışının bilincinde olduğunu göstermektedir. Algının bu yönde oluşu toplum bilincini açık olduğu ve siyasi olayları yakinen takip ettiğini gösterir.

Tablo 9: İnançların Siyasi Davranışlar Üzerindeki Etkisi Durumu

İnançların Siyasi Davranış Üzerindeki Etkisi Durumu	SAYI	%
Evet	347	63,9
Hayır	166	30,6
Fikrim Yok	30	5,5
Total	543	100,0

"İnançların siyasi davranışlar üzerinde etkisi var mıdır?" sorusuna yanıtlar şu şekildedir; 347 kişi %63,9 "evet", 166 kişi %30,6 ve 30 kişi %5,5 "fikrim yok" yanıtını vermiştir. Tablo 6 da örneklemin frekans dağılımı verilmiştir.

Dini inançlar toplumsal ve siyasal değerleri şekillendirebilmektedir. Celal Bayar Üniversitesi öğrencileri açısından bakıldığında dini inancın siyaset üzerindeki etkisi oldukça yüksektir. Böylece bu araştırma sonuçları inancın siyasete etkisinin olduğu sonucunu gösteriyor olması, başka araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Tablo 10: Siyasette Görev Alma Dağılımı

Siyasette görev almanız gerekse hangisini tercih edersiniz?

	SAYI	%
Belebiye Başkanı	90	16,6
Milletvekili	239	44,0
İl Genel Meclis Üyesi	34	6,3
Parti Yöneticisi	62	11,4
Hiçbiri	118	18,8

“Siyasette görev almanız gerekse hangisini tercih ederiniz?” sorusuna araştırma kapsamına alınan öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 7’de verilmiştir. Buna göre öğrencilerin %16,6’sı “ belediye başkanı”, %44,0’ı “milletvekili”, %6,3’ü “il genel meclis üyesi”, %11,0’ı “parti yöneticisi” ve %18,8’i “hiçbiri” şeklinde yanıtlamıştır. Araştırmaya katılan 543 kişinin 239’u “milletvekili” olmak isterken 102 kişi de “hiçbiri” olmak istemediğini belirtmiştir. Bu bulgu, siyasete ilişkin görüşlerle pek tutarlılık göstermemektedir. Öğrencilerin ağırlıklı olarak kendilerini “milletvekili” olarak görmek istemeleri ve bu öğrenci grubunun ağırlıklı olarak kadınlardan oluştuğunu hatırlatmakta fayda var. Kadın ve erkek öğrencilere siyasetin neresinde olmaları gerektiğine ilişkin “milletvekili” şeklinde yanıtlamaları çok manidar bulunmuştur. Özellikle kadınlar açısından değerlendirecek olursak kendilerini bu konumda görmek istemeleri, sorunların çözüm yerleri konusunda da bilinçli olduklarına yorumlanabilir. Nitekim meclis son ve nihai karar organı olarak, kadınlar açısından bilinerek tercih edilmesi önemsenmelidir.

Tablo 11: Kadının Yönetici Olarak Karar Vermesi Değerleri

Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır.	Kesinlikle Doğru	Yanlış	Doğru	Kesinlikle Yanlış
Erkek	74	39	90	2
Kadın	235	17	83	3
Total	309	56	173	5

“Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır.” şeklindeki ifadeye araştırma kapsamına alınan öğrencilerin verdikleri yanıtların dağılımı Tabla 8’de verilmiştir. Bu tablo oluşturulurken cinsiyet değişkeni dikkate alınarak çapraz tablo yöntemi ile oluşturulmuştur. Bu çalışmaya katılan 543 öğrenciden 74’ü “kesinlikle doğru”, 39’u “yanlış”, 90’ı “doğru” ve 2’si “kesinlikle yanlış” yanıtını vermiş. Erkek öğrencilerde dağılım iki şık arasında olmuştur “doğru” ve “kesinlikle doğru” ifadeleri ile belirtilmiştir. Ağırlıklı olarak “doğru” yanıtının işaretlediği görülmektedir. Kadın öğrencilerde durum şu şekildedir; 235’i “kesinlikle doğru”, 17’si “yanlış”, 83’ü “doğru”, 3’ü “kesinlikle yanlış” şeklinde yanıtlamıştır. Kadın öğrencilerde çok büyük bir çoğunluk “kesinlikle doğru” demiştir ve “kesinlikle doğru” demeyen diğer kadın öğrencilerde “doğru” şeklinde işaretlemiştir. Erkek ve kadın öğrencileri karşılaştıracak olursak; erkek grupta ağırlıklı olarak “doğru” ve kadın grubunda ağırlıklı olarak “kesinlikle doğru” şeklinde yanıtlar gelmiştir. Her iki cinsin de pozitif bir bakış açısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12: Kadınlara Eşit Fırsatlar Sunulması Değerleri

Kadınlar hayatın her alanında, çalışma hayatında, eğitimde erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmalıdır.

	Kesinlikle	Doğru	Yanlış	Doğru	Kesinlikle	Yanlış
Erkek	133		14	56	2	
Kadın	302		3	32	1	
Total	435		17	88	3	

“Kadınlar hayatın her alanında, çalışma hayatında, eğitim hayatında erkeklerle eşit fırsatlara sahiptir.” İfadesine araştırma kapsamındaki 543 öğrenci şu şekilde yanıt vermiştir; Erkek öğrencilerin 133’ü “kesinlikle doğru”, 14’ü “yanlış”, 56’sı “doğru” ve 2’si “kesinlikle yanlış” şeklinde ifade etmiştir. Erkek öğrenciler çoğunlukla “kesinlikle doğru” şeklinde yanıtlamıştır. Kadın öğrencilerde durum şu şekildedir; 302 kişi “kesinlikle doğru”, 3 kişi “yanlış”, 32 kişi “doğru” ve 1 kişi “kesinlikle yanlış” demiştir. Kadın öğrencilerde erkek öğrenciler gibi çoğunluk olarak “kesinlikle doğru” yanıtını vermiştir. Tablo 8’de olduğu gibi Tablo 9’da da her iki cinsin kadının siyasetteki yeri ve bu işleyişin içerisinde yer alması açısından çok olumlu düşüncelere hakim oldukları tespit edilmiştir. Cevapları yaş, cinsiyet, eğitim gibi temel demografik kümelerle göre incelediğimizde, ilk olarak hem kadınların hem de erkeklerin bu cümleye katıldıkları, ancak katılan kadınların oranının erkeklere göre biraz daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Araştırmada sorulan tüm sorularda kadınlar, erkeklere kıyasla daha fazla kadınlar lehine cevaplar vermişler de bu soruda kadınlarla erkeklerin cevapları arasındaki fark dikkat çekicidir. Diğer demografik özelliklere göre incelendiğinde, yaş veya gelir çok fark etmezken, eğitim seviyesi arttıkça bu görüşe katılanların biraz arttığı

görülmektedir. Bu durum araştırmaya katılan öğrenciler içinde geçerlidir. Sınıf seviyesi yükseldikçe pozitif yönde cevapların arttığı saptanmıştır. Eğitim seviyesi arttıkça ve bilgi düzey yükseldikçe öğrencilerin sorulara vermiş olduğu yanıt farklılıkları olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 13: Kadınların Siyasette ve Mecliste Yer Almasına Dair Görüşlerin Sınıflara Göre Dağılımı

Kadınların siyasette ve mecliste şimdikinden daha fazla yer almalarına gerek yoktur.	Evet	Hayır	Fikrim Yok	Total
1.sınıf	11	128	8	147
2.sınıf	9	110	10	129
3.sınıf	13	130	16	159
4.sınıf	8	87	4	99
Yüksek Lisans	1	8	0	9
Total	42	463	38	543

Tablo 13’da araştırmaya katılan öğrencilere “ Kadınların siyasette ve mecliste şimdikinden daha fazla yer almalarına gerek yoktur.” şeklinde bir ifade yöneltildiğinde yanıtlar şu şekilde; 1. Sınıfta okumakta olan 11 öğrenci “evet”, 128 öğrenci “hayır”, 8 öğrenci “fikrim yok” demiştir. 2.sınıfa okumakta olan 9 kişi “evet”, 110 kişi “hayır”, 10 kişi “fikrim yok” yanıtını vermiştir. 3. Sınıfta okumakta olan 13 öğrenci “evet”, 130 öğrenci “hayır”, 16 öğrenci “fikrim yok” demiştir. 4.sınıfa okumakta olan 8 kişi “evet”, 87 kişi “hayır”, 4 kişi “fikrim yok” şeklinde yanıtlamıştır. Yüksek lisans öğrencilerinden 1 kişi “evet” ve 8 kişi “hayır” yanıtını vermiştir. Dağılıma baktığımızda “Kadının siyasette ve mecliste şimdikinden daha

fazla yer almalarına gerek yoktur.” ifadesine bakıldığında çoğunlukla “hayır” yanıtı gelmiştir. Araştırmaya katılan 543 öğrencinin 463’ü “hayır” demiştir. Özellikle “hayır” yanıtının çoğunlukta olduğu sınıf seviyesi 3’tür. Bu görüşe çoğunlukla katılmayan üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri olmuştur.

Tablo 14: Ailesindeki Kadınların Siyasete Girmesini Doğru Bulma /Bölgümlere Göre Dağılım

Ailesindeki Kadınların Siyasete Girmesini Destekleme ve Doğru Bulma	Destekleri m	En Doğrusun u Kendisi Destekle mem	İzin Vermem	Total	
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	106	33	6	2	147
Kamu Yönetimi	151	46	4	5	206
Maliye	64	20	2	3	89
Ekonomi	41	8	2	1	52
İktisat	38	11	0	0	49
Total	400	118	14	11	543

Tablo 14’de “ Kadınların Siyasete Girmesini Doğru Bulma” görüşünü öğrencilerin okumakta oldukları bölümlere göre değerlendirmeye aldık. “Ailenizdeki bir kadının (siz, eşiniz, kızınız, anneniz) siyasete girmesini, belediye başkanı, milletvekili adayı olmasını destekler misiniz, doğru bulur musunuz?” sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerden şu şekilde yanıtlar gelmiştir; Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde okumakta olan öğrencilerden 106 kişi “desteklerim”, 33 kişi “en doğrusunu kendisi bilir”, 6 kişi “desteklemem” ve 2 kişi “izin vermem” yanıtını vermiştir. Kamu Yönetimi bölümünde okumakta olan öğrencilerden 151 kişi “desteklerim”, 46 kişi “en doğrusunu kendisi bilir”, 4 kişi “desteklemem” ve 5 kişi “izin vermem” şeklinde yanıtlamıştır. Maliye bölümünde okumakta olan öğrencilerin 64’ü “desteklerim”, 20’si “en doğrusunu kendisi bilir”, 2’si

“desteklemem” ve 1’i “ izin vermem” yanıtını vermiştir. Ekonometri bölümünde okumakta olan öğrencilerin 41’i “desteklerim”, 8’i “en doğrusunu kendisi bilir”, 2’si “desteklemem” ve 1’i izin vermem” demiştir. İktisat bölümünde okumakta olan öğrencilerin 38’i “desteklerim”, 11’i desteklemem yanıtlarını vermiştir. Bütün bölümler açısından değerlendirmeye alındığında kadınların siyasete girmesini destekler ve doğru bulur nitelikte yanıtlar verdiklerini görüyoruz. Bu durum diğer sorulara verdikleri cevaplarla tutarlılık içerisinde. Bu kümedeki kişiler sahiplik oldukları görüşler açısından çok benzerlik göstermektedir. Hayata bakışları ve yaşam tarzı konusunda siyasi görüşleri oldukça parlak olan örneklen grubudur. Diğer kümeler, toplumun kolayca tanımlanabilen, ortak noktaları daha rahat tespit edilebilen, bazıları uçlarda olan kesimlerinden oluşurken, bu küme için aynı şeyi söylemek mümkün değil. Diğer bir deyişle, öbür kümelerin değişik konulardaki algı ve fikirlerini uçlara çeken sebepler, araştırma bulgularında çok göze çarparken, bu kümeyi oluşturan bireylerin fikir ve davranışlarını olması gereken düşünce yapısına ve ortalamaya yakın değerleriyle açıklamak mümkün.

Tablo 15: Siyasette Kadın/Erkek Aktifliği Cinsiyete Göre Karşılaştırma Değerleri

Siyasette kadın-erkek kadar aktif midir?	Evet	Hayır	Total
Erkek	38	167	205
Kadın	62	276	338
Total	100	443	543

“Siyasette kadınlar erkekler kadar aktif midir?” sorusuna araştırmaya katılan öğrencilerin vermiş olduğu yanıtlar şu şekildedir; Toplamda 205 kişi olan erkek öğrencilerin 38’i “evet”, 167’si “ hayır” yanıtını vermiştir. Toplamda 338 kişi olan kadın öğrencilerin 62’si “evet”, 276’sı “hayır” şeklinde yanıt vermiştir. Her iki cinsten çoğunlukla kadınların siyasette aktif olmadığını düşünmektedir. Diğer sorularla karşılaştırıldığında kadın ve erkek öğrencilerde kadınların siyasetin içinde daha çok bulunması gerektiğini, karar mekanizmalarında daha fazla yer alması gerektiğini belirtir nitelikte çıkan sonuçlar elde ettik. Fakat siyasi arenalardaki kadın cinsinin yetersizliği konusunda kadın ve erkek öğrencilerin fikirleri birbirini destekler niteliktedir.

Tablo 16: Siyasette Kadın/Erkek Farklılığı Cinsiyete Göre Karşılaştırma Değerleri

Siyasal işlerde kadın veya erkek olmak fark etmez.

	Evet	Hayır	Fikrim yok	Total
Erkek	164	22	19	205
Kadın	274	41	23	338
Total	438	63	42	543

Tablo 16’te “Siyasal işler için kadın veya erkek olmak fark etmez.” İfadesine gelen yanıtlar şu şekildedir; erkek öğrencilerin 164’ü “evet”, 22’si “hayır”, 19’u “fikrim yok” demiştir. Kadın öğrencilerin 274’ü “evet”, 41’i “hayır”, 23’ü “fikrim yok” yanıtını vermiştir. Aynı şekilde bu tabloda da diğer soruları destekler nitelikte olumlu bir bakış açısı görüyoruz. Hem kadın hem de erkek öğrencilerin neredeyse tamamı bu ifadeyi desteklemiş ve siyaset yapmak

için cinsiyetin önemi olmadığını göstermiştir. Celal Bayar Üniversite’si İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi hem kadın hem erkek öğrencilerin “siyasete ve kadına” olumlu bakış açıları ve fikir birliği içerisinde oluyor olmaları önemli ve dikkat çekicidir. En önemli eğitim kademelerinden biri olan üniversitelerde toplumsal cinsiyet bilinci yüksek öğrenciler yetiştiriyor olmaları bir çok sorunun çözümünü de beraberinde getirir. Üniversitelerde mesleki anlamda yetiştirilen ve toplumsal konularda duyarlı hale getirilen öğrencilerin olumlu bakış açıları büyük önem taşımaktadır.

Tablo 17: Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Sayısı Bilgisi Cinsiyete Göre Dağılım Değerleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinde halen 550 milletvekili görev yapıyor . Bunların kaç kadındır, biliyor musunuz?
Bilmiyorsanız, kaçının kadın olduğunu tahmin ediyorsunuz?

0-80   100-300   300-550   Total

Erkek	175	29	1	205
Kadın	287	51	0	338
Total	462	80	1	543

“Türkiye Büyük Millet Meclisinde halen 550 milletvekili görev yapıyor . Bunların kaç kadındır, biliyor musunuz? Bilmiyorsanız, kaçının kadın olduğunu tahmin ediyorsunuz?” şeklinde yöneltilen soru öğrencinin hem bilgisini hemde ilgisini ölçmeye yönelik sorularımızdan biridir. Bu soruya araştırmaya katılan kadın öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir; 287 kişi “0-80” aralığı, 51 kişi “100-300” aralığı demiştir. Erkeklerde durum şu şekildedir; 175 kişi “0-80”, 29 kişi “100-300” ve 1 kişi “300- 550” aralığını

belirtmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde dağılım şu şekildedir; 469 kişi erkek %85,58'i ve 79 kişi kadın %14,42 şeklindedir. Tablo 14'te de görüldüğü üzere çoğunluk olarak kadın/erkek öğrencilerde 0-80 aralığını işaretlemiştir.

Tablo 18: Parti Adaylarını Oluşturma Kararı Değerleri

Sizce sizin oy vereceğiniz partide adayların listeye adının konmasına kimin karar verildiğini biliyor musunuz?	Parti Lideri	İlgili Komite	İl ve İlçe Teşkilatı	Tüm Parti Üyeleri	Total
Erkek	106	52	27	20	205
Kadın	124	132	31	51	338
Total	230	184	58	71	543

“Sizce sizin oy vereceğiniz partide adayların listeye adının konmasına kimin karar verdiğini biliyor musunuz?” sorusuna gelen yanıtların cinsiyete göre dağılımı; erkeklerden, 106 kişi “parti lideri”, 52 kişi “ilgili komite”, 27 kişi “il ve ilçe teşkilatı” ve 20 kişi “tüm parti üyeleri” şeklinde yanıtlamıştır. Kadınların, 124 kişi “parti lideri”, 132 kişi “ilgili komite”, 31 kişi “il ve ilçe teşkilatları” ve 51 kişi “tüm parti üyeleri” şeklinde yanıtlamıştır. Buradaki fikir birliği diğer sorularda olduğu gibi değildir. Erkek öğrencilerde “parti liderleri” diyen çoğunluk olarak cevaba daha yakındır. Kadınlarda ise dağılım iki şık arasında olmuştur; “ilgili komite” ve “parti liderleri” şeklinde yanıtlanmıştır.

Celal Bayar Üniversitesi'nde okumakta olan öğrencilerin siyasetin çok da uzağında görünmemektedirler. Çünkü benzer sosyoekonomik yapıya, hatta daha ileri ekonomik

kalkınmışlık yapısına sahip yerlerde yapılan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Keza siyasete bakış açıları içinde aynı şeyi söylemek mümkündür. Nitekim araştırmaya dâhil edilen kadın katılımcılar, siyasete nasıl baktıklarına ilişkin görüşleri analiz edilmiş ve sonuç olarak sıcak baktıkları, yani “bilgi” boyutunda yer aldıkları görülmüştür. Bilgi boyutunda siyasette yer almak, olaylar ve sorunlara yakın olmak yanında siyasette sorumluluk üstlenmek olarak anlamlandırılır.

Tablo 19: Adayın Kadın Olması Halinde Oy Verme Durumunun Değerleri

Adayın kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınızı Değiştirir mi, ne yönde değiştirir?	SAYI	%
Değiştirmez, partime bakarım	211	38,9
Kararım güçlenir	95	17,5
Sırf bu yüzden vazgeçerim	3	,6
Adayın kim olduğuna bağlı	234	43,1
Total	543	100,0

“Adayın kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınızı değiştirir mi, ne yönde değiştirir?” yöneltile soruya yanıtlar şu şekildedir; “değiştirmez partime bakarım” diyen 211 öğrenci %38,9, “kararım güçlenir” diyen 95 kişi %17,5, “sırf bu yüzden vazgeçerim” diyen % 0,6 ve “adayın kim olduğuna bakarım” diyen 234 kişi %43,1’dir. Çoğunlukla diğer anket sorularla anlam ilişkisi içerisinde olan cevaplar dikkat çekmektedir. Bu soruda yanıtların çoğunlukla iki şık üzerinde yoğunlaştığını görüyoruz. “değiştirmez partime bakarım” diyen 38,9’luk bir dilim ve “adayın kim olduğuna bağlı” diyen %43,1’i de başka bir dilimdir.

Oy vereceği adayın cinsiyeti için değil düşüncelerini ve isteklerini dile geçirebilecek kişiye oy verme bilincinin oluşmuş olduğu bir araştırma grubudur. Seçmenin oy verme davranışı üzerine teorik yaklaşımlar üretilmiştir ve bireyin partiyle özdeşleşmesi en yaygın modeldir. Birey oy verdiği partiyi hukuki bir bağlılıktan dolayı ya da parti lideri kadın/erkek olduğu tercih etmez. Çoğu seçmen hayatı boyunca aynı partiye bağlı kalmaktadır çünkü kendisini o partinin görüşleriyle özdeşleştirmektedir. Bireyler sosyal olarak politikleşebilir. Sosyal özellikleri parti tercihlerini belirleyicisi olabilir. Oy verme temel olarak bir grup tecrübesidir. Birlikte çalışan ve yaşayan insanların aynı adaya oy vermeleri çok normaldir. Oy vermede ailenin ve çevrenin önemli rolü bulunmaktadır.

Tablo 20: Ekonomi, Finans, Dış İlişkiler, Milli Güvenlik Alanlarında Kadın Olgusu Metaforunun Değerleri

Kadınlar siyasette yer alsalar bile ekonomi, finans, dış ilişkiler, milli güvenlik gibi konularda fikir sahibi olamazlar.

	Evet	Hayır	Total
Erkek	14	191	205
Kadın	13	325	338
Total	27	516	543

Tablo 20’da “Kadınlar siyasette yer alsalar bile ekonomi, finans, dış ilişkiler, milli güvenlik gibi konularda fikir sahibi olamazlar.” ifadesine verilen yanıtlar şu şekildedir; 14 erkek “evet” ve 191 erkek “hayır” demiştir. Kadınlarda durum şu şekildedir; 13 kişi “evet” ve 325 kişi “hayır” yanıtını vermiştir.

Tablo 21: Kadın Siyasetçilerin Artması ve Türkiye’nin Daha İyi Bir Toplum Haline Gelmesi Değerleri

Kadın siyasetçi artınca, Türkiye gelişecek, daha iyi bir toplum haline gelecektir.

	Evet	Hayır	Fikrim yok	Total
Erkek	91	46	68	205
Kadın	236	23	79	338
Total	327	69	147	543

Tablo 21’de “Kadın siyasetçi artınca, Türkiye gelişecek, daha iyi bir toplum haline gelecektir.” ifadesine verilen yanıtlar şu şekildedir; 91 erkek “evet”, 46 erkek “hayır” ve 68 erkek “fikrim yok” yanıtını vermiştir. Aynı soruya kadın öğrencilerin vermiş olduğu yanıtlar şu şekildedir; 236 kişi “evet”, 23 kişi “hayır” ve 79 kişi “fikrim yok” yanıtını vermiştir.

Tablo 22: Türkiye’de Kadınların Karar Verme Süreçlerine Katılımının Önündeki En Önemli Engelin Değerleri

Tablo 22’de “Türkiye’de kadınların karar verme süreçlerine katılımının önündeki en önemli engel nedir?” sorusunu değerlendirmeye aldık. Çalışmaya katılan toplam 543 öğrenciden gelen yanıtlar şu şekildedir; 56 erkek “Mevcut temsili demokraside partiler üzerinden giden örgütlenme anlayışından”, 76 erkek “Partilerin aday gösterdikleri insanların meclise seçilmeleri ve partilerin kadın adayları tercih”, 22 erkek “Kadınların mecliste yer almaları önünde ciddi bir engel oluşturuluyor olması”, 51 erkek “hiçbiri” yanıtını vermiştir. Aynı soruya kadınlardan gelen yanıtlar şu şekildedir; 86 kişi “Mevcut temsili demokraside partiler üzerinden giden örgütlenme anlayışından”, 136 kişi “Partilerin aday gösterdikleri insanların

meclise seçilmeleri ve partilerin kadın adayları tercih”, 75 kişi “Kadınların mecliste yer almaları önünde ciddi bir engel oluşturuluyor olması” ve 41 kişi “hiçbiri” yanıtını vermiştir.

Türkiye’de kadınların karar verme süreçlerine katılımının önündeki en önemli engel nedir?	Mevcut temsili demokraside partiler üzerinden giden örgütlenme anlayışından	Partilerin aday gösterdikleri insanların meclise seçilmeleri ve partilerin kadın adayları tercih etmemeleri	Kadınların mecliste yer almaları önünde ciddi bir engel oluşturuluyor olması	Hiçbiri	Total
Erkek	56	76	22	51	205
Kadın	86	136	75	41	338
Total	142	212	97	92	543

4.5.Yarı yapılandırılmış Görüşme

Örnekleme için iki aşamalı bir yöntem tercih edilmiştir. Birinci aşamada nicel araştırma yöntemi olan anket tekniği seçimi; ikinci aşamada ise, nitel araştırma yöntemi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak betimsel analiz uygulanmıştır.

Nitel araştırmanın yöntemi için herkes tarafından kabul gören bir açıklama yapmak mümkün değildir. Bunun nedeni ise, nitel araştırma kavramının geniş bir yelpazeye sahip olması ve bu yelpaze altında yer alabilecek birçok kavramın değişik disiplinlerle yakından ilişkili olmasıdır. Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve akılcı bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak olanaklıdır. Yapılan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, yapılandırılmış görüşme tekniğine göre daha elastik bir yapıya sahiptir. Bu teknikle, araştırmada önceden sormayı planladığımız soruların içinden görüşme protokolünü hazırlıyoruz. Buna karşın araştırmada görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışı değişebilir ve görüşme esnasında yanıtların daha çok açılmasını, ayrıntılanmasını mümkündür.¹¹¹

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sağladığı kolaylık ve araştırmayı daha güvenilir kılınmasının sebebi; protokole bağlı olarak sürdürülmesi, sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunuyor olmasıdır.¹¹²

¹¹¹ Abbas Türnüklü., s.63-64.

¹¹² Abbas Türnüklü, “Eğitim-bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”, **Dergipark**, s.24, 2000, s.543.

4.6.Araştırma Modeli

Araştırmaya konu olan birey, olay veya nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Yöntemindeki temel anlayış ise, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

16 Mayıs 2017 tarihinde Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdare Bilimler Fakültesinde Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler, Kamu Yönetimi, İktisat, Maliye ve Ekonometri bölümünde okumakta olan öğrencilerin üzerinde bir anket çalışması uygulanmıştır. Anket çalışması yapıldıktan sonra öğrencilerin gönüllülük esasına göre yarı yapılandırılmış görüşme için öğrenci seçilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme için tercih edilen kişiler özellikle Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencileri olmuştur. Seçilen kadın ve erkek öğrencilerin kaçınıcı sınıfta oldukları ve yaş unsuru da göz önünde tutulmuştur. Bütün bunlar referans alınarak öğrencilerin cinsiyete göre siyasi katılımları ve iktidara bakış açılarını objektif bir şekilde yansıtılmaya çalışılacaktır.

4.7.Verİ Toplama Süreci

Araştırma verileri, 16 Mayıs 2017 tarihinde öğrenci adaylarının uygun oldukları saatlerde araştırmacının gözetiminde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde uygun olan sınıflarda görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Araştırmada yapılan görüşmeler için, araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, erkek ve kadınların iktidara bakış açıları ve siyasal yaşama katılmalarındaki farklılığı ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada neler yapılabileceğine ilişkin görüşler belirlenmiştir. Görüşme sürecinde, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir biçimde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin en önemli görevidir. Bu rahatlığın sağlanabilmesi için, yapılan

görüşmelerde sorular günlük konuşma diliyle sorulmuştur ve bir sohbet havası oluşturulmuştur. Aynı zamanda yapılan görüşmeler kayıt altına alınır ve gizlilik esasına uygun bir biçimde muhafaza edilir. Toplanan bilgilerin içeriği araştırma ile ilgili ve yetkili kimseler dışında hiç kimse ile konuşulup paylaşılmamaktadır.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sırasında onlara şu sorular yöneltilmiştir:

- i. Kısaca kendinden bahseder misin?
- ii. Siyaset sizin için ne anlama geliyor?
- iii. Siyasi gelişmeleri takip ediyor musunuz?
- iv. Seçimlerde özgür iradenizle oy kullanıyor musunuz?
- v. Siyaset herkesi ilgilendiren bir sorumluluk mudur?

Şeklinde sorular yöneltilir. Öğrenci bu sorularla anket uygulamasında karşılaşmıştır. Anket kapalı uçlu bir yöntem olduğu için fikirleri şıklarla sınırlı kalmaktadır. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi bölümünde eğitim gören bu öğrenciler hakkında daha geniş bir bilgiye ulaşmamıza yardımcı olacaktır. Aynı zamanda seçilmiş olan kişiler yöneltilen her soruya cevap vermeme hakkına sahiptir.

Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine uygulanan görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu yukarıda yer almaktadır.

4.8. Veri Analizi

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir biçime getirilmesidir. Betimsel çözümlemede elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu çözümlemede, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir.

Araştırmada verilerin analizinde şu adımlar izlenmiştir:

Görüşmelerin dökümü: Öğrenciler ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında kayıt yapılır ve satıra numara verilerek görüşme dökümü formu oluşturulur.

Görüşme kodlama anahtarlarının hazırlanması: Görüşmenin dökümleri yapıldıktan sonra, görüşme soruları tek tek ele alınarak, her soru için verilen tüm yanıtlar doğrultusunda seçenekler ortaya çıkar.

4.9.Araştırma Bulguları

Yapılan bu araştırmada Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdare Bilimler Fakültesinden seçilmiş olan öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme sırasında öğrencilerin kendilerine yöneltilen sorulara verdiği yanıtlardan elde edilen bulgular, temalar ve alt temalar altında öğrencilerin verdikleri yanıtlardan doğrudan alıntılar yapılarak verilmiştir. Doğrudan alıntılarda frekansı yüksek olan görüşlere daha çok yer verilmiştir. Araştırma bulgularından elde edilen temalar ve alt temalar şunlardır;

- a) Öğrencilerin siyaset kavramı ile ilgili düşünceleri,
- b) iktidar ve siyasi davranışlarımız hakkındaki düşünceleri,
- c) oy kullanma hakları,
- d) siyasi gelişmeleri takip etme ve siyasi kararları alma süreçleri
- e) siyasal sorumluluk düşüncesine ilişkin görüşler toplanmıştır.

Öncelikle seçmiş olduğumuz öğrencilerin “ adı, soyadı” diyaloglarda yer almayacaktır. Görüşmenin yapıldığı kadın öğrencilere “K” ve erkek öğrencilere “E” harfleri ile kodlandırmalar yapılmıştır. Bu şekilde kodlandırmanın sebebi cinsiyete göre öğrencilerin vermiş olduğu yanıtlar rahatlıkla anlaşılır.

İlk kullanmış olduğumuz araştırma tekniği olan ankette de “ Siyaset sizin için ne anlama geliyor?” dedik ve düşünmek, sorun çözmek, yalan söylemek, anlam ifade etmemekte, çıkarıcılık, adam kayırma, mücadele, iktidar kavgası, hiçbirisi şeklinde dokuz şıktan oluşan yanıt seçeneği sunduk ve bunlardan yalnızca bir tanesini işaretleme hakkı verdik. 543 öğrencinin büyük bir çoğunluğu “iktidar kavgası” diğer yarısında “sorun çözmek” olarak işaretlemiştir. Araştırma grubunu siyah ve beyaz gibi bir birinden net bir şekilde ayıran iki sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmanın görüşme boyutuna geldiğimizde verilen yanıtlar üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan aynen aktarılmıştır. Seçilmiş olan öğrencilerin çoğu siyaseti negatif açıdan yorumlamaktadır. Soru yöneltildiğinde net, kesin, kararlı, emin ve neredeyse hepsi tek cümlelik açıklamalar yapmıştır. Hatta araştırmanın anket bölümünde bu soruya birden fazla şıkla yanıt vermek istediklerini de dile getirmişlerdir.

Çizelge 1. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencilerinin “Siyaset sizin için ne anlama geliyor?” sorusuna verdikleri yanıt.

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencilerinin siyaset kavramı konusundaki görüşleri.

Soru: Siyaset sizin için ne anlama geliyor?

K.1 : Tam anlamıyla yarış ve çıkar ilişkisi.

Sözlük anlamıyla siyaset dediğimiz şey devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş ve anlayıştır. Kısacası devlet yönetme, yönetim olarak açıklayabiliriz. Politika dediğimiz şey de devletin etkinliklerini amaç yöntem ve içerik olarak düzenleme ve

gerçekleştirme esaslarının bütünüdür. Aslında sözlük anlamına bakıldığında negatif hiçbir açıklama yoktur.

“K1” olarak kodlandığımız cinsiyeti kadın olan öğrencimizin siyasetin tanımını “yarış” ve “çıkarıcılık” olarak adlandırmıştır.

“E1” kodunu vermiş olduğumuz cinsiyeti erkek olan öğrencinin vermiş olduğu yanıt şu şekildedir;

Soru: Siyaset sizin için ne anlama geliyor?

E.1. İnsanları yönetmek ve ideolojileri, düşünceleri ve her şeyi..

“E1” in vermiş olduğu yanıt siyasetin anlamını ve işleyiş şeklini seçmiş olduğu sözcüklerle aktarmaktadır.

Soru: Siyaset sizin için ne anlama geliyor?

E.2 : Benim açımdan ülkemizde daha çok “bir yerlere gelebilmek” anlamına geliyor.

Soru: Siyaset sizin için ne anlama geliyor?

K.2 : İktidar kavgası anlamına geliyor.

Soru: Siyaset sizin için ne anlama geliyor?

K.3 : Devlet işlerini yürütürken ortaya çıkan sorunlar olarak görüyorum.

Soru: Siyaset sizin için ne anlama geliyor?

E.3 : “ Bir yerde okumuştum. Şöyle diyordu: :**“Siyaset halk arasında ölüm, yalan dolan anlamına geliyor.”** diyordu. Benim açımdan ülkemizde daha çok bir yerlere gelebilmek anlamına geliyor. Siyasetçiler eğitim olarak kaliteli değiller.. Birbirlerine sandalye fırlatıyorlar.. Her şeyde bir seviyesizlik var.. Kendi bulundukları parti başkanlarına sadakat.. Bu adamların yaptığı her şey beni etkiliyor .çocuğumu...geleceğimi..” biçiminde görüş bildirmiştir.

Soru: Siyaset sizin için ne anlama geliyor?

K.5 : “Bu konuda çok karamsar düşünüyorum. Belli kesimin çıkarlarını kapsayan ve belli bir kesimi işin içine almayan bir şey.. Devlet işlerini yürütürken ortaya çıkan sorunlar olarak görüyorum. Türk toplumunun aşırı bencil olduğunu düşünüyorum.. Ortadoğu bataklığı, terör...” demiştir.

Bu soruları özellikle Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencilerine soruyor olmanın temel bu bölümlerde yetiştirilen ve belki de siyasetin bir parçası olacak, siyasal mekanizmanın içerisinde yer alacak kişilerin ne tarz görüşlere sahip olduğunu anlamaktır. Siyaset Bilimci ve Kamu Yönetimi öğrencilerine “siyaset” sözlük anlamı olarak, tanım olarak, kitaplardan okutularak öğretilmektedir. “Yönetme” ve “ yönetim” anlamına gelen siyasetin negatif algılanıyor olmasına bir çok şey sebebiyet vermektedir. Örneğin; günümüz siyaset anlayışı, medyada siyasi figüranların ekranlara yansiyış şekilleri gibi.. “K5” in vermiş olduğu umutsuzluk ifadesini görüyoruz. Yaşamış olduğu ülkenin insanlarını yalnızca kendi çıkarlarını, yararını düşünen bir kimse olarak tanımlıyor. “K5” Türkiye’deki terör olaylarını bu duruma örnek olarak göstermiştir.

Araştırmalar siyasetin kadın için çok farklı şekillerde algıladığını göstermektedir. Kadınların siyaseti nasıl gördüklerine ilişkin algıları kadının demografik özellikleri yanında, önemli derecede içinde bulunduğu toplumun özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir.. Bilginin egemen olduğu toplumlarda, kadının siyasete bakış açısı, kapalı toplumlara göre çok daha farklı olacaktır. Diğer bir deyişle, kapalı toplumlara göre açık ve çağdaş toplumlarda kadınlar, siyasi olarak toplumsal rollerinin bilincinde olarak siyasette daha aktif rol almaktadır.

Araştırma grubunda yer alan kadınların siyasetin kendileri için ne anlama geldiği sorusuna verdikleri yanıtlara çizelge 1’de yer verilmiştir.

Çizelge 2. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencilerinin “Siyasi gelişmeleri takip ediyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıt.

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencilerinin siyasi gelişmeleri takip etme ile ilgili görüşleri.

Televizyon kanalı, radyo kanalları, gazeteler, dergiler, internet siteleri üzerinden dünya ve ülkedeki gündemi kolaylıkla takip etmek mümkündür. Gelişmeleri takip etmek kişinin konu hakkına fikir sahibi olabilmesi ve konu hakkında daha bilgili olmasına yardımcı olur.

Siyasi gelişmeleri takip konusundaki görüşler;

Soru : Siyasi gelişmeleri takip ediyor musuz?

K.2 : “Genelde haberleri Twitter’den takip ediyorum. Kanallar vazgeçilmez bir şey.. Sinirlerime dokunan şeyler olduğunda Fox kanalını izledim çünkü kendi görüşüme göre..” biçiminde görüş bildirmiştir.

Soru : Siyasi gelişmeleri takip ediyor musuz?

E.3 :“Sol görüşlü bir insanım. enternasyonal biriyimdir. Fikrimi söylerken çekinmiyorum. Bizim gibi halk çocuğusyan fikrini söylerken tereddütte bırakılıyorsun. Bunu söyledim diye vicdan azabı çekmem ama sıkıntı oluyor. Havuz medya olduğu aşikâr. Ben herkesi takip ediyorum. Her kanala bakıyorum. Doğuş grubu, doğan medya yanlı bunlar. Halk tv, ulusal kanal onlarda kendi bulundukları siyasi partiye savunuyor. Onlarda yanlı.. Özellikle şöyle çok etkilendim 6 kişiye 1 kitap düşüyor. Dev diye bir terminoloji var ve televizyon için çok doğu. En etkili iletişim aracı hükûmete yakın olduğu için çok etkiliyor.” biçiminde görüşünü belirtmiştir.

Çizelge 3. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencilerinin “İnançlarınızın siyasi davranışlarınız üzerinde etkisi var mı?” sorusuna verdikleri yanıt.

İnançlarınızın siyasi davranışlarınız üzerinde etkisi konusundaki görüşleri:

“Siyasette Kadının Yeri ve Öneme İlişkin Bir Araştırma: Tunceli il Örneği” adlı çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisinde yer almış ve bu çalışmada “İnançlarınızın siyasi davranışlarınız üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklinde bir soru yönetilmiştir.¹¹³ Bu çalışmadan örnek alarak Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerine benzeri şekilde bir soru yönelttik ve sonuç oldukça farklıydı. Birçok çalışmada inanç ile kendisini özgür hissetme arasındaki ilişki çeşitli araştırma sonuçlarına göre oldukça yüksek bulunmuştur. Örnek aldığımız çalışmada daha çok Türkiye’de İslam ve kadına bakış açısı şeklinde yer verilmiştir. Oysa bizim çalışmamıza göre çıkan sonuç İncanın, siyasi davranış üzerinde etkisi olmaması gerektiği ama bir yandan da mecburi bir şeymiş gibi bir sonuç ortaya çıkıyor. Diğer çalışmalarla inançların siyasette katılımı hatta bir çok şeye etkisi olduğu sonucuna varılıyor. Celal Bayar Üniversitesi’ndeki öğrencilerin görüşlerine göre de

---

¹¹³ A.g.e.

etkisi var. Fakat aile, çevre ve ideolojilerin oluşturduğu baskıdan kaynaklanmaktadır. Bir araştırmacı olarak gözlemlediğim şeyler şu şekildedir; soru yöneltildiğinde akıcı cevap veremem, kararsız kalma, tedirginlik ve soru üzerinde uzun diyaloglar kurulamamıştır.

İnançlarınızın siyasal davranışlarınız üzerinde etkisi konusunu;

Soru :İnançlarınızın siyasal davranışlarınız üzerinde etkisi var mı?

E.2 : “Çok radikal, sekülerist düşüncelere hakimimdir. Dini çok azda olsa referans alan biriyim. Karşı tarafın Sünni, Şii olması bunlardan dolayı insanlar birbirinden nefret ediyor. İnsan bana ne katıyor ben ona bakarım. Sahip olduğu kimlikler değil.

Din üzerinden siyaset yapılmamalıdır. Fakat yapılıyor.” biçiminde görüşünü belirtmiştir.

Soru : İnançlarınızın siyasal davranışlarınız üzerinde etkisi var mı?

K.1 : “Etkilemiyor. Aile geleneğinden geliyor. Daha muhafazakar bir aile öyle düşünüyor. Din devlet işlerine karışmıyor ama Türkiye’de karışıyor.” demiştir.

Soru : İnançlarınızın siyasal davranışlarınız üzerinde etkisi var mı?

K.4 : “Din etkili olmamalıdır. Laiklik hoş bir şeydir. İnsanlar özgürdür. Başı kapalı bir insanda devlet kurumuna girebilir. Bu onun özgürlüğü (...) Vicdanım ve mantığım arasında kalıyorum. Kafası açık olmalı olmamalı da..” biçiminde görüşünü belirtmiştir.

Soru : İnançlarınızın siyasal davranışlarınız üzerinde etkisi var mı?

K.5 : “Karışmaması gerekiyor ama karışıyor. Özgür olduğumuzu düşünüyoruz. Üzerimizden siyaset yapılıyor. Eşcinsel oluşumuz, kıyafetimiz. Annem aşırı muhalif birisidir. Aileden gelen bir gelenek olduğunu düşünüyorum. Anneannem kaç dönem görmüş bir kadın CHP başka bir partiydi diyor.” şeklinde fikrini belirtmiştir.

Celal Bayar Üniversitesindeki kadınların ve erkek öğrencilerle yapmış olduğumuz görüşmeler neticesinde, inancın siyasi davranışlar üzerinde etkisi olmaması gerektiği fakat aile, çevre ve bağlı olduğunuz ideolojiden kaynaklı ister istemez etkisi altına girildiği şeklinde yorumlayabiliriz. Böylece bu araştırma sonuçları da inancın siyasi katılıma etkisinin olduğunu gösterir olmasıyla beraber, benzer araştırma sonuçlarını destekler şekilde sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 4. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi öğrencilerinin “Seçimlerde özgür iradenizle oy kullanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıt.

Seçimlerde özgür iradenizle oy kullanma hakkındaki görüşleri:

Soru : Seçimlerde özgür iradenizle oy kullanıyor musunuz?

K.4. “Kararımı kendim veriyorum. Babamla ayrı görüştüyüz fakat onu ikna etmeye çalışmıyorum. Apolitiğim.. Babam CHP’li. Beni ikna etmeye çalışıyor. Etkileyemiyor. Onu at gözlüğü takmış gibi görüyorum. Annemde zaten apolitik takılıyor..” demiştir.

Soru: Seçimlerde özgür iradenizle oy kullanıyor musunuz?

K.5 : “Kendim karar veriyorum. Babam ikna etmeye çalışmadan bana doğruyu ve yanlış göstermeye çalışıyor. Annem siyasetle ilgilenmiyor evin bütçesine bakıyor..” biçiminde ifade etmiştir. Kadının siyasetin karar sürecine bilfiil katılabilmesi için öncelikle parti teşkilatların erkek egemen yapıdan kurtarılması da gereklidir. Daha sonra kadın yönünden siyasal katılıma engellerin aşılması çok daha kolaylaşmış olur. Katılımcıların siyasi kararları nasıl aldıklarına bakıldığında yüksek bir oranda kendileri aldıklarını ifade etmeleri, erkek egemen yapının etkili olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılım sözlük anlamına göre, “bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir işi üstlenme ya da bir olayda etkin olma” dır.¹¹⁴ Siyasal katılma ise, bireylerin ve toplumsal grupların içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin yönetiminde görev almaları, seçme, seçilme, örgütlenme, görüş açıklama vb. yollarla katkıda bulunmalarıdır. Diğer bir deyişle, yönetim erkinin kararlarını etkilemeye yönelik bütün çabalar, siyaset biliminin temel konularından biri olan siyasal katılmanın kapsamına girmektedir. Başka bir açıdan bakıldığında, birey ve toplumsallaşmanın hemen akabinde “siyasal katılma” olgusu gündemde yer almaktadır. Siyasal katılma; toplumsal düzenin kuruluşu, yönetimi ve denetimine ilişkin politikaların saptanması, kararların alınması ve uygulanmasına ilişkin süreçlerin içinde yer almaktadır. Bir bakıma bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Siyasal katılma denilince, ilk akla gelen çoğunlukla seçimlere katılmaktır. Ancak, seçimlere katılmak siyasal katılmanın sadece bir boyutudur. Oy verme, seçimlere katılma dışında da siyasal katılma bireylerin hayatında mevcuttur.¹¹⁵

Pasif katılım, “Yani bireysel siyasal davranış, objektif faktörler olarak nitelendirdiğimiz özelliklerden etkilenmeye daha uygundur. Örneğin bu tür davranış sosyoekonomik statü, din,

¹¹⁴Türk Dil Kurumu. (2009). Büyük Türkçe Sözlük. Ağustos 2009. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.

¹¹⁵Funda Şahin, ‘Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkileri ve Üye Profilleri’, T.C. Bakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2011, Ankara.

ırk ve etnik farklılıklar, eğitim, yaş büyük ölçüde belirlemektedir. Cinsiyet bu objektif statülerden biridir ve diğerleri gibi etkili olmakta, ama oransal etkisi duruma göre değişmektedir”. Görüldüğü üzere bireysel siyasal katılım kavramını açıklarken daha çok bu davranışı etkileyen sosyokültürel ve ekonomik faktörlere dikkat çekmektedir. Cinsiyet faktörü göz önüne alındığında kadınların siyasal katılımlarında, oy verme davranışı olarak adlandırılan pasif katılım türünde erkeklerle eşit sayılabilecek seviyeye erişmiş oldukları yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır. Kadınlar pasif siyasal katılımlarını gerçekleştirilirken, toplumdaki genel kanı kadınların bu eylemlerinde yakın çevrelerindeki erkeklerin etkisi altında kaldıklarına ilişkindir.¹¹⁶

Kadının siyasi kararlara katılımı kapitalizmin ayak seslerinin gelmesi ile başlamış ise de, yaygın olarak ikinci dünya savaşıdan sonra, özellikle sosyalist devrimlerle yaygınlık kazanmıştır. Keza aynı şekilde siyasi kararların verilmesinde yalnız başına ve kendi iradesi ile karar verebilmesi çok daha karmaşık bir süreçtir. Çünkü kapalı toplumlarda, kadınların erkek ya da evin büyüğü olarak erkeğin iradesinin dışında siyasi nitelikli kararları verebilme ihtimali oldukça zayıf görülmektedir. Ancak, Celal Bayar Üniversitesi’nde bu siyasal davranışa aykırı bir durum yaşanmaktadır. Nitekim araştırmaya katılan bir kadın; *“siyasi kararları tabi ki kendim veriyorum. Siyaset bana çok sıcak geliyor ve son yıllarda daha çok uğraşmaya çalışıyorum.”* diyerek, siyasal katılımı nerede yer alması gerektiğini, verilen kararda kendisinin belirleyici olduğunu göstermektedir.

---

¹¹⁶ Yonca Altındal, ‘**Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi**’, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007, Aydın.

IV. BÖLÜM

SONUÇ

Bu bölümde, araştırmadaki bulgulara dayalı olarak sonuçlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca araştırma bulguları çerçevesinde uygulamaya ve bu konuda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç

Foucault'nun iktidar kuramının ana hatları şöyle özetlenebilir; İktidar yasaklayıcı, olumsuzlayan, baskıcı negatif bir gerçeklik değil, tersine olumlayan ve kuran pozitif bir gerçekliktir. Yani bir kışkırtma, teşvik ve görünür kılmadır. İktidar bastırıp yok etmeyi değil, ayrıştırmayı ve çeşitlendirmeyi kapsar. Ayrıca iktidar hiyerarşik bir güç, merkez ya da özne değildir. Sayısız ilişkili örgüsü olan önceden kestirilmeyen bir şebekedir. Örneğin cinselliğin iktidara tabi kılınması belli bir takım kurumlar aracılığıyla değil, cinsellik üzerine konuşmaya teşvik eden ve itirafa çağıran bir söylem aracılığıyla gerçekleşmiştir. İktidar davranışları, sözleri, dili söylemler içerisinde örerek kendi sınırlarını genişletmiştir. Öznellik bu anlamda farklı iktidar stratejilerinin uğrağı olmuştur.

Foucault'nun postmodern anlayış çerçevesinde değerlendirdiği iktidar kavramı şüphesiz bizim anladığımızdan çok farklı olarak değişik bakış açısı ile iktidar kavramını sorgulamamızı sağlamaktadır. Gerçekten de bugünkü modern toplumlarda ki küreselleşen dünya kavramı ile ilintili olarak eğilimler yaşanmaktadır. Şekillenen davranış kalıplarında bu değişimin etkilerini görmek mümkündür. Bu açıdan da bakarsak, toplumu temsil eden kurucu, yönetici ve geliştirici güçlerin sahip oldukları güç ile toplumsal yapıyı şekillendirmeleri de karşı konulmaz bir durumdur. Ancak Foucault'nun ele aldığı iktidar kavramı ile bizim kavradığımız kavram farklı bir yapıya sahiptir. İktidar kavramı daha da genelleştirilmekte, öznesizleştirilmekte ve güç odaklı bir yapıya sahip olmaktadır. Bir anlamda Foucault'nun iktidar anlayışını, gizli iktidar olarak da ifade etmek mümkün. şüphesiz, güç en büyük belirleyici olmakla beraber ,okul, aile, mahkeme, kışla, işyeri gibi kurumlar bu iktidarlara örnek verilebilir.

Ayrıca Foucault modern iktidara da atıfta bulunmaktadır. İktidarı dağılmış, belirsiz, şekilsiz, öznesiz bir olgu olarak görülmektedir. İktidarı bir üst yapı olarak gören ve sınıf ilişkilerine bağlayan düşünce yapılarını yadsımaktadır. İktidarın kaynağını belli kişilerin mülkiyetinde olmasına dolayısıyla Marksizm'e karşı direnmeye çağırıyor. Bu anlamda bana göre neredeyse sınırsız bir demokrasi örneği oluşturmaya çalışmaktadır.

Siyasete ilgi duymak ve iktidara eğilimli olma konuları toplumların yapısına göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar toplumu oluşturan bireylerin fiziki, sosyal,

kültürel, ekonomik ve eğitim düzeyleri açısından birbirlerinden farklılaştırır. Bireylerin yalnızca siyasal katılmayla ilgili tercihleri üzerinde değil, aynı zamanda iktidarın çizmiş olduğu profil açısından da etkili olmaktadır. Tarihsel süreçleri göz önünde bulunduracak olursak erk bir yapının işleyişinden söz etmek mümkündür. Aynı durum siyasi yapının işleyişi içinde geçerlidir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de siyasetin ve iktidarın işleyişi erkekler tarafından belirlenmektedir. Adil ve eşitlikçi bir yönetim, tüm vatandaşların cinsiyet ayrımı yapmaksızın karar alma mekanizmalarında, sosyal, siyasal, kültürel hayatın her alanında eşit olarak temsil edilebilmesidir. Ancak adil ve eşitlikçi bir ortam sunmak için demokratik bir yönetim anlayışına sahip olmak gerekir. Bunun için siyasetin işleyişi şekli ve siyasi partilerin tutumları büyük önem taşımaktadır. Çoğu ülkede kadının siyasal katılım ve karar organlarında yeterince temsil edilmemektedir.. Türkiye siyasal yapılanmasında da erkeğin aktif siyaset yaptığı ve kadının da çok pasif kaldığı alanlardan biridir. Bu nedenle kadınlar siyasetin yöneticileri olmak yerine, ancak erkeklere bağımlı siyaset yapan birer yardımcı fonksiyon olarak kendilerini gösterebilmektedir.

İktidar, siyaset ve kadın konusu pek çok çalışmanın konusu olmuştur. Aslında farklı teknikler kullanılarak ve farklı düşünürlerin görüşlerine başvurularak benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Kısacası erkek egemenliğinin söz konusu olduğu ve birçok sebepten dolayı da kadının geri planda kaldığı bir tablo ile karşı karşıya kalmışızdır. Çizilen yollar ve öneriler neticeyi değiştirmemiştir. Bu çalışma, yapılmış olan pek çok çalışmanın neticesinde tekrar değerlendirilerek ve referans alınarak oluşturulmuştur. Konumuz iktidar ve kadın eksenleri üzerinde dönmektedir. Fakat üzerinde çalışılan örnek olay büyük öneme sahiptir.

Celal Bayar Üniversitesi’nde okumakta olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi, Maliye, İktisat ve Ekonometri öğrencileri üzerinde hem anket çalışması yapılmış hem de görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde pek çok bulgu elde edilmiştir. Anket çalışmasına katılan 543 öğrencinin siyasetin çok da uzağında olmadığı sonucuna varılmıştır. Benzer kültürlere, sosyoekonomik yapılara, eğitim düzeylerine yakın hatta daha ileri ekonomik kalkınmışlık yapısına sahip yerlerde yapılan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Aynı şeyi siyasete bakış açıları içinde söylemek mümkündür. Nitekim araştırmaya dâhil edilen kadın katılımcılar, siyasete nasıl baktıklarına ilişkin görüşleri analiz edilmiş ve sonuç olarak sıcak baktıkları saptanmıştır. Öğrencinin bilgi ve bilinç düzeyi yüksek çıkmıştır. Öğrencinin bilgi ve bilinç düzeyinin yüksek olması siyasete, olaylara ve sorunlara yakın olduğunu gösterir diyebiliriz. Hatta siyaseti sorumluluk üstlenmesi gereken bir durum olarak gördüğü anlamına gelmektedir. Bu

çalışmada ulaşılmak istenen en önemli şey üniversitelerde yetiştirilmekte olan özellikle de siyaseti işleyişin bir parçası olabilecek, siyasi mekanizmanın içerisinde yer alacak belki de başbakan, cumhurbaşkanı, milletvekili, muhtar vb. olabilecek bireylerin ne düşündüklerini anlamak, kadınların siyasi alandaki yetersizliklerini nasıl yorumladıklarını görmek ve ne kadar bilinçli olduklarına anlamaya çalıştık. Örneğin, “Siyaset yapmak için kadın ya da erkek olmak fark etmez.” şeklde bir cümle yöneltmişiz ve 543 öğrenciden 274 kadın ve 164 erkek öğrenci bu görüşe katıldığını belirtmiş. Cinsiyet ayrımının yapılmadığı ve eşitlikçi bir siyaset ortamını desteklediklerini gösterir. Başka bir örnekte, “Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır.” Şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Bu çalışmaya katılan 543 öğrenciden 235 kadın öğrenci “kesinlikle doğru” ifadesini işaretlemiştir. “Kesinlikle doğru” ifadesini kullan yalnızca 74 erkek öğrenci vardır. Bu da kadın öğrencileri ne kadar istekli olduklarına göstermektedir. Araştırma bulgularında dikkat çeken bir başka sonuçta inançlarının siyasi katılımı ya da siyasete yakın olmaya olan pozitif yönlü etkisidir. 543 öğrenciden 347’si inancın siyasi katılımı ile bağlantılı olduğu görüşünü savunmaktadır. İnanç ve siyaset arasında yakınlık kuruyor olmaları inancın siyaset üzerinde etkisini olduğunu ve birlikte yürüyen bir denge olarak gördüklerine işaret eder. Oluşturulan resme baktığımızda inanç ve siyasetin sanki bir bütünmüş gibi ele alındığını görüyoruz. Anket çalışmasında ağırlıklı olarak görüşler bu yöndedir ve uygulamış olduğumuz nitel araştırma yöntemi olarak yarı-yapılandırılmış görüşmelerde de görüşler bu yöndedir. İsteyerek ya da istemeyerek inançların siyasetle birleştiğini ve bunun böyle olması gerektiğini belirten ifadeler kullanmışlardır. Basit olarak anlatacak olursak zorunlu bir kural olarak gördüklerini söylemek mümkündür.

Genel itibarıyla verilerden çıkarılması gereken; Türkiye’de kadının siyasal yaşama büyük oranlarda aktif katılımını engelleyen çeşitli toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik, ailevi nedenler bulunmaktadır. Türkiye genelinde geleneksel ataerkil aile ilişkilerinden kaynaklanan etkenler ağırlıkta olmakla birlikte, bu engellerin Celal Bayar Üniversitesi özelinde kadının siyasal yaşama katılımına önemli sayılabilecek oranda engel teşkil etmediği kanısına varılmıştır. Ancak tüm bunlara rağmen, Celal Bayar Üniversitesi’nde kadının sahip bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel ortamın kendi lehine bir ortam olmasına rağmen, siyasetin nesnesi olmaktan kurtulamadıkları sonucuna varılmıştır.

Son olarak, adının siyasetin istenilen yerinde yer alıp ve giderek gereken önem ve değere sahip olabilmesi için çok daha fazla sayıda insanın bilinçlendirilmesi, çok daha fazla sayıda kadının desteklenmesi, eğitim modelinin tekrar gözden geçirilmesi ve çok daha fazla eğitim

olanakları sunulması, özellikle de her üniversiteli öğrencisinin toplumsal cinsiyet eşitlikleri üzerine eğitim olması ve bilinç düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle kadınlar yazılı olarak elde ettikleri hakları, emek ürününe dönüştürmek durumundadır. Öte yandan, siyasete erkeklerle eşdeğer düzeyde katılacakları ortamlar oluşturulması gerekmektedir. Beraberinde, kadınlara iş, eğitim ve sosyal güvenceye sahip olabilecekleri imkanlar sunulmalıdır. Ekonomik bağımsızlığını elde etmesi, bağımsız düşünmesine ve özgürce kararlar almayabilmesine önemli derecede ortam sağlayacaktır. Ayrıca siyasi partilerin kadınlara yönelik kota belirleme politikalarının uygulamaya dönüşebileceği şekilde yasal düzenlemelere gidilmelidir. Sadece söylemlerde kalmamalı ve kadının daha aktif konuma gelmesi için eyleme geçirilmelidir.

5.2.Öneriler

5.2.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğrencilerde oransal olarak siyaset, iktidar ve kadın konusunda sahip oldukları fikirler benzerlik göstermektedir. Özgürce fikirlerini dile getiren katılımcılardan beklenen, söylemlerini davranışa dönüştürmeleri ve sahip oldukları sorumluluklara kalıcılık kazandırarak özgür ortamlar hazırlamalarıdır. Toplumun kendini geliştirmesi ve ileriye gidebilmesi için son derece önemlidir. Üniversiteler de siyasal toplumsallaşmanın gerçekleştiği alanlardan biri olarak, belki de öğrenciyi o zamana kadar gelmiş olduğu halinden çok daha farklı bir yapıya sokmaktadır. Üniversiteler eğitici, geliştirici birer öğretim kurumudur ve daha fazla ilerlemeli, daha fazla olanaklar sağlanmalıdır. Vatandaşlık görevlerini yerine getiren kişiler genellikle siyasal yaşamda daha aktif olmaktadır. Bu durum Celal Bayar Üniversitesi 'de öğrenci olma sorumluluğu da yüklenebilir. Örneğin, üniversitenin siyasetin kulübü kapsamında farklı öğrencilerden oluşan bir takım oluşturularak bakanlıklarla ilgili görev dağılımları yapılabilir. Her bir öğrenci bir bakanı temsil eder ve o bakanlığın yapmış olduğu gelişmeleri takip edip diğer arkadaşları ile bilgi alışverişinde bulunabilir. Hem öğrenciler sorumluluk sahibi olur hem de olup bitenden kopmamış olurlar. Buna benzer bir sürü proje oluşturulmalıdır. Üniversiteleri geliştirmek, öğrencilerin katılımcı duygusunu arttırmak için farklı çalışmalar yapılmalıdır.

5.2.2.Bu Alanda Yapılacak Diğer Araştırmalara Öneriler

Öğrencilerinin iktidar ve kadına olan bakış açılarının ölçülmesi ile ilgi araştırmalar farklı üniversitelerde ve farklı fakültelerde uygulanabilir. Buna istinaden farklı bölgelerde yer alan üniversitelerde yetişen öğrencilerin değerlendirilmesi yapılmış olur.

Eleştirel düşünebilme de iktidarın bir parçasıdır. Eleştirel düşünme bilmek ve eleştirilere açık olmakta kolay kazanılan duygular değildir. Bu bakış açısına sahip olduğunda bilmediğiniz birçok şeyi öğrenebilir ve önemli kazanımlar sağlayabiliriz. Bunu yapabileceğimiz ve öğrenebileceğimiz en güzel ortamlardan biri yine üniversitelerdir. Farklı fikirlerin olduğu bir dünyada kendi doğrusunu seçebilmek adına eleştirel düşünebilme oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Akay, A. (2016). *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları*. Ankara, Kızılay: Doğu Batı.
- Akgül, Ç. (2014). “Tüketilen ve “İktidar”laşan Bir Beden: “Amerikan Sapiğı”. *Fe Dergisi*(4), 72-86.
- Akgündüz, G. Ö. (2013, Eylül-Ekim). Foucault'da İktidar ve Beden İlişkisi. *Akademik Başarı Dergisi*(38).
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği:. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 54-61.
- Altındal, Y. (tarih yok). Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi.
- Arslan, R. (2016). *Siyaset Bilimine Giriş*. Bursa: Dora Yayın.
- Bayram, A. K. (2003). İktidar Çözümlemelerinde Bir Mihenk: Michel Foucault. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*(2), 33-47.
- Berktaş, F. (2003). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller*. (K. Ay, Çev.) İstanbul.
- Boyne, R. (2011). *Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayırım*. (A. B. Karadağ, Çev.) İstanbul, Topkapı: Sel Yayıncılık.
- Bozkurt, V. (2001). Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sorunu mu? *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 3(2), 75-81.

Canetti, E. (1998). *Kitle ve İktidar*. (G. Aygen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çağlar, N. (2008). Post Modern Anlayışta Siyaset ve Kimlik. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(3), 369-386.

Çam, E. (2011). *Siyaset Bilimine Giriş* (Cilt Kısmet Ciltvi). İstanbul, Topkapı: Der Yayınları.

Çelebi, V. (2013). Michel Foucault'da Bilgi, İktidar ve Özne İlişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 512-521.

Çetin, H. (tarih yok). *Siyaset Bilimi*. Ankara, İstikler: Orion.

Çuhadar, A. (2006, Ocak). Üniversite Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Demokrasi Anlayışlarının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Cinsiyet, Bilim Alanı, Akademik Aşama ve Siyasal Katılımcılık Değişkenleri Açısından İncelenmesi. 6-9. Adana, Balcalı, Türkiye.

Daver, B. (1976). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Kalite Matbaası.

Demir, Z. (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İstanbul : İz Yayınları.

Donald G. Tannenbaum, D. S. (2005). *Siyasi Düşünce Tarihi Filozoflar ve Fikirler*. (F. Demirci, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.

Donald G. Tannenbaum, D. S. (2013). *Siyasi Düşünce Tarihi-Filozoflar ve Fikirler*. (F. Demirci, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.

Donovan, J. (2005). *Feminist Teori*. (M. F. A.Bora, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Dural, B. (2013). *Siyaset Bilimi'nde Kuram, Yöntem, Güncel Yaklaşımlar*. İstanbul, Avcılar: Paradigma Akademi Yayınları.

- Duverger, M. (2011). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul , Topkapı: Varlık Yayınları.
- Duverger, M. (tarih yok). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdem, T. (1994). Postmodern Feminizm. *Kadın Araştırmaları Dergisi*(2), 67-82.
- Erdinç, İ. E. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Faktöre Yönelik Bir Araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 65.
- Ergün, İ. (1999, Şubat). Makro İktidar, Mikro İktidar ve Hukuk. *Birikim Dergisi*(118).
- Ersöz, A. G. (2015, Nisan). Özel Alan/Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.
- Esgün, İ. (1999, Şubat). Makro İktidar, Mikro İktidar ve Hukuk. *Birikim Dergisi*(118), 1-12.
- Foucault, M. (1982). *İktidar ve Bilgi*. (O. Aruoba, Çev.)
- Foucault, M. (1993). *Cinselliğin Tarihi (I)*. (H. Tufan, Çev.) İstanbul: Afa.
- Foucault, M. (1993). *Ders Özetleri*. (S. Hilav, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi.
- Foucault, M. (2000). *Hapishanenin Doğuşu*. (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Yayınevi.
- Foucault, M. (2003). *İktidarın Gözü:Seçme Yazılar*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2005). *Yönetimsellik*. (F. K. Osman Akınhay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, M. (2006). *Hapishanenin Doğuşu*. (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitapevi.

Foucault, M. (2016). *Özne ve İktidar*. (I. E. Osman Akınhay, Çev.) Ayrıntı Yayınları.

Gökçe, O. (2013). *Siyaset Sosyolojisine Giriş* (Cilt Göksu Cilt Evi). Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.

Gökçimen, S. (2008, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi*(10), 37-43.

Gönül, A. F. (2015). *Kadınların Siyasi Kariyerinde Cam Tavan*. Ankara, Kızılay, Türkiye: Bencekitap yayınları.

Heywood, A. (2011). *Siyasal İdeolojiler*. Ankara: Adres Yayınları.

<http://www.arsivbelge.com/yaz.php?sc=3137>. (tarih yok).

İmangeç, D. (2002). Feminizm ve Yeni Yönelimler. *Doğu Batı Dergisi*, 155-178.

Işık, S. (2012). Foucault ve Aydınlanma'nın Geri Dönüşü. *Birey ve Toplum Dergisi*, 2(4), 91-107.

Karaismailoğlu, F. Ö. (2006). Sosyal Teoride İktidar Tartışmaları Marx, Nietzsche, Weber, Foucault. Bursa.

Kışlalı, A. T. (1994). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Kitapevi.

Kurt, M. (2004, Aralık). Michel Foucault ve İktidar Çözümlemesi. *Bilgi Ekonomisi ve Bilgi Toplumu Dergisi*.

Kuruoğlu, K. (2016, Ekim). Dijital Ortamda Panoptisizm. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(31), 254-267.

- Menteşe, S. (2014). Siyasette Kadının Yeri ve Önemine İlişkin Bir Araştırma: Tunçeli Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 83-113.
- Nash, K. (2016). *Çağdaş Siyaset Sosyolojisi* (Cilt 2.Baskıdan Çeviri). (H. Özler, Çev.) Ankara: Orion Kitapevi.
- Ömer Çaha, B. Ş. (2013). *Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İdeolojiler*. Ankara: Orion Kitapevi.
- Özaydınlık, K. (2014, Temmuz-Aralık). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(33), 93-109.
- Özdel, G. (2012). Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve "Panoptikon" ve "İktidarın Gözü" Göstergeleri. *The Turkish Online Journal of Design Dergisi*, 2(1), 22-28.
- REED, E. (1982). *Kadın ve Özgürlük Sorunları*. İstanbul: Yazın Yayınları.
- Richter, R. (2007). *Sosyolojik Paradigmalar*. İstanbul: Küre Yayıncıları.
- Russel, B. (1990). *İktidar*. (M. Ergin, Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Sarışahin, P. (2016). Cinsiyet-Siyasi Katılım İlişkisi: SDÜ Örnek Olayı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 38-58.
- Spahiu, E. Y. (2002). Michel Foucault-Foucaultcu İktidar, Söylem ve Özne Kavramları. *Kurgu Dergisi*(19), 272.
- Sumbas, A. (2015, Ekim). Kadının Politik Temsil Meselesi Üzerine Bir Tartışma. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(53), 103-121.

Şahin, F. (2011). Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki

Etkileri ve Üye Profilleri. *T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*, s. 12-13.

Şaylan, G. (2002). *Postmodernizm*. Ankara: İmge yayıncılık.

Şimşek, M. E. (2014, Haziran). Moderniteden Postmoderniteye Uzanan Bir Köprü: Zygmunt Bauman.

Erzurum.

Taşkın, Y. (2014). *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*. İstanbul: İletişim yayınları.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nicel Bir Araştırma

Tekniği: Görüşme. *DergiPark*(24), 543.

Urhan, V. (2007). “M. Foucault ve Bilgi/İktidar İlişkisinin Soykütüğü”. *Uludağ Üniversitesi Fen*

Edebiyat Fakültesi Dergisi(9), 99-118.

Yaşın Oruç, A. Ş. (2006). *Türkiye’de Siyaset ve Kadın*. Konsensus Araştırma ve Danışmanlık,

İstanbul.

Yayla, A. (2015). *Siyaset Bilimi*. Ankara, İstikler: Adres.

EKLER TABLOSU

EK 1:

Anket No:....

ANKET FORMU

Merhaba Celal Bayar Üniversitesi'nde Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler öğrencilerinin gözünden cinsiyet ve siyasal iktidar düzeyi arasındaki ilişkiyi irdelemektir. Ankette isim ve kimlik bilgileriniz alınmayacaktır. Vereceğiniz cevaplar gizli kalacak ve başka kurumlar tarafından paylaşılmayacaktır. Yaklaşık 15-20 dakika sürecek çalışmamıza katılmanız ve deneyimleri bizimle paylaşmanız üniversite öğrencilerinin gözünden siyasete bakış açısını yeniden değerlendirilmesine ve siyasi katılımı ilgi fikirlerin tespit edilip yeniden yorumlamamıza yardımcı olacaktır. Yaşanılan sorunlar için yeni çözüm yolları üretmemiz açısından çok önemlidir. Yardımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Deniz YİĞİT

Tablo1:Örneklemin Sosyodemografik Özellikleri

1.Cinsiyetiniz: 1 ☐ Erkek 2 ☐ Kadın	2.Yaşınız.....
3. Medeni durumunuz: 1 ☐ Bekar 2 ☐ Evli 3 ☐ Diğer	4. 18 yaşına kadar en uzun yaşadığınız yer neresidir? 1 ☐ İl merkezi 2 ☐ İlçe merkezi 3 ☐ Kasaba-köy 4 ☐ Yurtdışı

5.Okuduğunuz Bölümü yazınız:.....	6. Kaçınıcı sınıftasınız..... .....
7.Babanızın eğitim durumu nedir? 1 ☐ okuma-yazması yok 2 ☐ okur-yazar 3 ☐ ilkokul bitirmiş 4 ☐ ortaokul bitirmiş 5 ☐ lise bitirmiş 6 ☐ üniversite bitirmiş	8.Annenizin eğitim durumu nedir? 1 ☐ okuma-yazması yok 2 ☐ okur-yazar 3 ☐ ilkokul bitirmiş 4 ☐ ortaokul bitirmiş 5 ☐ lise bitirmiş 6 ☐ üniversite bitirmiş

10. Babanızın meslek grubu 1 ☐ Çalışmıyor 2 ☐ İşçi 3 ☐ Devlet Memuru 4 ☐ Emekli 5 ☐ Özel Sektörde Çalışıyor 6 ☐ Diğer	11.Annenizin meslek grubu. 1 ☐ Ev hanımı 2 ☐ İşçi 3 ☐ Devlet Memuru 4 ☐ Emekli 5 ☐ Özel Sektörde Çalışıyor 6 ☐ Diğer

12.Sizin önemli ve sürekli bir hastalığınız veya sağlık sorunuz var mı? 1 ☐ evet var (lütfen ne olduğunuyazın.....) 2 ☐ hayır yok	13.Genel olarak <u>sağlığınıza</u> nasıl değerlendirirsiniz? 1 ☐ Kötü 2 ☐ Orta 3 ☐ İyi 4 ☐ Çok iyi

14.Yaşamınız ile ilgili önemli kararlar almada kendinizi ailenize ya da çevrenize bağılılık açısından ne kadar özgür hissedersiniz? 1 ☐ Hiç 2 ☐ Çok az 3 ☐ Orta derecede 4 ☐ Çokça 5 ☐ Son derecede	15.Gündelik yaşamınıza ilişkin kararlar almada ve uygulamada kendinizi ne kadar bağımsız hissedersiniz? 1 ☐ Hiç 2 ☐ Çok az 3 ☐ Orta derecede 4 ☐ Çokça 5 ☐ Son derecede
16.Gündelik yaşamınızda yakın çevrenizin (aile, akraba, arkadaş, yaşadığım mahalledeki kişiler vb.) sizin davranışlarınız üzerinde ne kadar etkili olduğunu düşünüyorsunuz? 1 ☐ Hiç 2 ☐ Çok az 3 ☐ Orta derecede 4 ☐ Çokça 5 ☐ Son derecede	17.Gündelik yaşamınızda yakın çevreniz (aile, akraba, arkadaş, yaşadığım mahalledeki kişiler vb.) ile görüşleriniz, davranışlarınız ya da yaşam biçiminiz nedeniyle ne sıklıkta çatışma içerisine düşersiniz? 1 ☐ Hiçbir zaman 2 ☐ Nadiren 3 ☐ Ara sıra 4 ☐ Çoğunlukla 5 ☐ Her zaman

Tablo 3: Örneklemin Siyasi İktidara Dair Görüşleri

1.Son Seçimde Oy Kullandınız mı? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Fikrim yok	2.Herhangi Bir Partinin Üyesi misiniz? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır

3. Siyasi kararları kendiniz mi veriyorsunuz? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Bazen	4. Siyasi gelişmeleri takip eder misiniz? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır

5. Siyaset herkesi ilgilendiren bir sorumluluk mu? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Fikrim yok	6. İnançların siyasal davranışları üzerine etkisi var mı? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Fikrim yok

7. Siyaset <u>sizin</u> için ne anlama geliyor? 1 ☐ Düşünmek 2 ☐ Sorun Çözmek 3 ☐ Yalan Söylemek 4 ☐ Anlam İfade etmemekte 5 ☐ Çıkarıcılık 6 ☐ Adam Kayırmak 7 ☐ Mücadele 8 ☐ İktidar Kavgası 9 ☐ Hiçbiri	8. Siyasette görev almanız gerekse hangisini tercih edersiniz? 1 ☐ Belediye Başkanı 2 ☐ Milletvekili 3 ☐ İl Genel Meclis Üyesi 4 ☐ Parti Yöneticiliği 5 ☐ Hiçbiri

9. Seçim süreçlerinde desteklediğiniz siyasi partilere oy veriyor musunuz? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır	10. Oy verirken aldığınız kararlarda ve uygulamada kendinizi ne kadar özgür hissediyorsunuz? 1 ☐ Hiç

3 ☐ Fikrim yok	2 ☐ Çok az 3 ☐ Orta derecede 4 ☐ Çokça 5 ☐ Son derecede

11. Oy verirken yakın çevrenizin (aile, akraba, arkadaş, yaşadığım mahalledeki kişiler vb.) sizin davranışlarınız üzerinde ne kadar etkili olduğunu düşünüyorsunuz? 1 ☐ Hiç 2 ☐ Çok az 3 ☐ Orta derecede 4 ☐ Çokça 5 ☐ Son derecede	12. Kadınların siyasette ne kadar aktif olduğunu düşünüyorsunuz? 1 ☐ Hiç 2 ☐ Çok az 3 ☐ Orta derecede 4 ☐ Çokça 5 ☐ Son derecede

13. Kadınlar siyasette yer alsalar bile ekonomi, finans, dış ilişkiler, milli güvenlik gibi konularda fikir sahibi olamazlar. 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır	14. Siyasette kadınlar erkekler kadar aktif midir? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır

15. Hanenizdeki bir kadının (siz, eşiniz, kızınız, anneniz) siyasete girmesini, belediye başkanı, milletvekili adayı olmasını destekler misiniz, doğru bulur musunuz? 1 ☐ Desteklerim 2 ☐ En doğrusunu kendisi bilir 3 ☐ Desteklemem 4 ☐ İzin vermem	16. Kadınların siyasette daha fazla rol alması için ne yapılmalı? 1 ☐ Kota uygulaması getirilmeli 2 ☐ Kadın adaylara kolaylık gösterilmeli 3 ☐ Özel uygulamaya gerek yoktur 4 ☐ Kadının siyasete girmesi yanlıştır

17. Adayın kadın olması halinde oy vereceğiniz parti kararınız değişir mi, ne yönde değişir? 1 ☐ Değişmez, partime bakarım 2 ☐ Kararım güçlenir 3 ☐ Sırf bu yüzden vazgeçerim 4 ☐ Adayın kim olduğuna bağlı	18. Kadınların karar mekanizmalarında şimdi olduğundan daha fazla yer almalı mıdır? 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Fikrim yok

19. Türkiye’de kadınların karar verme süreçlerine katılımının önündeki en önemli engel nedir? 1 ☐ Mevcut temsili demokraside partiler üzerinden giden örgütlenme anlayışından 2 ☐ Partilerin aday gösterdikleri insanların meclise seçilmeleri ve partilerin kadın adayları tercih etmemeleri 3 ☐ Kadınların mecliste yer almaları önünde ciddi bir engel oluşturuluyor olması	20. Kadınlar hayatın her alanında, çalışma hayatında, eğitimde erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmalıdır. 1 ☐ Kesinlikle doğru 2 ☐ Yanlış 3 ☐ Doğru 4 ☐ Kesinlikle yanlış

4 ☐ Hiçbiri	

21. Kadınlar, yönetici olarak karar verenler arasında daha fazla yer almalıdır. 1 ☐ Kesinlikle doğru 2 ☐ Yanlış 3 ☐ Doğru 4 ☐ Kesinlikle yanlış	22. Kadınların siyasette ve mecliste şimdikinden daha fazla yer almalarına gerek yoktur. 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Fikrim yok

23. Kadın siyasetçi artınca, Türkiye gelişecek, daha iyi bir toplum haline gelecektir. 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Fikrim yok	24. Siyasal işler için, kadın veya erkek olmak fark etmez. 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Fikrim yok

25. Türkiye Büyük Millet Meclisinde halen 550 milletvekili görev yapıyor. Bunların kaç kadındır, biliyor musunuz? Bilmiyorsanız, kaçının kadın olduğunu tahmin ediyorsunuz? 1 ☐ 0-80 2 ☐ 100-300 3 ☐ 300-550	26. Sizce sizin oy vereceğiniz partide adayların listeye adının konmasına kimin karar verdiğini biliyor musunuz? 1 ☐ Parti lideri 2 ☐ İlgili komite 3 ☐ İl ve ilçe teşkilatları 4 ☐ Tüm parti üyeleri

EK 2:**CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ-İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ****GÖRÜŞME KAYIT FORMU****A (Bu Bölüm İlk Görüşmede Doldurulacak)**

Görüşme Tarihi:	
Dosya Numarası:	
Sınıf:	
Bölüm:	
Cinsiyet:	

B (Görüşmenin Özeti)

C (Görüşmenin Değerlendirilmesi)

Araştırmacı / Deniz YİĞİT